

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

นายปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

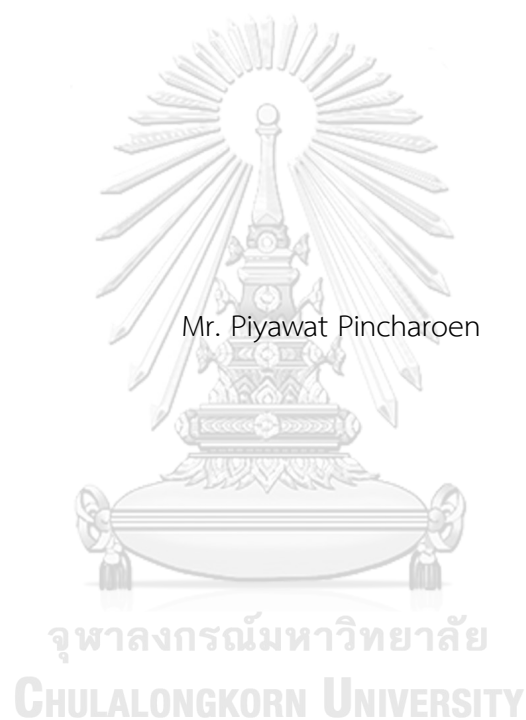
สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2564

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINE ON THE DEVELOPMENT OF “CARE CENTER”
UNDER THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice
Department of Sociology and Anthropology
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
Chulalongkorn University
Academic Year 2021
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์
โดย	นายปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ
สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตียา เพชรมณี

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตียา เพชรมณี)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.นันทิ จิตสว่าง)	

CHULALONGKORN UNIVERSITY

6180971224 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Care Center, Department of Corrections, Ex-prisoners

Piyawat Pincharoen : GUIDELINE ON THE DEVELOPMENT OF “CARE CENTER” UNDER THE DEPARTMENT OF CORRECTIONS. Advisor: Asst. Prof. THITIYA PETMUNEE, Ph.D.

The main objective of this thesis is to study current work processes, and to analyse operational problems and challenges of Care Center of the Department of Corrections of Thailand, leading to ways to improve overall operations of Care Center. This study used qualitative methods through in-dept interviews to evaluate perspectives of persons related to Care Center, including the Director of Bureau of Rehabilitation; sixteen aftercare officers in the following four Prisons: Phitsanulok Women Correctional Institution , Klong Prem Central Prison, Nakonsawan Central Prison, and Bangkok Remand Prison; seven persons from related organizations that work closely with Care Center; five ex-prisoners who got assistances from Care Center. The study results presented that 1) The work process of Care Center of the Department of Corrections of Thailand is divided into three steps, which are pre-release process, release day proces, and post-release process. 2) Care center challenges faced by persons involved are a shortage of manpower, difficulties in getting necessary information from prisoners, and problems related to society and law. 3) The Care Center Operations could be improved by following the proposed guidelines, which are increasing the number of social workers in prisons that are facing manpower shortage; providing a venue for ex-prisoners who got help from Care Center to provide the correct information, including the benefits received from the Center; Producing media or organizing events to promote ex-prisoners who received help from the Care Center and have changed for the better. The purposes of these activities are to change society's attitudes toward ex-prisoners, and to encourage amendments to the law related to this matter so the ex-prisoners will have more opportunities to operate their own businesses or get employments.

Field of Study: Criminology and Criminal
Justice

Student's Signature

Academic Year: 2021

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีด้วยกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จุติยา เพชรมุณี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความรู้ในกระบวนการของงานวิจัย ให้คำปรึกษาในการนำเสนอข้อมูล และให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้ออกมาสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์วันชัย มีชาติ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.นที จิตสว่าง กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในทำวิจัย และขอขอบคุณกรมราชทัณฑ์ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางนครสวรรค์ เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ตัวแทนจากหน่วยงานเครือข่าย รวมถึงผู้พันโทษทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนประจำคณะที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่ชาย ที่ให้กำลังใจและให้คำปรึกษาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด กำลังใจจากทุกคนเป็นแรงผลักดันที่ทำให้การทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5 นิยามศัพท์.....	5
1.5.1 นิยามศัพท์ทั่วไป.....	5
1.5.2 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร่”.....	8
2.1.1 แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคม.....	8
2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขัง (Throughcare).....	10
2.1.3 ความหมายของการสงเคราะห์หลังปล่อย.....	11
2.1.4 หลักการสงเคราะห์หลังปล่อย.....	12

2.1.5 ประเภทของการสงเคราะห์หลังปล่อย.....	12
2.1.6 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อย	13
2.1.7 ประโยชน์ของการสงเคราะห์หลังปล่อย	15
2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.....	15
2.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำ	17
2.3.1 ทฤษฎีตีตรา.....	17
2.3.2 ทฤษฎีพันธะทางสังคม	19
2.3.3 ทฤษฎีปัญญาทางสังคม.....	20
2.4 ทฤษฎีระบบ.....	22
2.4.1 ความหมายและลักษณะของระบบที่ดี.....	22
2.4.2 หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ	23
2.4.3 องค์ประกอบของระบบ.....	24
2.4.4 การพัฒนาระบบ	25
2.5 การศึกษาเปรียบเทียบการสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศ.....	27
2.5.1 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศอังกฤษ.....	28
2.5.2 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	29
2.5.3 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศญี่ปุ่น.....	30
2.5.4 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศสิงคโปร์.....	31
2.5.5 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศนอร์เวย์.....	33
2.5.6 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศไทย.....	33
2.5.7 หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้พ้นโทษของภาครัฐ.....	35
2.5.8 หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้พ้นโทษของภาคเอกชน	39
2.6 การดำเนินการของ “ศูนย์แคร์”	42

2.6.1 แนวทางการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำในระดับเรือนจำ/ ทัณฑสถาน.....	42
2.6.2 ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ.....	45
2.6.3 Care Support.....	46
2.6.4 การลงข้อมูลในระบบ Care Support.....	46
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา.....	50
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	52
3.1 วิธีการศึกษา.....	52
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	52
3.2.1 ตัวแทนผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย.....	52
3.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์ฯ จำนวน 16 คน.....	52
3.2.3 ผู้แทนหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายในการทำงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับกรม ราชทัณฑ์.....	53
3.2.3 ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปไม่เกิน 2 ปี โดยจะต้องเคยได้รับการช่วยเหลือจาก กรม ราชทัณฑ์และหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกับกรมราชทัณฑ์.....	53
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	53
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
3.6 จริยธรรมการวิจัย.....	54
บทที่ 4 ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา.....	55
4.1 กระบวนการทำงานของศูนย์ฯ กรมราชทัณฑ์.....	55
4.1.1 ปัจจัยนำเข้า (Input).....	55
4.1.2 กระบวนการ (Process).....	61
4.1.3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output).....	85

4.1.4) ผลกระทบ (Outcome).....	100
4.2 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของศูนย์แคร้	102
4.2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน	102
4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน	107
4.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร้	112
4.3.1 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในหน่วยงาน.....	112
4.3.2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกหน่วยงาน	115
4.4 อภิปรายผลการศึกษา	118
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	126
5.1 สรุปผลการศึกษา	126
5.1.1 กระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์	126
5.1.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์....	129
5.1.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์	129
5.2 ปัญหาและข้อจำกัดที่พบจากการวิจัย.....	130
5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	131
5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา	131
5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	133
บรรณานุกรม.....	134
ประวัติผู้เขียน.....	138

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว	2
ตารางที่ 2.1 ตารางการเปรียบเทียบการสงเคราะห์หลังปล่อย	41
ตารางที่ 4.1 ผลการดำเนินงานของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน.....	86

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อมและพฤติกรรม	20
ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบของระบบ.....	25
ภาพที่ 2.3 แบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (แบบ CARE 01)	44
ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์แคร์	45
ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์แคร์	60

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศในช่วงดังกล่าวไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง ได้มุ่งเน้นถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยในประเทศ ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งพัฒนาหน่วยงานด้านความมั่นคง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่กำหนดให้ประเทศมีความมั่นคง สังคมมีความปลอดภัย ปัญหาอาชญากรรมลดลง เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลัก ซึ่งจากแผนพัฒนาดังกล่าว กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) โดยในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความปลอดภัยและความสงบสุขในสังคม ได้มุ่งเน้นถึงการทำให้สังคมเชื่อมั่นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และลดการกระทำผิดซ้ำ โดยการพัฒนากระบวนการต่างๆ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวไม่ว่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไขหรือแบบไม่มีเงื่อนไข สิ่งที่คุณคาดหวัง ก็คือการได้คนดีคืนสู่สังคม แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กลับกลายเป็นการคืนคนเดิมสู่สังคม เพราะมีผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยที่หวนไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งก็มาจากการที่พวกเขาถูกปฏิเสธจากครอบครัว เพื่อนฝูง หรือคนรอบข้าง รวมทั้งมีกฎหมายห้ามผู้ที่เคยต้องโทษประกอบอาชีพ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 และพระราชบัญญัติอื่นๆ มากกว่า 20 ฉบับ ทำให้ผู้พ้นโทษบางรายไม่มีทางเลือก จึงต้องกลับไปก่ออาชญากรรมอีก ส่งผลให้สถิติการกระทำซ้ำมีตัวเลขที่สูง ดังตารางนี้

ตารางที่ 1.1 อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว
(สำรวจ ณ วันที่ 27 เมษายน 2563)

ปีงบประมาณ ที่ปล่อยตัว	จำนวนผู้ต้องขังที่ ได้รับการปล่อยตัว (มีเลขบัตรประชาชน)	จำนวน ผู้ต้องขังที่ กระทำผิด ซ้ำภายใน 1 ปี	ร้อยละ	จำนวน ผู้ต้องขังที่ กระทำผิด ซ้ำภายใน 2 ปี	ร้อยละ	จำนวน ผู้ต้องขังที่ กระทำผิด ซ้ำภายใน 3 ปี	ร้อยละ
2557	74,635	10,599	14.20	17,932	24.03	24,098	32.29
2558	101,693	14,555	14.31	25,772	25.34	35,028	34.44
2559	123,293	17,688	14.35	31,987	25.94	43,316	35.13
2560	117,466	17,442	14.85	31,105	26.48	40,659	34.61

ที่มา : กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า การกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษระหว่างปี 2557-2560 มีจำนวนที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการกระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี และภายใน 2 ปี ที่มีอัตราสูงขึ้นทุกปี ซึ่งจอห์น เออร์วิน (1970) ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ The Felon ถึงขั้นหรือระยะการปรับตัวเข้ากับสังคมของผู้กระทำผิดว่าประกอบด้วย 3 ระยะ คือ

1. ระยะการตั้งหลัก เป็นระยะที่เวลาที่ต่อสู้ในเรื่องต่างๆ เพื่อความอยู่รอดของแต่ละวัน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้กระทำผิดจะใช้เวลาใหญ่ไปเพื่อการนี้ และในระยะเวลานี้เอง ผู้กระทำผิดจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับจุดยืนของตนกับครอบครัว กลุ่มเพื่อน และอื่นๆ

2. ระยะระบอบตน เป็นขั้นหรือระยะเวลาที่ผู้กระทำผิดเกิดความกังวลใจในการปรับจุดยืนเพื่อความพอใจต่อสภาพชีวิตใหม่ หากไม่สามารถปรับตนเองให้เกิดความพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ได้ ก็อาจมีผลให้ผู้กระทำผิดนั้นกลับไปคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนเดิมๆ ได้อีก

3. ระยะการทำความดี ในช่วงระยะเวลานี้ ผู้กระทำผิดต้องต่อสู้เพื่อเอาชนะความรู้สึกที่เป็นตราบาบจากการเคยเป็นผู้ต้องโทษ ซึ่งจะมีการพัฒนาตนเองให้มีความมั่นคงทั้งด้านการทำงานและความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง

จากการปรับตัวทั้ง 3 ระยะดังกล่าว เออร์วินได้ระบุไว้ว่ามีเพียงผู้กระทำผิดส่วนน้อยที่สามารถก้าวไปถึงระยะที่ 3 ได้ เพราะส่วนใหญ่จะล้มเหลวในระยะที่ 2 ซึ่งในประเทศไทยมีงานวิจัยที่พบว่าผู้พ้นโทษส่วนใหญ่กลับไปกระทำผิดซ้ำเกิดจากปัจจัยทางด้านการเงิน เนื่องจากการมีรายได้ไม่พอใช้จ่าย การมีภาระที่ต้องรับผิดชอบจำนวนมาก ส่งผลต่อความต้องการเงินหรือทรัพย์สิน (นิศากร อุบลสุวรรณ, 2557; สาธิต บุชยากุล, 2555; สมนึก พงษ์เพชร และปราณี ทองคำ, 2550) งานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่ยังไม่อาจก้าวข้ามระยะที่หนึ่งซึ่งเป็นระยะของการตั้งหลักต่อสู้อย่างมั่นคงเพื่อความอยู่รอดให้ผ่านพ้นไปได้

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้กระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายในการพัฒนาระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งนโยบายดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ได้นำมาอยู่ในแผนปฏิบัติการ 4 ปี (2559-2562) ของหน่วยงาน และนำไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ” (CARE : Center for Assistance to Reintegration and employment) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ศูนย์แคร์" ของกรมราชทัณฑ์ขึ้นในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ ในช่วงระยะเวลาก่อนปล่อยตัว 1 ปี หรือในช่วงเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวตามกำหนดโทษ เพื่อวางแผนและประสานหน่วยงานทั้งบริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการเข้ามาเสริมทักษะอาชีพที่จำเป็น รวมทั้งเพื่อติดต่อประสานงานและจัดทำข้อมูลทำเนียบเครือข่ายด้านการทำงาน การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่างๆ กับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดของเรือนจำ เพื่อรวบรวมทำเนียบหน่วยงานเครือข่ายไว้เป็นข้อมูลในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ ซึ่งจากการดำเนินการข้างต้นปรากฏว่า มีผู้พ้นโทษได้รับการจ้างงานหรือมีงานทำจำนวนมาก โดยหากแบ่งตามประเภทเรือนจำ พบว่า ทัณฑสถานหญิง หรือเรือนจำที่ควบคุมเฉพาะผู้ต้องขังหญิง มีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษอยู่ที่ร้อยละ 78.7 จากทั้งหมด 7 เรือนจำ โดยทัณฑสถานหญิงที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคส่วนใหญ่มีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษสูงกว่าทัณฑสถานหญิงที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง ซึ่งทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ทัณฑสถานหญิงนครราชสีมา และทัณฑสถานหญิงชลบุรี มีอัตราการดังกล่าวสูงสุดตามลำดับที่ร้อยละ 99.68 , 96.25 และ 89.97 (ศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์, 2563) เช่นเดียวกับเรือนจำกลาง หรือเรือนจำที่ควบคุมนักโทษเด็ดขาดที่มีกำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่เรือนจำที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคส่วนใหญ่มีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษสูงกว่าเรือนจำที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง โดยมีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษอยู่ที่ร้อยละ 84.5 จากทั้งหมด 33 เรือนจำ ซึ่งเรือนจำกลางสุรินทร์ เรือนจำกลางสงขลาและเรือนจำกลางราชบุรี มีอัตราดังกล่าวสูงสุดตามลำดับที่ร้อยละ 99.52 , 99.17 และ 98.69 (ศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์, 2563) ขณะที่เรือนจำพิเศษ หรือเรือนจำที่ควบคุมผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี ก็มีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษใกล้เคียงกับเรือนจำกลาง โดยมีอัตราอยู่ที่ร้อยละ 85.4 จากทั้งหมด 4 เรือนจำ ซึ่งเรือนจำพิเศษพัทยา เรือนจำ

พิเศษมีบุรี และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร มีอัตราดังกล่าวสูงสุดตามลำดับที่ร้อยละ 97.20 96.04 และ 87.94 (ศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์, 2563)

การมีงานทำเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การกระทำผิดซ้ำลดลง เพราะเมื่อผู้พ้นโทษมีอาชีพ มีรายได้ ก็สามารถหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่ต้องก่ออาชญากรรมอีก นอกจากการจัดหางานแล้ว ศูนย์แคร์ยังประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ในจังหวัดเดียวกัน เช่น สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ในการติดตามผู้พ้นโทษในด้านความเป็นอยู่และการทำงาน ซึ่งการติดตามผู้พ้นโทษนั้นยังมีอุปสรรคในหลายด้าน ทั้งการให้ข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง การเปลี่ยนแปลงที่อยู่โดยไม่แจ้ง หรือการไม่ยินยอมให้ติดตาม ทำให้ในบางเรือนจำแม้จะมีอัตราการมีงานทำของผู้พ้นโทษที่สูงอย่างเรือนจำกลางระยอง หรือเรือนจำกลางขอนแก่น แต่มีอัตราการติดตามผู้พ้นโทษอยู่ที่ร้อยละ 33.63 และ 42.96 (ศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์, 2563)

ไม่เพียงหน่วยงานในจังหวัดเดียวกันเท่านั้น ศูนย์แคร์ยังอาจจะต้องประสานกับศูนย์แคร์หรือหน่วยงานอื่นในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงด้วยในกรณีที่ผู้ต้องขังย้ายที่อยู่หรือขอความช่วยเหลือในด้านการติดตาม จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาถึงการดำเนินงานของศูนย์แคร์ที่อยู่ในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงกัน แต่เป็นประเภทเรือนจำที่ต่างกัน เพราะจะทำให้ทราบถึงวิธีการติดต่อประสานงาน และรูปแบบการทำงานว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งทำงานอยู่ในกรมราชทัณฑ์ จึงสนใจศึกษาถึงการดำเนินการของศูนย์แคร์ ซึ่งจะทำให้กรมราชทัณฑ์ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อกำหนดแนวทางให้ศูนย์แคร์มีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึงจนสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนมากระทำผิดซ้ำ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

1.2 คำถามวิจัย

- 1.2.1 กระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ เป็นอย่างไร
- 1.2.2 การดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง
- 1.2.3 ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ควรมีแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์
- 1.3.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์
- 1.3.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา : การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการทำงานประกอบกับการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของศูนย์แคร์ รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการที่เหมาะสมของศูนย์แคร์

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ : พื้นที่สำหรับการศึกษานี้ คือ 1) ศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานของกรมราชทัณฑ์ที่มีความแตกต่างในแต่ละประเภทของเรือนจำ ได้แก่ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ซึ่งเป็นเรือนจำหญิงขนาดใหญ่ในส่วนภูมิภาคและมีผลการดำเนินการในการจัดหางานให้ผู้พ้นโทษที่เป็นหญิงคิดเป็นเปอร์เซ็นต์สูงที่สุด เรือนจำกลางนครสวรรค์ ซึ่งเป็นเรือนจำชายขนาดใหญ่ในส่วนภูมิภาค เรือนจำกลางคลองเปรม ซึ่งเป็นเรือนจำชายขนาดใหญ่ในส่วนกลาง และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเรือนจำชายขนาดใหญ่ ที่ควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีในส่วนกลาง 2) หน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก นครสวรรค์ และกรุงเทพมหานคร ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อย ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร : การศึกษาในครั้งนี้ เน้นไปที่ประชากร 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้บริหารกรมราชทัณฑ์ 2) ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำและเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับกรมราชทัณฑ์ ได้แก่ ผู้บัญชาการเรือนจำ ข้าราชการตำแหน่งนักทัณฑวิทยาระดับชำนาญการพิเศษหรือชำนาญการ / ข้าราชการตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ระดับชำนาญการ / ข้าราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ระดับชำนาญงาน / ข้าราชการในหน่วยงานกรุงเทพมหานคร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและ 3) ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวจากกรมราชทัณฑ์

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 นิยามศัพท์ทั่วไป

กรมราชทัณฑ์ หมายถึง หน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมที่มีอำนาจและหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมาย และกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชญาวิทยา หลักทัณฑวิทยา รวมทั้งข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ

ศูนย์แคร์ หมายถึง ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ” (CARE : Center for Assistance to Reintegration and employment) โดยมีภารกิจในการจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้

พันโทฯ ในช่วงระยะเวลาก่อนปล่อยตัว 1 ปี หรือในช่วงเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวตามกำหนดโทษ เพื่อวางแผนและประสานหน่วยงานทั้งบริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการเข้ามาเสริมทักษะอาชีพที่จำเป็น รวมทั้งเพื่อติดต่อประสานงานและจัดทำข้อมูลทำเนียบเครือข่ายด้านการทำงาน การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่างๆ กับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดของเรือนจำ เพื่อรวบรวมทำเนียบหน่วยงานเครือข่ายไว้เป็นข้อมูลในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ

นักโทษเด็ดขาด หมายถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกหลังคำพิพากษาถึงที่สุดและหมายรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย

ผู้ต้องขังหลังปล่อย หมายถึง นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำหรือทัณฑสถานเมื่อครบกำหนดโทษหรือถูกปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข และผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวตามคำพิพากษาของศาล

การสงเคราะห์หลังปล่อย หมายถึง การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พันโทฯหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวในด้านความต้องการพื้นฐาน ทั้งอาหาร เสื้อผ้า การรักษาพยาบาล การจัดหางาน และการให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้เขากลับสู่สังคมและดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ

การคืนคนดีสู่สังคม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้พันโทฯ เช่น การมีงานทำ การได้รับทุนประกอบอาชีพ หรือการมีที่อยู่อาศัย และเกิดการยอมรับหรือการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้พันโทฯ เพื่อให้ผู้พันโทฯสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

1.5.2 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรต่างๆ ด้านที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) นโยบายจากแผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ 4 ปี (พ.ศ. 2559-2562) 2) บุคลากร หรือคณะทำงานศูนย์ฯ 3) การบริหารจัดการในด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ 4) แรงจูงใจของเจ้าหน้าที่และผู้พันโทฯในการเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมของศูนย์ฯอย่างเคร่งครัด 5) ผู้ต้องขัง 6) ระบบข้อมูลผู้ต้องขัง หรือระบบที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องขัง บริษัท ร้านค้า หรือสถานประกอบการ เพื่อใช้ในการจัดหางานให้ผู้พันโทฯ โดยประกอบไปด้วยระบบข้อมูลความต้องการจ้างงาน ระบบข้อมูลเครือข่ายภาคสังคม ระบบข้อมูลผู้ต้องขังที่มีทักษะผ่านการรับรองมาตรฐาน ระบบข้อมูลขอรับการสงเคราะห์ และระบบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหางาน

กระบวนการทำงานของศูนย์ฯ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือผู้พันโทฯของเรือนจำ/ทัณฑสถาน อย่างเป็นขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ก่อนพันโทฯโดยการนำข้อมูลของผู้ที่จะพันโทฯมาวางแผนให้

ความช่วยเหลือในด้านการจัดงาน เมื่อพ้นโทษแล้วก็ให้ความช่วยเหลือในด้านทุนประกอบอาชีพ หรือให้ที่พักอาศัยชั่วคราว และเมื่อพ้นโทษไประยะหนึ่งก็จะมีการติดตามผู้พ้นโทษโดยศูนย์แคร์หรือประสานกับหน่วยงานอื่นในการช่วยติดตาม

การติดตาม หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ทราบถึงการดำเนินชีวิตและการมีงานทำของผู้พ้นโทษ โดยการติดตามนั้นทำได้หลายวิธี ทั้งการโทรศัพท์ ทางสื่อสังคมออนไลน์ และการไปเยี่ยมที่บ้านผู้พ้นโทษ

ผลลัพธ์ หมายถึง ผลที่ได้รับจากกระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ ซึ่งได้แก่ 1) การที่ผู้พ้นโทษได้รับการจ้างงานจากสถานประกอบการ หรือสามารถประกอบอาชีพด้วยตนเองได้ 2) ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การได้รับทุนประกอบอาชีพ การมีที่อยู่อาศัย และการได้รับคำปรึกษา

ผลกระทบ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การกระทำผิดซ้ำที่ลดลง 2) การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนหรือหน่วยงานภายนอกในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ 3) การร้องเรียนจากผู้พ้นโทษ ครอบครัว หรือญาติของผู้พ้นโทษต่อการดำเนินงานของศูนย์แคร์ 4) การทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มีความตรากตรำมากขึ้น 5) ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานที่อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

ปัญหาในกระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ หมายถึง ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของศูนย์แคร์ ซึ่งอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น นโยบาย งบประมาณ คณะทำงาน ศูนย์แคร์ หรือ ผู้พ้นโทษ

ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จของศูนย์แคร์ หมายถึง องค์ประกอบทั้งจากภายในและภายนอกที่เมื่อเข้ามาสนับสนุนจะส่งผลให้การดำเนินการของศูนย์แคร์ประสบความสำเร็จ

Care Support หมายถึง ระบบการติดตามผู้พ้นโทษที่ผ่านการเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร์ด้านการมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ การมีที่พักอาศัยภายหลังพ้นโทษ และติดตามเพื่อลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ

Care01 หมายถึง แบบฟอร์มที่ให้ผู้ที่พ้นโทษกรอกข้อมูล เพื่อเป็นข้อมูลให้ศูนย์ CARE วางแผนในการให้ความช่วยเหลือ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงกระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

1.6.2 ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ในปัจจุบัน

1.6.3 ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนารูปแบบหรือการดำเนินการที่เหมาะสมกับ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร้” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร้”

2.1.1 แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคม

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขัง

2.1.3 ความหมายของการสงเคราะห์หลังปล่อย

2.1.4 หลักการสงเคราะห์หลังปล่อย

2.1.5 ประเภทของการสงเคราะห์หลังปล่อย

2.1.6 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อย

2.1.7 ประโยชน์ของการสงเคราะห์หลังปล่อย

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

2.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำผิดซ้ำ

2.4 ทฤษฎีระบบ

2.5 การศึกษาเปรียบเทียบการสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศ

2.6 การดำเนินการของ “ศูนย์แคร้”

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร้”

2.1.1 แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคม

แนวคิดนี้เป็นผลพวงของพัฒนาการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 ที่มุ่งให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมิใช่เป็นเพียงแค่การกักขังหน่วงเหนี่ยวเพื่อการข่มขู่ขู่ขู่ หรือการตัดโอกาส แต่เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยเฉพาะประเด็นในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เติบโตขึ้นทั่วโลก และความตระหนักในสิทธิของผู้ต้องขังทั้งในด้านมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทำให้เกิดแนวความคิดและแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ ในสังคมทุกระดับ จนทำให้ระบบงานยุติธรรมของประเทศไทยมีอาจเพิกเฉยกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบการดำเนินงานจนนำไปสู่

แผนแม่บทกระบวนการยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2547-2549) รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติงานกรมราชทัณฑ์ 5 ปี (พ.ศ. 2547-2551) ที่ส่งผลให้แนวคิดคืบคนตีสู่สังคมปรากฏชัดขึ้นในสังคมไทย

แนวคิดการคืนคนตีสู่สังคมในส่วนของแก้ไขฟื้นฟูยังได้ขยายขอบเขตที่กว้างไปกว่าการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผลจากการพัฒนาแนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เชื่อว่าในท้ายที่สุดแล้วผู้ต้องขังจะกลับเข้าสู่สังคม ทำให้กรมราชทัณฑ์ได้ให้ความสำคัญไปยังแนวทางการส่งเสริมการกลับสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

การคืนคนตีสู่สังคมมิใช่การแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของแนวคิดใหม่ แต่เป็นการปรับปรุงแนวคิดเก่าให้มีความชัดเจนผ่านวิสัยทัศน์ของหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ได้แก่ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งมุ่งมั่นที่จะ “เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม แก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนตี มีคุณค่า สู่สังคม และกรมคุมประพฤติที่มีวิสัยทัศน์ว่า “เป็นมืออาชีพในการป้องกันสังคม โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเพื่อคืนคนตี สู่สังคมอย่างยั่งยืน” จนกระทั่งได้มีนโยบายในการพัฒนาอาชีพเพื่อคืนคนตีสู่สังคม โดยให้ความรู้ด้านวิชาชีพ เพื่อนำไปประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษ และกลับสู่สังคมอย่างเป็นสุข และเป็นที่ยอมรับของสังคม (ยศพนธ์ สุธรรม, 2561 : 26) ดังนั้น นโยบายการคืนคนตีสู่สังคมจึงเสมือนเป็นงานต่อยอดที่แสดงถึงพัฒนาการทางแนวความคิด และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในส่วนของแก้ไขฟื้นฟูที่มีอยู่ก่อนหน้าในงานราชทัณฑ์ให้มีความครอบคลุมและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

การเกิดขึ้นของนโยบายการคืนคนตีสู่สังคมจึงมาพร้อมกับการพัฒนารูปแบบการดำเนินการที่ให้ความสำคัญกับประเด็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขัง และมีให้การต้องโทษเป็นการทำลายศักดิ์ศรีและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้ต้องขังหมดสิ้นลงไปกับช่วงเวลาแห่งการจองจำ แต่การดำเนินการภายใต้นโยบายดังกล่าวอยู่ท่ามกลางทัศนคติเชิงลบหรือแนวคิดอันเกิดจากอคติทางสังคมที่มีต่อผู้ต้องขัง โดยมีคำถามเกิดขึ้นว่าจะมีกระบวนการคืน “คนตี” ให้สังคมได้อย่างไร เนื่องจากผู้ต้องขัง คือ ผู้ที่ได้ถูกพิพากษาแล้วว่าต้องถูกลงโทษโดยการแยกจากสังคม (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559 : ออนไลน์) ดังนั้น การดำเนินการจึงจำต้องมีวัฒนธรรมการผนวกสู่สังคม (Culture of Reintegration) หรือการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟูผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม โดยเปลี่ยนจากการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ด้วยการปิดกั้น ตีตรา หรือการเลือกปฏิบัติ มาเป็นการยอมรับคุณค่าความเป็นมนุษย์ และผนวกคนที่เคยกระทำผิดกลับสู่สังคมอย่างเท่าเทียมกัน (สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2561 : ออนไลน์) ซึ่งนอกจากวัฒนธรรมการผนวกสู่สังคมแล้ว ยังต้องมีการพัฒนาระบบ และรูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูให้มีความชัดเจน รวมทั้งมีการแสวงหาเครือข่ายหรือเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ตั้งแต่ครอบครัวหรือญาติของผู้ต้องขัง ชุมชน รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

ฉนิศา งานสสิริ (2553) ที่ศึกษาเรื่อง “กระบวนการนำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์: การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย” โดยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการนำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติมาจากการมีนโยบายที่ชัดเจน ความร่วมมือจากชุมชน การบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ รวมถึงความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อการดำเนินงานตามนโยบาย และความสามารถในการแปลงนโยบายให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์และทุนทางสังคมของเรือนจำ/ทัณฑสถาน อีกทั้งการศึกษาของบุญช่วย แจ่มเวชฉาย (2559) ที่ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการการนำนโยบายสาธารณะสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ การวางแผนอย่างเป็นระบบ และมีความชัดเจนทั้งในด้านการดำเนินกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติระหว่างหน่วยงาน และกรมราชทัณฑ์ (2552) ที่ผลการศึกษาเรื่อง “พันธมิตรภาคประชาสังคมกับการปลดปล่อยให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม” พบว่า กรมราชทัณฑ์ควรประสานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องหรือสถานประกอบการต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เข้ามาช่วยเหลือด้านการจ้างงานผู้พ้นโทษ พร้อมทั้งนำเสนอกิจกรรมและตัวอย่างผู้พ้นโทษที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้เกิดการยอมรับ เกิดความเข้าใจ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้พ้นโทษ

การคืนคนดีสู่สังคมอาจยังเป็นที่ยังไม่รู้กันในสังคมวงแคบจนทำให้หลายคนเกิดการละเลยและมองข้าม แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน “การคืนคนดีสู่สังคม” กลายเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและแสดงถึงพัฒนาการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีมาอย่างยาวนาน (ฉนิศา งานสสิริ, 2553 : 90)

ภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์คือการคืนคนดีสู่สังคม ดังนั้นการดำเนินการของศูนย์แคร์จึงได้นำแนวคิดนี้เข้ามาใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในช่วงก่อนปล่อยตัว โดยการจัดทำของข้อมูลของผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษแล้วนำไปประสานกับหน่วยงานภายนอก หรือสถานประกอบการต่างๆ เพื่อจัดหางานและให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และภายหลังปล่อยตัว โดยร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการติดตามและช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านความเป็นอยู่ การมีงานทำ เพื่อให้ได้คนดีกลับคืนสู่สังคมอย่างถาวร

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลผู้ต้องขัง (Throughcare)

การดูแลหรือการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังควรเริ่มตั้งแต่วันที่ผู้ต้องขังเข้าไปในเรือนจำวันแรก และกระทำต่อเนื่องจนถึงวันที่ได้รับการปล่อยตัว แล้วเมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวแล้วก็ดำเนินการติดตามและให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้ต้องขัง/ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ โดยมีหลักสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ (Department of justice, 2016 : 5)

1. กรมราชทัณฑ์ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนต้องร่วมมือกันในการดูแลผู้ต้องขัง/ผู้พ้นโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง ต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับ

ผู้ต้องขังทั้งในระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ และเมื่อได้รับการปล่อยตัวผู้ต้องขังควรมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือการตัดสินใจในการได้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาปรับใช้ในการดูแลผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องของกรมราชทัณฑ์ โดยเริ่มตั้งแต่วันแรกที่ผู้ต้องขังเข้ามาที่เรือนจำไปจนถึงการปล่อยตัว และการกลับเข้าสู่สังคม โดยวิธีการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การจำแนก การฝึกวิชาชีพ การให้การสงเคราะห์ในด้านการจัดหางาน ด้านที่อยู่อาศัย และด้านอื่นๆ รวมถึงการติดตามผู้ต้องขังจากศูนย์แคร์และหน่วยงานเครือข่าย เพื่อให้ผู้ต้องขัง/ผู้พ้นโทษสามารถกลับตัวได้ ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ

2.1.3 ความหมายของการสงเคราะห์หลังปล่อย

จากการประชุมสหประชาชาติ ครั้งที่ 2 เกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขผู้กระทำผิด ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1960 ได้ให้คำจำกัดความการสงเคราะห์หลังปล่อยว่า หมายถึง การให้ออกาสผู้พ้นโทษกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน และให้ความช่วยเหลือทางวัตถุจิตใจ เช่น การช่วยเหลือในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย การรักษาพยาบาล ตลอดจนการจัดการเอกสารต่างๆ ที่จำเป็น รวมทั้งให้ความสำคัญเป็นพิเศษในเรื่องความต้องการด้านอารมณ์ของผู้พ้นโทษ การจัดหางานให้ทำ การให้คำปรึกษาแนะนำ และการให้ความเป็นเพื่อน (Barry Patrick, 1966 : 5 , อ้างถึงใน วรสุดา พาณิชยพิศาล, 2544 : 29)

ทวี ชูทรัพย์ (2528 : 119) ได้อธิบายว่า การสงเคราะห์หลังปล่อย หมายถึง การสงเคราะห์ผู้ต้องขังที่ได้รับการพักการลงโทษหรือได้รับการปล่อยตัว ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากผู้ต้องขังซึ่งถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานเป็นเวลานาน สภาพทางสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไป และสภาพครอบครัวอาจเกิดการแตกแยก เป็นผลให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วขาดผู้อุปการะหรือไม่มีหลักแหล่งพอที่จะประกอบอาชีพสุจริต ต้องเร่ร่อนไปตามที่ต่างๆ และในที่สุดก็อาจจะหวนกลับไปประกอบอาชญากรรมหรือกระทำผิดอีก ซึ่งจะเป็นภัยต่อความสงบสุขของสังคม

อัมณพ ชูบำรุง (2532 : 468) ได้ให้ความหมายว่า การสงเคราะห์หลังปล่อย หมายถึง การให้การดูแลผู้กระทำผิด ที่ได้รับการปล่อยตัวใหม่ๆ ซึ่งไม่มีที่พักอาศัย และไม่มียานหรืออาชีพรองรับ โดยให้บริการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และมีเจ้าหน้าที่ที่ให้การปรึกษาหรือแนะนำในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

เพลินใจ แต่เกษม (2540 : 312-313 อ้างถึงใน วิมล ฉวีวงศ์พงษ์เดช, 2545 :14-15) กล่าวว่า การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่จะได้รับการปลดปล่อยจากเรือนจำและทัณฑสถานให้สามารถปรับตัวและจิตใจ ให้กลับคืนสู่ครอบครัว สังคม และชีวิตปกติ ตลอดจนมีอาชีพที่สุจริต ซึ่งถือเป็นการคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพมากประการหนึ่ง

นริศร์ พรรณพัฒน์ และธานี วรภัทร์ (2560) ได้ให้ความหมายว่า เป็นมาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับผู้กระทำผิด เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้กระทำผิดให้สามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้

โดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยวิธีการควบคุมดูแลสอดส่องผู้กระทำผิดหลังจากพ้นโทษหรือระหว่างการคุมประพฤติ อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ให้คำแนะนำปรึกษาและให้ความเป็นเพื่อนกับผู้กระทำผิด เพื่อให้เขาไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

จากความคิดเห็นทั้งหมดข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การสงเคราะห์หลังปล่อย หมายถึง การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษหรือผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวในด้านความต้องการพื้นฐาน ทั้งอาหาร เสื้อผ้า การรักษาพยาบาล การจัดหางาน และการให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้พวกเขากลับสู่สังคมและดำเนินชีวิตได้อย่างปกติไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ

2.1.4 หลักการสงเคราะห์หลังปล่อย

หลักของการสงเคราะห์หลังปล่อย นับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์หลังปล่อย เพื่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติในสังคม ซึ่งหลักการสงเคราะห์หลังปล่อย มีดังนี้ (นันทนา ชัยจิตวนิช, 2534 : 28-29)

1. จะต้องเป็นการช่วยเหลือที่ตรงต่อปัญหาและความต้องการของผู้พ้นโทษและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก
2. จะต้องมีการฟื้นฟู บูรณาการภาพทางสังคมของผู้พ้นโทษ เช่น มีการสงเคราะห์ในด้านการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสามี - ภรรยา หรือญาติพี่น้องภายในครอบครัว
3. จะต้องช่วยปรับสภาพชีวิตของผู้พ้นโทษ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้
4. จะต้องฟื้นฟูทางด้านจิตใจ และฟื้นฟูด้านอาชีพแก่ผู้พ้นโทษ
5. ในบางกรณีจะต้องพิจารณาถึงการโยกย้ายหรือตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้รับบริการสงเคราะห์และครอบครัวด้วย เพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งเดิมที่มีอยู่ หรือการแก้แค้นทดแทนจากคู่อริ ตลอดจนการป้องกันปัญหาการไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชนที่เคยอาศัยอยู่แต่เดิมด้วย

2.1.5 ประเภทของการสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ หรือผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (เบญจวัฒน์ ศิวะบวร, 2528 : 94)

1. การสงเคราะห์แบบบังคับ (Compulsory After-Care)

ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไขหรือได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจะเป็นผู้ที่เข้าเกณฑ์ในข้อนี้ ดังนั้น การให้การสงเคราะห์แบบบังคับ จึงเป็นการสงเคราะห์ด้วยการติดตามดูแลหรือที่เรียกว่า

การคุมประพฤติ โดยผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติตามระเบียบหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ อย่างเคร่งครัด

2. การสงเคราะห์แบบไม่บังคับ (Voluntary After-Care)

การสงเคราะห์ในข้อนี้ใช้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวเมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล และผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากได้รับการพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งการให้การสงเคราะห์จะ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้พ้นโทษ

ประเภทของการสงเคราะห์หลังปล่อยมีความสอดคล้องกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ เพราะผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข ศูนย์แคร์สามารถให้ความช่วยเหลือหรือ ประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการติดตามดูแลได้ แต่ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวเมื่อครบกำหนด โทษ ถ้าผู้พ้นโทษไม่ยินยอม ศูนย์แคร์จะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ แต่ยังสามารถให้ความช่วยเหลือได้หากผู้พ้นโทษมาขอความช่วยเหลือในภายหลัง

2.1.6 รูปแบบการสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์หลังปล่อย สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โดยจะแบ่งเป็น 3 รูปแบบหลัก ดังนี้ (นันทนา ชัยจิตวนิช, 2534 : 34)

1) การสงเคราะห์ในรูปแบบของเงิน

การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษด้วยเงินมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) ค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ผู้พ้นโทษไม่มีเงินเพียงพอสำหรับเดินทาง กลับภูมิลำเนาหลังจากที่ได้รับการปล่อยตัว

1.2) ค่าเบี้ยเลี้ยงระหว่างเดินทางกลับภูมิลำเนา ในกรณีที่ผู้พ้นโทษไม่มีเงิน ติดตัวเลย

1.3) ค่าอาหาร ในกรณีที่ผู้พ้นโทษไม่มีญาติหรือครอบครัว และไม่มีอาชีพหรือรายได้

1.4) ค่ารักษาพยาบาล ในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีปัญหาเรื่องสุขภาพ

1.5) เงินทุนประกอบอาชีพ ผู้พ้นโทษมักได้รับความรังเกียจหรือการไม่ยอมรับจาก สังคมทำให้โอกาสในการหางานเพื่อประกอบอาชีพเป็นไปได้ยาก จึงสนับสนุนเงินให้ผู้พ้นโทษได้ลงทุน เพื่อประกอบอาชีพด้วยตนเอง

1.6) ส่งเรียนวิชาชีพ ผู้พ้นโทษบางรายไม่สามารถหางานทำได้ และไม่มีทักษะในการ ประกอบอาชีพด้วยตนเอง จึงให้ความช่วยเหลือด้วยการส่งไปฝึกวิชาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบ อาชีพได้ในอนาคต

2) การสงเคราะห์ในรูปของวัสดุสิ่งของ

เป็นการให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งของหรือเครื่องอุปโภคบริโภค โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1) อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หรือปัจจัย 4 ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต ดังนั้น จึงมีบริการเหล่านี้ไว้ช่วยเหลือผู้พ้นโทษเป็นการเฉพาะหน้า

2.2) ที่พักอาศัยชั่วคราว หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "บ้านกึ่งวิถี" (Halfway House) เป็นสถานที่พำนักชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษที่ไร้ญาติขาดมิตร และไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ทันที หลังได้รับการปล่อยตัว นอกจากนี้ บ้านกึ่งวิดียังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษในด้านอื่นๆ ด้วย โดยการช่วยแก้ไขปัญหา และคอยแนะนำหรือให้คำปรึกษา เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนให้การรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2.3) ใบบรรองต่างๆ ในกรณีที่ผู้พ้นโทษบางรายต้องการสมัครงานหรืออุปสมบทเพื่อแสวงหาความสงบทางจิตใจและเป็นสิริมงคลแก่การเริ่มต้นชีวิตใหม่นั้น จำเป็นต้องมีผู้ให้การรับรองในเรื่องความประพฤติ ทางหน่วยงานนั้นจึงจะยินยอมทำตามความประสงค์ของผู้พ้นโทษ

3) การสงเคราะห์ในรูปแบบการให้บริการ

เป็นการช่วยเหลือในด้านบริการต่างๆ โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

3.1) คำปรึกษาแนะนำ ผู้พ้นโทษมักจะประสบปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งปัญหาครอบครัวปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ปัญหาในการประกอบอาชีพ ฯลฯ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับคำปรึกษาแนะนำ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น

3.2) การบำบัดทางจิตใจ การถูกกักขังมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง และต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เข้มงวด เมื่อได้รับการปล่อยตัวออกมา ผู้พ้นโทษส่วนหนึ่งได้รับความกดดันทางจิตใจอย่างสูง จนไม่พร้อมที่จะเผชิญกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ การบำบัดนี้จึงเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้พ้นโทษมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น สามารถรับมือกับเรื่องราวต่างๆ ต่อไปได้ โดยการบำบัดนี้ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การบำบัดเฉพาะราย และ การบำบัดแบบกลุ่ม หรือที่เรียกว่า กลุ่มบำบัด

3.3) การรักษาพยาบาล ในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีปัญหาด้านสุขภาพหรือมีอาการเจ็บป่วยทางหน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์จะทำการรักษาพยาบาลให้ แต่หากทางหน่วยงานนั้นไม่มีสถานพยาบาลก็จะให้ความช่วยเหลือด้วยการติดต่อหน่วยงานอื่นที่รักษาพยาบาลให้แทน

3.4) การจัดหางาน การช่วยเหลือด้านการจัดหางานอาจทำได้หลายทาง เช่น การติดต่อบริษัท ห้างร้าน โรงงาน หรือติดต่อขอรับเหมางานฝีมือจากที่อื่นมาให้ผู้พ้นโทษทำในสถานที่ให้การสงเคราะห์นั้นเลย

3.5) การติดต่อญาติพี่น้อง ในกรณีที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องด้วยตนเองได้ หรือในกรณีที่สามารถติดต่อญาติพี่น้องได้ แต่ทางครอบครัวปฏิเสธ แสดงความรังเกียจหรือไม่ยินดีต้อนรับ ซึ่งหากผู้พ้นโทษยังประสงค์ที่จะกลับไปอยู่ในครอบครัว ทางหน่วยงานอาจให้ความช่วยเหลือโดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางช่วยประสานให้เกิดความเข้าใจกัน และยอมรับผู้พ้นโทษกลับสู่ครอบครัว

3.6) การสงเคราะห์บุตร ผู้พ้นโทษบางรายไม่สามารถดูแลหรือเลี้ยงดูบุตรได้ เนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ ทางหน่วยงานจะให้การสงเคราะห์บุตรของผู้พ้นโทษ

3.7) การส่งเรื่องเพื่อขอรับบริการจากหน่วยงานอื่น ในกรณีที่หน่วยงานไม่สามารถช่วยเหลือผู้พ้นโทษได้ ทางหน่วยงานอาจจะช่วยเหลือโดยการส่งเรื่องราวเพื่อขอรับบริการจากหน่วยงานอื่น

2.1.7 ประโยชน์ของการสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์หลายประการ ดังนี้

- 1) ประโยชน์ต่อผู้พ้นโทษ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้กลับตนเป็นคนดี โดยมี พี่นฟูผู้กระทำผิดในหลายด้าน ทั้งด้านความสามารถ ทางสังคม ทางจิตใจ ฯลฯ
- 2) ประโยชน์ต่อสังคม เป็นการช่วยลดภาระในการปราบปรามของระบบงานยุติธรรม โดยการสงเคราะห์หลังปล่อยนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่จะป้องกันไม่ให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก
- 3) ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมพัฒนาด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ เมื่อไม่มีการกระทำผิด ก็จะส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น
- 4) เป็นการปฏิบัติตามหลักมนุษยธรรมและหลักเมตตาธรรมที่สอดคล้องกับหลักการทางศาสนาและความเจริญทางอารยะธรรมแห่งสังคมมนุษย์
- 5) เป็นการเสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชน

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

แนวความคิดในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองรัฐใช้ควบคู่กับการปกครองเพื่อจัดระเบียบของสังคม แต่วัตถุประสงค์ของการลงโทษมีความแตกต่างไปตามค่านิยมของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองตามยุคสมัย ดังนั้น สังคมและยุคสมัยที่ต่างกันจึงมีวิธีการลงโทษผู้กระทำผิดที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นทฤษฎีต่างๆ ได้ดังนี้ (พยนต์ สิ้นธนูวา, 2555 : 6-7)

(1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง เป็นแนวคิดซึ่งมีการพัฒนามาจากปรัชญาพื้นฐานว่าอาชญากรรมเป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น จึงสมควรที่จะได้รับการลงโทษสนองตอบให้สาสมกับอาชญากรรมที่ได้ก่อขึ้น ทำให้รูปแบบของการลงโทษมีลักษณะที่รุนแรงโหดร้าย ซึ่งมีนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ได้ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดทฤษฎีนี้ว่า ผู้ซึ่งจงใจทำการอันไม่เป็นธรรมจะต้องถูกลงโทษซึ่งได้สัดส่วนพอดีทั้งสภาพและความหนักเบากับความผิดของเขา ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับการกระทำของเขา อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนได้

ลดความสำคัญลง เพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำผิดมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นค่านึงถึงว่าโทษที่จะใช้ลงโทษนั้น ต้องเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำผิด จึงไม่สามารถที่จะกักขังผู้กระทำผิดไว้ เกินกว่าระยะเวลาที่เหมาะสมกับความร้ายแรงแห่งการกระทำผิดของเธอ และเมื่อผู้กระทำผิด ได้รับโทษครบตามคำพิพากษาแล้ว ก็จะได้รับ การปล่อยตัวโดยไม่ได้พิจารณาว่าผู้นั้นมีแนวโน้มใน การหวนกลับมากระทำผิดซ้ำและเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่หรือไม่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการลงโทษเพื่อ การแก้แค้นทดแทนในปัจจุบันจึงมีความสำคัญลดน้อยลงแต่ยังคงมีอยู่ เพราะยังสอดคล้องกับ ความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษอย่างสาสม

(2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือปราบปราม (Deterrence)

การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการที่บุคคลไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมาย การลงโทษจึงต้องมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำผิดและทำให้ผู้กระทำความผิด เชื่อหยาบไม่กล้ากระทำอีก การลงโทษเพื่อข่มขู่หรือปราบปรามนั้นมีลักษณะสำคัญ คือ ความแน่นอน ในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ทำให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำผิดขึ้นอีก เพราะทำผิด แล้วต้องถูกจับกุม และเมื่อมีการกระทำผิดจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็ว และจะต้องถูกลงโทษอย่างเสมอภาคไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งบทลงโทษนั้นต้องมีความเหมาะสมกับ ความผิดที่ได้กระทำขึ้น เพราะหากมีการลงโทษที่เบาเกินไปจะส่งผลทำให้ผู้กระทำผิดและบุคคลทั่วไป ไม่เกรงกลัวและคุ่มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิดแต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายาม ปกปิดความผิดของตนเองโดยอาจทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น

(3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเชื่อว่า อาชญากรรมไม่ได้เกิดขึ้นโดย ความสมัครใจของผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ รวมกัน โดยสิ่งแวดล้อมมีส่วนกดดันจนนำไปสู่การกระทำความผิด ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีเหตุปัจจัยที่แตกต่าง กันไป และปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การลงโทษควรพิจารณาถึงสาเหตุ ที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดและหาแนวทางในการแก้ไขเป็นรายบุคคล โดยให้ออกาสแก่ผู้กระทำผิด ได้กลับตัวและแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการบำบัดผู้กระทำผิดโดยมีการใช้แนวทางสังคมศาสตร์ และทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยแก้ไขพฤติกรรมของ ผู้กระทำผิด เช่น การอบรมทางศาสนา การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา และการให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษ

(4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิด (Incapacitation)

การลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดมีหลักการสำคัญจากแนวคิดที่ว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีอาชญากร ดังนั้น การป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคมจึงจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการกำจัดผู้กระทำความผิดให้ออกจากสังคมอย่างถาวรหรือชั่วคราว ซึ่งเป็นการป้องกันคนในสังคมให้อยู่ได้ปลอดภัยไม่ต้องหวาดระแวงภัยจากบุคคลนั้นๆ อีกต่อไป การลงโทษที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ คือ การลงโทษประหารชีวิต จำคุกหรือกักขัง โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตถือเป็นการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุกหรือกักขังเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้สังคมปลอดภัย

โดยสรุปจากวัตถุประสงค์ในการลงโทษทั้ง 4 ประเภทนี้ ทุกแบบยังเป็นวัตถุประสงค์ที่ในหลายประเทศนำมาใช้อยู่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตรงที่ในปัจจุบันสังคมพยายามมุ่งเน้นในเรื่องการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนแบบในที่ผ่านมา ซึ่งการแก้ไขฟื้นฟูจะช่วยให้ทราบถึงสาเหตุของการกระทำและแนวทางในการเฝ้าระวังรักษาเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับเข้าสู่สังคมได้ปกติสุข

2.3 ทฤษฎีอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุการกระทำความผิดซ้ำ

2.3.1 ทฤษฎีตีตรา

ทฤษฎีตีตราได้นำเสนอว่าการที่ประณามหรือกล่าวอ้างว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แล้วก็ได้้นำวิธีการลงโทษไปใช้กับบุคคลดังกล่าวในรูปแบบการลงโทษหรือบำบัดรักษาจะทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเพิ่มขึ้น แต่ด้วยความอับอายที่บุคคลได้รับการถูกตีตราหรือประณามว่าเป็นอาชญากรหรือผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แทนที่จะระงับยับยั้งกลับไปกระตุนหรือทำให้บุคคลดังกล่าวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในอนาคต การประณามว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะทำให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในสภาวะที่มีความเสี่ยงสูงต่อการมีพฤติกรรมที่ถูกประณาม กล่าวคือจะทำให้บุคคลพัฒนาจิตใจให้ยอมรับว่าตนเองมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ประกอบกับทางเลือกที่จะปรับเปลี่ยนให้มีพฤติกรรมสอดคล้องกับสังคมก็ถูกปิดกั้นจากการถูกตราบาว่าเป็นคนไม่ดีและไม่เป็นที่ต้องการของสังคม ส่งผลให้บุคคลต้องเลือกพฤติกรรมที่ขัดต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ปกรณ มณีปกรณ์, 2555 : 404-407)

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายสาเหตุของพฤติกรรมอาชญากรรมไว้ในคำประกาศของนักวิชาการที่สนับสนุนทฤษฎี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การกำหนดเป็นตนเอง (Self-image) นักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์เชื่อว่าบุคคลจะมีการกำหนดเป็นตนเองหรือการสร้างความสำนึก (Self-image) ตามภาพพจน์ที่บุคคลอื่น

กำหนดให้ ดังนั้น บุคคลจะมีความคิดหรือความเชื่อว่าเป็นบุคคลมีบุคลิกอย่างไร ขึ้นอยู่กับ การที่คนในสังคมโดยเฉพาะบุคคลที่ใกล้ชิดได้กำหนดความหมายให้ ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็จะแสดงออก หรือมีบุคลิกตามความเชื่อที่ตนเองถูกบุคคลอื่นกำหนดให้เป็นเช่นนั้น ดังนั้น ทฤษฎีตีตราจะอธิบายว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการที่บุคคลมีความเชื่อว่าเป็น อาชญากร ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่บุคคลในสังคมได้กำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นอาชญากร ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ นักทฤษฎีกลุ่มนี้ ได้ให้ชื่อไว้ต่างกัน คูเลย์ ได้ให้ชื่อว่า “บุคลิกภาพสะท้อน” (the Looking Glass Self) และมีด (Mead, 1967) ได้ให้ชื่อว่า “บุคลิกเกิดจากสังคม” (the Self as a Social Construct)

2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนดั้งเดิมหรือครั้งแรก (Primary Deviance) นักทฤษฎีตีตรา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรกมากนัก มีนักอาชญาวิทยาบางท่านที่เห็นด้วยกับทฤษฎีแนวนี้ก็ไม่ได้อ้างถึงสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรก แต่โดยทั่วไปแล้วเชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนครั้งแรกเกิดจากปัจจัยทางชีวภาพ จิตวิทยา และสภาพแวดล้อมทางสังคม แต่ก็ก็เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะไม่สม่ำเสมอ เกิดไม่บ่อยครั้ง และไม่มีรูปแบบที่ถาวร นอกจากนี้หากไม่มีการถูกดำเนินการลงโทษทางสังคมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการหรือเป็นทางการ พฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนเหล่านี้ อาจจะคงอยู่ แต่ก็ยังมีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว และไม่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังไม่มีการพัฒนาเป็นรูปแบบที่ถาวร (Lemert, 1951)

3) พฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวร (Secondary Deviance) นักทฤษฎีตีตราเชื่อว่า สาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวรมาจากกระบวนการควบคุมทางสังคมที่ทำให้บุคคลที่ถูกลงโทษทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการถูกดำเนินคดี หรือการถูกสังคมดูถูกและไม่ให้เข้าร่วมในสังคม การปฏิบัติตามกระบวนการควบคุมนี้จะสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่บุคคลที่ถูกจับกุมหรือลงโทษ ทำให้เขาเกิดความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นคนภายนอกสังคมเป็นคนเลวที่สังคมไม่ต้องการ สิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคคลเหล่านี้เกิดการพัฒนารู้สึกนึกคิดและสำคัญตนเองว่าเป็นอาชญากร ซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนที่ถาวรตลอดไป

4) ทางเลือกของบุคคลที่ถูกตีตรา (Alternative Behavior) แม้ว่านักทฤษฎีตีตราจะเชื่อว่าเมื่อบุคคลถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรนั้น ยังคงมีทางเลือกพฤติกรรมของตนเองในอนาคต หากแต่การตีตรา นอกจากจะทำให้ทางเลือกของบุคคลนั้นมีน้อยลงแล้ว ยังทำให้บุคคลดังกล่าว ควบคุมการเลือกพฤติกรรมต่อไปได้น้อยลงด้วย เนื่องจากการที่บุคคลถูกขับไล่ออกจากสังคม หรือไม่ถูกสังคมกำหนดให้เป็นคนชั่วหรือคนเลวทั้งที่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมา เป็นเหตุให้บุคคลที่ถูกตีตราดังกล่าวต้องไปรวมกลุ่มกับบุคคลที่ถูกตีตราหรือประณามเหมือนกัน (Lemert 1951)

จากแนวคิดของทฤษฎีนี้ สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้กระทำผิดอาจจะไม่ได้มีพฤติกรรมเป็นอาชญากร แต่เมื่อบุคคลดังกล่าวถูกดำเนินคดี หรือถูกสังคมเหยียดหยาม รังเกียจ หรือไม่ยอม

ปฏิสัมพันธ์ใดๆ ด้วย ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีทางเลือกหรือเชื่อว่าตัวเองเป็นอาชญากร จึงไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างบุคคลธรรมดาในสังคมได้อีก ทำให้ต้องทวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิศากร อุบลสุวรรณ (2557) ที่ศึกษาเรื่องการกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช โดยเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช จำนวน 18 คน ซึ่งผลการศึกษา พบว่า สาเหตุหนึ่งของการกระทำผิดซ้ำมาจากการที่ผู้พ้นโทษถูกสังคมตีตราและไม่โอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่

2.3.2 ทฤษฎีพันธะทางสังคม

ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า มนุษย์เรามีแนวโน้มที่จะกระทำผิดกฎหมายเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เพียงแต่ควบคุมเอาไว้เท่านั้น เนื่องจากกลัวว่าจะทำให้เสียความสัมพันธ์อันดีกับครอบครัว เพื่อนฝูง และโรงเรียน ซึ่งหากความสัมพันธ์ในกลุ่มดังกล่าวขาดความผูกพันคนเราก็จะมีโอกาสที่จะกระทำผิด โดยหลักสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม โดยบุคคลที่มีพันธะทางสังคมหรือมีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม ซึ่งพันธะทางสังคมแบ่งออกเป็น 4 ข้อ ดังนี้ (Hirschi, 1969)

1) ความผูกพัน (Attachment) หมายความว่า การที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่น หรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลมีการพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกรู้สึกหรือสำนึกที่ จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้น ความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

2) ข้อผูกมัด (Commitment) หมายความว่า การที่บุคคลถูกผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือ ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพโดยสุจริต และเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่อยากจะกระทำผิดกฎหมาย เนื่องจากจะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต

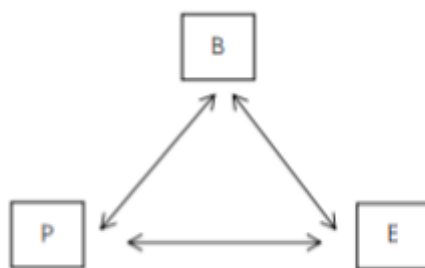
3) การเข้าร่วม (Involvement) หมายความว่า การที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมเป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชญากรรม เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ให้หมดไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้น การเข้าร่วมถือว่าเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4) ความเชื่อ (Belief) หมายความว่า ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูง ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้น ความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบด้านจริยธรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

จากแนวคิดของดังกล่าว สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า บุคคลทั่วไปจะไม่กระทำผิดหากมีความผูกพันทางสังคม แต่จะมีโอกาสกระทำผิดได้สูงหากไม่มีความผูกพันทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาทิต บุชยากุล (2555) ที่ศึกษาเรื่องสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษา เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังชายเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร จำนวน 261 คน ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวยุทธศาสตร์ต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เพราะกำลังใจจากบิดา-มารดา หรือบุคคลใกล้ชิดมีส่วนช่วยให้ผู้พ้นโทษไม่กระทำผิดซ้ำ และจากงานวิจัยของนิมิต จันทร์จารุ (2551) ที่ศึกษาเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง กรณีศึกษา เรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันว่า ผู้พ้นโทษที่มีความสัมพันธ์กับครอบครัวสูง มีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำนี้ลดลง

2.3.3 ทฤษฎีปัญญาทางสังคม

ทฤษฎีนี้เป็นของ อัลเบิร์ต แบนดูรา ที่เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเสมอ เพราะฉะนั้นการเรียนรู้จึงเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยแบนดูราได้ให้ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของอินทรีย์และสิ่งแวดล้อม และถือว่าการเรียนรู้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมต่างมีอิทธิพลต่อกันและกัน แบนดูราได้ถือว่าทั้งบุคคลที่ต้องการจะเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรม โดยได้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ ดังนี้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550 : 235-236)

ภาพที่ 2.1 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อมและพฤติกรรม

จากภาพ 2.1 อธิบายสัญลักษณ์ได้ดังนี้

B = พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล

P = บุคคล

E = สิ่งแวดล้อม

แบนดูราให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning) และการกระทำ (Performance) และถือว่าความแตกต่างนี้สำคัญมาก เพราะคนอาจจะเรียนรู้อะไรหลายอย่างแต่ไม่กระทำ ซึ่งแบนดูราได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention)

ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะบุคคลจะไม่สามารถเลียนแบบจากการสังเกตได้ ถ้าขาดความใส่ใจที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของตัวแบบและกิจกรรมของตัวแบบ เพราะจะทำให้ไม่มีแบบแผนในการเลียนแบบได้ นอกจากนี้แบนดูรายังกล่าวว่าคุณสมบัติของตัวแบบมีอิทธิพลต่อความใส่ใจของผู้เรียน เพราะผู้เรียนมักสนใจตัวแบบที่มีชื่อเสียง น่าเชื่อถือ น่าศรัทธา หรือมีพฤติกรรมของตัวแบบอยู่ในความสนใจของผู้เรียน

2) กระบวนการจดจำ (Retention)

การที่ผู้เรียนสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้เป็นเพราะผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว แบนดูรากล่าวว่าผู้เรียนที่สามารถอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูด หรือสามารถมีภาพที่ตนสังเกตไว้ในใจ จะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดยการสังเกตได้ดีกว่า

3) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวอย่าง (Reproduction)

กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปลรหัสภาพในใจที่ได้บันทึกไว้ในสมองส่วนความจำระยะยาวมาเป็นพฤติกรรม โดยผู้เรียนจะแสดงการกระทำให้เหมือนกับพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้จดจำไว้ อาจจะทำได้ใกล้เคียงกับตัวแบบ เหมือนกับตัวแบบ หรือทำได้ดีกว่าตัวแบบก็ได้ในกระบวนการนี้ต้องอาศัยกระบวนการทางความคิดในการเปรียบเทียบการกระทำของตนเองกับตัวแบบที่เคยสังเกตมา สิ่งที่สำคัญในกระบวนการนี้ คือ เมื่อแสดงพฤติกรรมไปแล้วต้องได้รับข้อมูลย้อนกลับในการกระทำของตน แบนดูราได้ให้คำแนะนำแก่ผู้ที่มีหน้าที่เป็นตัวแบบ เช่น พ่อ แม่ หรือครู ว่าควรให้ข้อมูลย้อนกลับที่ที่สามารถตรวจสอบแก้ไขได้ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสทบทวนการแสดงพฤติกรรมของตนกับตัวแบบและพยายามแก้ไขให้ถูกต้อง

4) กระบวนการจูงใจ (Motivation)

เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตแล้วบุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยจูงใจ กล่าวคือ เมื่อผู้สังเกตคาดหวังว่าการเลียนแบบจะนำประโยชน์มาให้ เช่น การได้รับรางวัล แรงเสริม หรือสิ่งที่มีคุณค่าที่สังคมยอมรับเหมือนกับตัวแบบก็ย่อมจูงใจให้ผู้สังเกตมีความใส่ใจจดจำ และพยายามแสดงพฤติกรรมให้เหมือนกับตัวแบบ

มนุษย์เรียนรู้ได้จากการสังเกตและเลียนแบบ เป็นแนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ ซึ่งการเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกเรือนจำก็ส่งผลต่อการกระทำซ้ำผิดได้ดังเช่นผลการศึกษาของ อรรถชนะ บุรณธร (2549) ที่พบว่า ผู้กระทำความผิดในครั้งแรกนั้นมีโอกาสที่จะย้อนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกครั้ง เพราะได้มีการเรียนรู้เทคนิคหรือวิธีที่จะรอดพ้นจากการถูกจับมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอานนท์ ฉัตรเงิน และเกษมศานต์ โชติชาครพันธ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่องลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิง ในคดีจำหน่ายยาเสพติด โดยพบว่า ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้วิธีการและเทคนิคต่างๆ จากเพื่อนหรือคนในชุมชน จนเกิดการเรียนรู้ว่าการถูกจับกุมไม่ได้น่ากลัวอีกต่อไป

2.4 ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีนี้ได้ถูกคิดค้นโดย ลูควิค วอน เบอร์ทาแลนซ์ฟี (Ludwing von Bertalanffy) ศาสตราจารย์ด้านชีววิทยา ในปี ค.ศ. 1954 โดยนำเอาแนวความคิดมาจากระบบชีววิทยา ซึ่งเป็นระบบเปิดที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยระบบชีววิทยาที่สมบูรณ์จะช่วยให้ทั้งคน สัตว์ และพืชสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ทั้งในด้านการเรียนรู้ ปฏิกริยาตอบสนอง และการแก้ปัญหา และเมื่อองค์การเป็นระบบเปิด จึงย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวพันต่อกันหลายด้าน รวมทั้งส่วนต่างๆ ขององค์การก็เป็นส่วนสำคัญเท่าๆ กับตัวขององค์การเอง (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 84)

2.4.1 ความหมายและลักษณะของระบบที่ดี

ระบบ หมายถึง กลุ่มองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และทำหน้าที่ร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยระบบที่ดีต้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) และมีความยั่งยืน (sustainable) โดยมีลักษณะ 4 ประการ ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2561 : ออนไลน์)

1) มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (Interact with environment) ระบบทุกๆ ระบบจะมีปฏิสัมพันธ์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งกับโลกรอบๆ ตัวของระบบ หรือที่เรียกว่า "สิ่งแวดล้อม" การที่ระบบมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนี้เอง ทำให้ระบบดังกล่าวกลายเป็น ระบบเปิด (Open System) กล่าวคือระบบจะรับปัจจัยนำเข้า (Input) จากสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจะเป็นพลังงาน อาหาร ข้อมูล ฯลฯ และระบบจะทำการเปลี่ยนแปลงปัจจัยนำเข้านี้ให้เป็นผลผลิต (Output) แล้วส่งกลับไปให้สิ่งแวดล้อมอีกครั้งหนึ่ง

2) มีจุดหมายหรือเป้าประสงค์ (Purpose) ระบบจะต้องมีจุดหมายที่ชัดเจนแน่นอนสำหรับตัวของมันเอง เช่น ระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นก็จะมีจุดหมายสำหรับตัวของระบบเองอย่างชัดเจนว่า "เพื่อรักษาสภาพการมีชีวิตไว้ให้ดีที่สุด"

3) มีการรักษาสภาพตนเอง (Self-regulation) คือ การที่ระบบสามารถรักษาสภาพของตนเองให้อยู่ในลักษณะที่คงที่อยู่เสมอ การรักษาสภาพตนเองทำได้โดยการแลกเปลี่ยนปัจจัยนำเข้าและผลผลิตหรือผลลัพธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบ

4) มีการแก้ไขตนเอง (Self-correction) มีการแก้ไขและปรับตัวเอง ในการที่ระบบมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมบางครั้งปฏิสัมพันธ์นั้นก็จะทำให้ระบบการรักษาสภาพตัวเองต้องลดระดับไป ระบบจึงต้องมีการแก้ไขและปรับตัวเองเสียใหม่ ตัวอย่างเช่น การปฏิสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับอากาศหนาว อาจจะทำให้เกิดอาการหวัดขึ้นได้ ซึ่งในสถานการณ์นี้ ถ้าระบบร่างกายไม่สามารถที่จะรักษาสภาพตัวเองได้ ร่างกายก็จะต้องปรับตัวเองเพื่อที่จะต่อสู้กับอาการหวัดนั้น โดยการผลิตภูมิคุ้มกันออกมาต้าน

2.4.2 หลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีนี้ประกอบด้วยหลักการและแนวคิดทั้งหมด 8 ข้อ ดังนี้ (จันทรานี สงวนนาม, 2545 : 85)

1) ทฤษฎีระบบมีความเชื่อว่า ระบบจะต้องเป็นระบบเปิด กล่าวคือ จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสิ่งแวดล้อม

2) มีรูปแบบของจัดลำดับในลักษณะของระบบใหญ่และระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน

3) มีรูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต (Input Output Model) ที่แสดงให้เห็นถึงผลของปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตเป็นองค์ประกอบของระบบ

4) องค์ประกอบของระบบในแต่ละส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกันและกัน กล่าวคือ ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ก็จะส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

5) ทฤษฎีระบบเชื่อในหลักการของการมีเหตุและผลของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีระบบไม่เชื่อผลของสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือเกิดจากสาเหตุเดียว แต่ทฤษฎีนี้เชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมีมากกว่าหนึ่งสาเหตุ

6) ทฤษฎีระบบจะมองทุกๆ อย่างในภาพรวมของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่มองจะเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

7) ทฤษฎีระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็นผลผลิตหรือผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีมากมาย หรือก็คือผลกระทบที่เกิดขึ้นมาในภายหลัง

8) ทฤษฎีระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยนและป้อนข้อมูลย้อนกลับ เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร และควรแก้ไขที่องค์ประกอบใด

2.4.3 องค์ประกอบของระบบ

จากหลักการและแนวคิดของทฤษฎีระบบ ระบบประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ดังนี้ (จันทร์ธานี สงวนนาม, 2545 : 86)

1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การบริหารจัดการ และแรงจูงใจ ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ

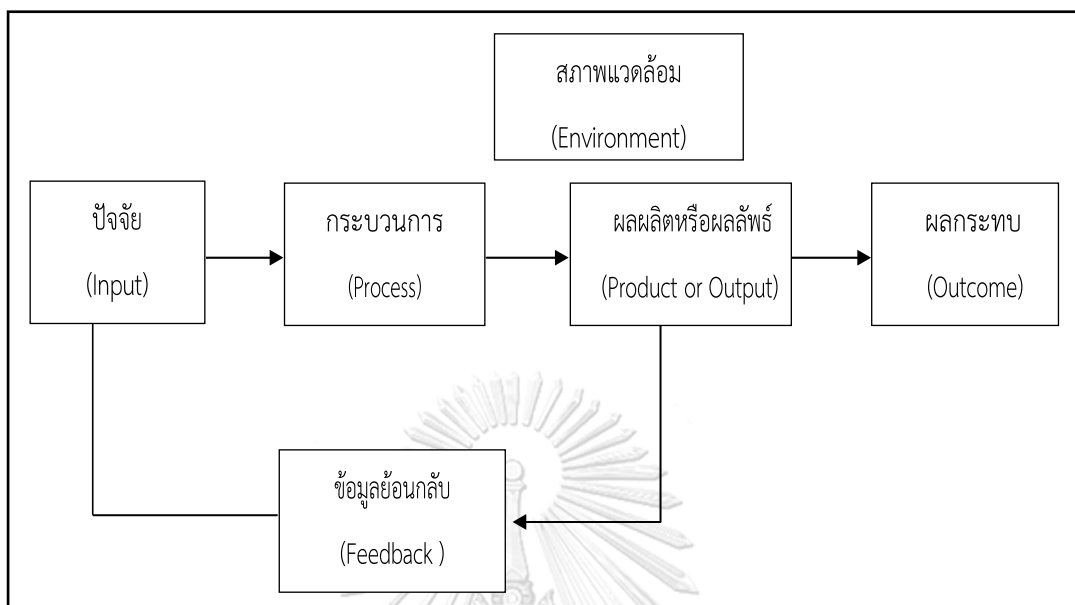
2) กระบวนการ (Process) หมายถึง การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การประเมินผล หรือการติดตามตรวจสอบมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการทุกกระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output) หมายถึง ผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4) ผลกระทบ (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนก็ได้

ทุกองค์ประกอบนอกจากจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแล้ว ยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์การด้วย และในขณะที่องค์การต้องดำเนินกิจกรรมนั้น ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้องค์การสามารถตรวจสอบว่ากิจกรรมต่าง ๆ นั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

จากองค์ประกอบทั้งหมด เขียนเป็นรูปแบบได้ตามภาพ

ภาพที่ 2.2 องค์ประกอบของระบบ

2.4.4 การพัฒนาระบบ

การได้มาซึ่งตัวระบบที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน โดยมีลำดับขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้ (จุฬารพกระเทศ, 2556 : 15, 16)

1) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เป็นการศึกษาขอบข่ายของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบหรือหน่วยต่างๆ ภายในองค์การ และเป็นขั้นแรกของการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์ระบบมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลวิธีระบบในเรื่องต่อไปนี้

- 1.1) ประเมินความมีประสิทธิภาพของระบบงาน
- 1.2) ประเมินเวลา
- 1.3) ประเมินการใช้งบประมาณ
- 1.4) ประเมินความถูกต้องของกระบวนการ
- 1.5) ประเมินผลผลิตหรือผลงาน

2. การสังเคราะห์ระบบ (System Synthesis) เป็นการรวมองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเข้าด้วยกันอย่างมีเหตุผลจนนำไปสู่การเกิดองค์ประกอบใหม่ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ระบบ เพื่อปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสมกับการดำเนินงาน

3. การออกแบบระบบ (System Design) เป็นขั้นตอนการพัฒนาทั่วโลกเพื่อให้ระบบทำงานได้ กล่าวคือ เป็นระบบที่มีข้อมูลนำเข้า มีวิธีการหรือข้อเสนอแนะในการทำงานของระบบอย่างชัดเจน โดยกำหนดโครงสร้างของระบบหรือสร้างรูปแบบจำลองของระบบที่แสดงให้เห็นการเคลื่อนไหวขององค์ประกอบ และลำดับขั้นสำคัญๆ ในลักษณะขั้นต่อขั้น รวมทั้งจัดทำคู่มือการใช้ระบบ

4. การพัฒนาและตรวจสอบระบบ (System Development and Verification) เป็นการพัฒนางค์ประกอบต่างๆ ในระบบที่สร้างขึ้น และพิจารณาว่ามีความสมบูรณ์ ถูกต้อง รวมทั้งครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการสร้างระบบมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำระบบไปปฏิบัติจริง

5. การนำระบบไปใช้ (System Implementation) เป็นการนำระบบไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยการนำไปใช้เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนในการผสมผสานแบบจำลองที่ได้รับการพัฒนาและแผนที่ออกแบบไว้

6. การประเมินผลระบบ (System evaluation) เป็นการประเมินระบบที่นำไปใช้ในสถานการณ์จริง และรายงานผลเกี่ยวกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพของระบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดขึ้นจากการออกแบบระบบ โดยมีเกณฑ์การประเมินผลระบบ ดังนี้

6.1 ความเกี่ยวข้องกัน (relevance) หมายถึง ความเชื่อมโยงกันระหว่างการปฏิบัติงานและวิธีการที่นำมาใช้ในการประเมิน

6.2 มีความไว (Sensitivity) หมายถึง ระบบดังกล่าวควรมีความสามารถในการจำแนกผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิภาพออกจากกันได้

6.3 มีความเที่ยง (Reliability) หมายถึง ระบบการประเมินควรจะมี ความคงที่ และความต่อเนื่องในการประเมิน

6.4 เป็นที่ยอมรับ (Acceptability) หมายถึง ทั้งผู้ประเมินและผู้ถูกประเมินต่างมองกระบวนการประเมินอย่างเข้าใจเหตุผล และเล็งเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ

6.5 ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ (Practicality) หมายถึง ระบบจะต้องมีความเป็นเหตุเป็นผล ง่ายต่อการทำความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติจริง

ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงระบบการดำเนินงานขององค์การที่ต้องประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตหรือผลลัพธ์ โดยในแต่ละส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์กัน

และแนวคิดจากทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้เพื่อประเมินประสิทธิภาพหรือในการอธิบายผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กร จึงมีความเหมาะสมที่จะนำทฤษฎีนี้มาใช้ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์แคร์ที่ประกอบด้วยระบบใหญ่และระบบย่อยหลายส่วน เพื่อจะได้ทราบว่า การดำเนินของศูนย์แคร์มีความสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

2.5 การศึกษาเปรียบเทียบการสงเคราะห์หลังปล่อยในต่างประเทศ

แนวการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวที่ถืออยู่ในนานาอารยประเทศ มีดังนี้ (ประเสริฐ เมฆมณี, 2536 : 131-133)

1) การให้ทำงานในหน่วยงานเอกชน (Employment Agencies)

การรับนักโทษเด็ดขาดก่อนครบกำหนดหรือผู้พ้นโทษให้ทำงานในบริษัทเอกชนในรูปแบบการใช้แรงงาน ซึ่งในกรณีนี้ จะรับเฉพาะผู้ที่มีความประพฤติดี มีความสามารถในการมทำงาน และมีประวัติการต้องโทษไม่ร้ายแรง

2) การให้ทำงานในหน่วยงานของรัฐ (State Employment Services)

การรับผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวเข้าทำงานในลักษณะนี้มักมีอุปสรรคหรือถูกกีดกัน เพราะไปขัดกับข้อกฎหมาย เช่น ในพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน กำหนดห้ามมิให้ผู้พ้นโทษประกอบอาชีพราชการ แต่ในทางปฏิบัติจะมีผู้ว่าจ้างผู้พ้นโทษซึ่งมีความประพฤติดี และมีความรู้ในสาขาวิชาชีพด้านช่างฝีมือต่างๆ เข้าทำงานเป็นผู้ช่วยเหลือในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง

3) การสงเคราะห์โดยองค์กรการกุศล หรืออาสาสมัคร (Charitable Organization or Volunteers)

หน่วยเหล่านี้จะให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัยและการจัดหางาน

4) การช่วยเหลือผู้พ้นโทษซึ่งอยู่ในสถานะที่ควรแก่การช่วยเหลือ (Want Aids)

ประกอบด้วย การจัดบริการบ้านกึ่งวิถีหรือสถานที่พักพิงชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษ การช่วยเหลือทางการเงิน การจัดหายานพาหนะ และเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย รวมทั้งการจัดกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self-help Groups) แก่ผู้พ้นโทษบางประเภท เช่น ผู้พ้นโทษที่เคยต้องคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

5) การช่วยเหลือผู้พ้นโทษเป็นส่วนบุคคล หรือการช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย (Personal or Legal Aids)

มีลักษณะเป็นการมุ่งใช้ปัจจัยทางสังคมสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ เช่น การเข้าไปเป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้พ้นโทษกับครอบครัว หรือการให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านกฎหมาย

2.5.1 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศอังกฤษ

แม้จะมีการพัฒนาการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมาโดยตลอด แต่ประเทศอังกฤษก็ยังไม่ได้ให้ความสำคัญของการสงเคราะห์หลังปล่อย จนกระทั่ง จอห์น โฮเวิร์ด ได้เข้ามาเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการให้การสงเคราะห์หลังปล่อย เพื่อให้ผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งหนึ่ง โดยสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เขาจึงได้พยายามผลักดันแนวความคิดดังกล่าวให้เกิดขึ้น ซึ่งหลังจากนั้นรัฐบาลอังกฤษจึงได้ออกกฎหมายฉบับแรกตามแนวคิดของโฮเวิร์ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการจัดหางานให้แก่ผู้พ้นโทษ และต่อมาได้ออกกฎหมายอีกฉบับหนึ่ง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาคม มูลนิธิ และองค์กรเอกชนที่ดำเนินการสงเคราะห์หลังปล่อยอยู่ โดยบัญญัติว่า หากมีการก่อตั้งสมาคมสงเคราะห์ภายหลังปล่อยได้ขึ้น และมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดหางานแก่ผู้พ้นโทษ ให้สมาคมดังกล่าวแจ้งต่อทางรัฐบาล เพื่อจะได้รับเงินช่วยเหลือ ซึ่งเมื่อกฎหมายฉบับนี้ถูกประกาศออกไป สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หลังปล่อยทั้งหมด 26 สมาคม ได้ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันและเป็นในอย่างดี โดยการสงเคราะห์ในระยะแรกนั้นเป็นการสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวเมื่อครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ซึ่งดำเนินการโดยสมาคมสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ โดยการให้ผู้พ้นโทษที่ได้ขอรับการสงเคราะห์จากสมาคม อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของผู้อุปถัมภ์ ซึ่งผู้อุปถัมภ์จะต้องคอยช่วยเหลือในการจัดหางานและการดำรงชีวิต สำหรับค่าใช้จ่ายในการสงเคราะห์นั้น จะใช้เงินของผู้พ้นโทษซึ่งได้รับมาจากการทำงานในเรือนจำ แต่หากไม่มีหรือมีไม่เพียงพอก็อาจขอความช่วยเหลือจากบิดา มารดา ญาติพี่น้องของผู้พ้นโทษ คณะกรรมการประจำอำเภอ หรือคณะกรรมการกลางของสมาคม หลังจากนั้นได้มีการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษแบบบังคับขึ้น สำหรับผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข โดยมีสำนักงานคุมประพฤติและติดตามสงเคราะห์ผู้พ้นโทษรับผิดชอบในการควบคุมดูแล ซึ่งความช่วยเหลือในการจัดหางาน การให้ที่พักอาศัยชั่วคราว และการให้คำปรึกษาแนะนำในด้านต่างๆ สำนักงานคุมประพฤติและติดตามสงเคราะห์ผู้พ้นโทษจะประสานงานกับองค์กรเอกชนให้รับไปดำเนินการ โดยรัฐบาลให้เงินช่วยเหลือครั้งหนึ่งและเอกชนออกอีกครั้งหนึ่ง ทำให้องค์กรเอกชนมีบทบาทในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษอย่างกว้างขวาง และได้รับการยอมรับว่ามีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขผู้กระทำผิด ซึ่งปัจจุบันมีสมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครต่างๆ จำนวน 267 สมาคม รวมตัวกันจัดตั้งให้มีการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษขึ้น โดยมีองค์กรสงเคราะห์ผู้ได้รับการปลดปล่อยแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์ (National Association for The Care and Resettlement of Offenders) หรือ NACRO เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงานและประสานงานระหว่างองค์กรสมาชิกต่างๆ ในการจัดการสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ โดยมีการดำเนินการดังต่อไปนี้ (NACRO, 2001:1 อ้างถึงใน วรสุดา พาณิชยพิศาล, 2544 : 36)

- 1) ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาต่างๆ
- 2) ให้ที่พักอาศัยชั่วคราว โดยที่พักนั้นอาจจะอยู่ในรูปของบ้านพัก หรือบ้านกึ่งวิถี
- 3) ให้บริการการรักษาพยาบาล
- 4) ให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องนุ่งห่ม
- 5) ให้การฝึกวิชาชีพ หรือให้เข้ารับการศึกษ
- 6) ให้ความช่วยเหลือในการจัดหางาน โดยจะติดต่อประสานงานกับสำนักงานจัดหางานของรัฐ หรือกรมแรงงาน เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ประกอบอาชีพ

การให้การสงเคราะห์ดังกล่าวไม่เพียงแต่ผู้พ้นโทษเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงครอบครัวของผู้พ้นโทษและผู้ที่อยู่ระหว่างคุมขังด้วย เช่น การจัดหาที่พักอาศัยให้กับครอบครัวผู้ต้องโทษที่ไม่มีที่อยู่อาศัยอยู่จนกว่าจะมีรายได้มากพอที่จะไปหาที่อยู่ใหม่ หรือจนกว่าบุคคลในครอบครัวจะพ้นโทษ นับตั้งแต่ปี 2015 ประเทศอังกฤษได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการติดตามผู้พ้นโทษ โดยผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวทุกคนจะได้รับการดูแลติดตามและแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งแต่เดิมนั้น ผู้ต้องขังที่ต่อโทษจำคุก ไม่เกิน 1 ปี เมื่อพ้นโทษแล้วจะได้ไม่ได้รับการติดตาม แต่เมื่อพบว่า กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำสูงที่สุด จึงมีการแก้ไขกฎหมายขึ้น ซึ่งในกฎหมายใหม่ฉบับนี้ กำหนดให้ผู้กระทำผิดทุกคนที่ต่อโทษจำคุกตั้งแต่ 1 วันขึ้นไป จะต้องถูกปล่อยตัวอย่างมีเงื่อนไข เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่คอยติดตามดูแลความประพฤติ และให้ความช่วยเหลือในการกลับเข้าสู่สังคม ซึ่งการดูแลติดตามผู้พ้นโทษนั้นกำหนดให้ขยายระยะเวลาไปได้จนถึง 12 เดือน แม้จะครบกำหนดโทษของผู้กระทำผิดแล้วก็ตาม เช่น หากบุคคลหนึ่งถูกตัดสินจำคุก 6 เดือน เขาต้องรับโทษในเรือนจำเป็นเวลา 3 เดือน และอีก 3 เดือนจะได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข ซึ่งเมื่อครบ 3 เดือนแล้ว จะต้องได้รับการติดตามจากเจ้าหน้าที่อีก 9 เดือน รวมเป็น 12 เดือน เพื่อลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ

2.5.2 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้นำเอาวิธีการปลดปล่อยผู้ต้องโทษให้เป็นอิสระก่อนครบกำหนดมาใช้อย่างกว้างขวาง โดยมีการพิจารณาพักโทษแก่ผู้ต้องขังมากกว่าร้อยละ 60 ของผู้ต้องขังทั้งหมดที่จะได้รับการปล่อยตัว โดยเชื่อว่าการปล่อยผู้ต้องขังด้วยวิธีนี้จะเป็นการช่วยให้พวกเขาได้มีโอกาสปรับตัวเข้ากับสังคม ครอบครัว และประกอบอาชีพต่อไปได้ ภายใต้การควบคุมดูแลพนักงานคุมประพฤติในการสงเคราะห์หลังปล่อยนั้นทางสหรัฐอเมริกาได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อรองรับความต้องการที่หลากหลายของผู้ที่ได้รับการปล่อยตัว โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

ศูนย์ราชทัณฑ์ชุมชน (Community Corrections Center หรือ CCC) มีลักษณะคล้ายบ้านกึ่งวิถี โดยรับผิดชอบจัดหาที่อยู่อาศัยให้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว และจัดหาสิ่งต่างๆ ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง เช่น การจัดหางาน

โครงการค่ายงานในชนบท (Urban Work Camp Program) โครงการนี้ก่อตั้งครั้งแรกในเดือนตุลาคม 1990 มีผู้เข้าร่วมโครงการเป็นผู้ต้องขังซึ่งได้รับการคัดเลือกมาแล้ว โดยใช้เวลาเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 18 เดือน ซึ่ง 12 เดือนแรก ผู้ต้องขังจะต้องทำงานให้กับหน่วยงานที่สนับสนุน และอีก 6 เดือนหลัง จะต้องเข้าร่วมในโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (สำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา, 2543 :157-158 อ้างถึงใน วรสุดา พาณิชยพิศาล, 2544 : 37-38) ไม่เพียงแต่หน่วยงานของรัฐแล้วที่ดำเนินด้านการสงเคราะห์ แต่ยังมีเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น สมาคมเรือนจำอเมริกา (American Prison Association) สมาคมฮาร์วาร์ด (Harvard Association) และศูนย์แนะแนวฝึ กอาชีพและแก้ไขผู้พ้นโทษ (Vocational and Rehabilitation Guidance Center) เป็นต้น ซึ่งดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านที่พักอาศัย ด้านอาหาร ด้านเครื่องนุ่งห่ม การจัดหางาน และการให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (เบญจวัฒน์ ศิวะบวร, 2528 : 105-106)

2.5.3 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศญี่ปุ่น

การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษของประเทศญี่ปุ่นเริ่มดำเนินการโดยองค์การเอกชน แต่ในช่วงศตวรรษที่ 18 ได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าสลดใจขึ้น เมื่อผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวออกมา แต่ครอบครัวและญาติต่างก็แสดงความรังเกียจ รวมทั้งสังคมก็ไม่ยอมรับ ไม่ให้ออกาสในการกลับตัวเป็นผลให้ผู้พ้นโทษไม่อาจทนรับความกดดันต่อไปได้อีก จึงเลือกที่จะฆ่าตัวตายเป็นจำนวนมาก ทำให้หลังจากนั้นได้มีการก่อตั้งมูลนิธิขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านที่อยู่อาศัย การจัดหางาน และให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ต่อมาได้มีการจัดตั้งหน่วยงานสงเคราะห์และติดตามผลขึ้น โดยมีกรมแก้ไขฟื้นฟูเป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ และกฎหมายเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ (The Law for after care of discharged offenders) ได้ถูกบัญญัติขึ้น เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำและทัณฑสถานมาแล้วไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ดังนี้ (เบญจวัฒน์ ศิวะบวร, 2528 : 102-104)

- 1) ให้ที่พักอาศัยชั่วคราวในรูปของบ้านกึ่งวิถี
- 2) ให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค
- 3) ให้ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนา
- 4) ให้เงินทุนในการประกอบอาชีพ
- 5) ให้คำปรึกษาแนะนำ

นอกจากหน่วยงานรัฐแล้ว องค์การเอกชนและอาสาสมัครต่างก็เข้ามามีบทบาทในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ โดยมีการก่อตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือดังต่อไปนี้ (สำนักงานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านทัณฑวิทยา, 2543 : 21 อ้างถึงใน วรสุดา พาณิชยพิศาล, 2544 : 40-41)

1) บ้านพักช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำผิด

บ้านพักช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำผิด มีจำนวน 105 แห่ง ทั่วประเทศ โดยให้ความช่วยเหลือในการจัดหาอาหาร ที่พัก และให้คำปรึกษาแนะนำในปัญหาต่างๆ แก่ผู้ที่ถูกคุมประพฤติ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ และผู้ที่พ้นโทษออกจากเรือนจำไม่เกิน 6 เดือน ซึ่งบ้านกึ่งวิถีบางแห่งจะมีโรงงาน และในโรงงานจะเป็นแหล่งทำงานของผู้อาศัยที่ไม่สามารถหางานหรือทำงานในสังคมได้

2) สมาคมสตรีช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

หน่วยงานนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือผู้กระทำผิด โดยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ มารดาและภรรยาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม และให้การสนับสนุนในด้านการเงินและสิ่งจำเป็นต่างๆ แก่บ้านพักช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำผิด อาสาสมัครคุมประพฤติ รวมทั้งสมาคมพี่สาวและพี่ชายคนโต

3) สมาคมพี่สาวและพี่ชายคนโต

สมาชิกของหน่วยงานนี้เป็นคนหนุ่มสาว อายุระหว่าง 17-30 ปี ที่พร้อมให้ความช่วยเหลือ และป้องกันปัญหาเยาวชนทำผิด สมาชิกจะทำหน้าที่เป็นเหมือนเพื่อนที่เข้าใจปัญหา และความต้องการของเยาวชน รวมทั้งช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติ

1) ความร่วมมือกับนายจ้าง

เนื่องจากผู้พ้นโทษและผู้ถูกคุมประพฤตินั้นมักจะประสบปัญหาในการเข้าทำงาน เพราะสาเหตุที่เคยต้องโทษมาก่อน ดังนั้น ด้วยความร่วมมือของนายจ้างจากบริษัทต่างๆ ร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ จึงได้จัดทำทะเบียนผู้กระทำผิดที่ต้องการหางานทำ เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือและจัดหางานให้ทำตามความเหมาะสม

ในส่วนของ การติดตามผู้พ้นโทษนั้น ประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้หน่วยงานของรัฐ ทำหน้าที่ติดตามดูแลอย่างเร่งด่วนกับผู้พ้นโทษ โดยการติดตามดังกล่าวต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับตั้งแต่ผู้กระทำผิดได้รับการปล่อยตัวจากคุก แต่หากมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขฟื้นฟูผู้พ้นโทษ ให้ติดตามต่อไปได้อีกไม่เกิน 6 เดือน เมื่อมีการติดตามดูแลอย่างเร่งด่วนกับผู้พ้นโทษแล้ว ให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลาง หรือหน่วยงานรองรับ เพื่อเป็นรับรองว่าบุคคลที่ถูกติดตามจะได้รับความคุ้มครองที่จำเป็นจากองค์กรสาธารณสุข องค์กรด้านสวัสดิการ และองค์กรอื่นๆ

การติดตามดูแลผู้พ้นโทษอย่างเร่งด่วนจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อได้รับการยินยอมจากผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือผู้ปกครอง ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน โดยพิจารณาจากคำร้องเรียนของผู้พ้นโทษ

2.5.4 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศสิงคโปร์

ในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลสิงคโปร์ได้ริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้พ้นโทษขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยและสวัสดิการสังคมจะให้บริการตั้งแต่วันแรกที่ได้รับการปลดปล่อยออกมาจาก

เรือนจำจนครบกำหนดเวลาหนึ่งปี หลังจากนั้นได้มีองค์กรอาสาสมัครเข้ามาเป็นแกนนำในการสงเคราะห์หลังปล่อย โดยใช้ชื่อว่า “สมาคมผู้พ้นโทษแห่งสิงคโปร์ (Singapore After-Care Association)” ซึ่งจะทำให้การช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ เช่น การให้ที่พักอาศัย อาหาร การให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาครอบครัวในกรณีที่คู่สมรสอยู่ระหว่างต้องโทษ รวมทั้งช่วยเหลือบุตรของผู้ต้องขังในด้านการศึกษา (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ และคณะ, 2551 : 30)

นอกจากสมาคมผู้พ้นโทษแห่งสิงคโปร์แล้ว ในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษยังมีเครือข่าย CARE (The Community Action for the Rehabilitation of Ex-offenders) ที่ร่วมดำเนินการ เครือข่าย CARE ได้จัดตั้งขึ้นในปี 2000 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในสิงคโปร์ และการสงเคราะห์หลังปล่อย โดยเครือข่าย CARE มีสมาชิกที่ให้ความร่วมมือหลายหน่วยงาน เช่น SCORE (The Singapore Cooperation of Rehabilitation Enterprises) หน่วยงานที่ช่วยเหลือในการฝึกอาชีพและจัดหางานให้ตรงกับความสามารถของผู้ต้องขัง SANA (Singapore Anti-Narcotics Association) หน่วยงานที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ติดยาเสพติดทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม และ Yellow Ribbon Project โครงการที่พยายามทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างการยอมรับและการตระหนักรู้ถึงความจำเป็นในการให้โอกาสผู้พ้นโทษและครอบครัวในการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ด้วยการสร้างพลังของชุมชนผ่านโครงการต่างๆ โดยมีเครือข่าย CARE เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันและสนับสนุนโครงการ

แรงบันดาลใจสำหรับโครงการนี้มาจากเพลง Tie a Yellow Ribbon Round the Old Oak Tree ซึ่งเป็นการผูกโบว์สีเหลืองไว้ที่ต้นโอ๊กเพื่อต้อนรับการกลับบ้านของผู้พ้นโทษ แสดงถึงการยอมรับและไม่รังเกียจ จากสังคม เช่นเดียวกับโครงการนี้ที่ต้องการสื่อให้ผู้พ้นโทษทราบว่าสังคมยังให้การต้อนรับและพร้อมจะให้อภัย ผู้พ้นโทษเป็นโครงการที่เข้ามาช่วยเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองด้านลบของคนในสังคมที่มีต่อผู้พ้นโทษกระดุน และผลักดันให้เกิดความร่วมมือในสังคมเพื่อปลดล็อกความกลัวการไม่ยอมรับจากสังคมของผู้พ้นโทษ ไม่ให้สังคมต้องกลายเป็นคุกที่สองสำหรับพวกเขา (วันวิสา เพ็งอุดม, 2561 : ออนไลน์)

เมื่อเดือนพฤษภาคม 2563 คำว่า Yellow Ribbon ได้ถูกนำมาใช้เป็นชื่อของหน่วยงานหนึ่งว่า Yellow Ribbon Singapore หรือที่รู้จักกันในชื่อเดิมว่า Singapore Corporation of Rehabilitative Enterprises (SCORE) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้กลับเข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข โดยมีโปรแกรมฝึกวิชาชีพในสาขาต่างๆ ทั้งการเรียนรู้การผลิตในโรงอุตสาหกรรม การทำอาหาร การทำภาพยนตร์และสื่อโทรทัศน์ รวมทั้งมีการฝึกความรู้พื้นฐานในด้านทักษะการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ การสื่อสาร และการควบคุมอารมณ์ เพื่อให้ผู้พ้นโทษพร้อมสำหรับการทำงานในหลายสาขาอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ซึ่งผู้ที่

ผ่านการฝึกนั้นจะได้ใบรับรองจาก The Singapore Workforce Skills Qualifications (WSQ) ซึ่งเป็นระบบการรับรองความสามารถบุคคลของสิงคโปร์

Yellow Ribbon Singapore ยังได้จัดทำข้อมูลของผู้พ้นโทษเพื่อให้บริษัทหรือหน่วยงานที่มีความสนใจจะจ้างงาน ซึ่งเมื่อผู้พ้นโทษได้รับการจ้างงานแล้ว Yellow Ribbon Singapore จะทำการติดตามและให้ความช่วยเหลือเป็นเวลา 1 ปี (Yellow Ribbon Singapore 2020 : ออนไลน์)

2.5.5 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศนอร์เวย์

ในประเทศนอร์เวย์ หน่วยงานอิสระอย่าง Prison FellowShip Norway ได้เข้ามามีบทบาทในการสงเคราะห์หลังปล่อย Prison FellowShip Norway ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1988 โดยให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวทั้งผู้ต้องขังในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งความช่วยเหลือนั้นประกอบไปด้วยการให้ที่พักอาศัย การจัดหางาน การให้การศึกษารวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในการเดินทางกลับประเทศของผู้ต้องขังต่างชาติ (Prison FellowShip Norway, n.d. : Online)

2.5.6 การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศไทย

เมื่อทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนจากการลงโทษแบบโหดร้ายทารุณเพื่อการแก้แค้นทดแทนมาสู่การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้พวกเขากลับตนเป็นคนดี และเพื่อช่วยให้พวกเขาเหล่านั้นกลับตนเป็นคนดีและใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขเหมือนคนทั่วไป ประเทศไทยจึงได้จัดให้มีการสงเคราะห์หลังปล่อยขึ้น การสงเคราะห์หลังปล่อยในประเทศไทยได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีการตราพระราชบัญญัติตัดสินคนจรจัดและคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ. 127 ขึ้น โดยมีการส่งตัวบุคคลที่ตรงตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไปอยู่ตามหัวเมือง โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้ควบคุมดูแลความประพฤติ ชีวิตความเป็นอยู่ และจัดที่ดินให้บุคคลเหล่านี้ได้ทำกิน ซึ่งวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้มีเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง มีที่ดินทำกิน จะได้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก (วิวิทย์ จตุปารีสสุทธิ, 2512 : 60) ซึ่งแม้จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีลักษณะเป็นการบังคับกึ่งลงโทษ แต่ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากบุคคลเหล่านี้ แต่ความพยายามดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นผล เนื่องจากที่จัดให้บุคคลเหล่านี้เข้าไปอยู่ส่วนใหญ่มีสภาพการทำมาหากินที่แร้นแค้น ไร้โอกาสใช้เจ็บชุกชุม ขาดแคลนการรักษาโรค ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่ทำการควบคุมดูแลความประพฤติ ต่างก็มีภาระหน้าที่มากพออยู่แล้ว จึงไม่มีเวลาพอที่จะอบรมสั่งสอนและติดตามผู้พ้นโทษได้ ส่วนพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ผู้พักการลงโทษ พ.ศ. 2497 ได้ถูกยกเลิกไปหลังประกาศใช้ได้ 1-2 ปี

ในปี พ.ศ. 2483 ได้มีการจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับความผาสุก ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยการช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับบาดเจ็บตกทุกข์ได้ยาก ซึ่งครอบคลุมถึงการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษด้วย (นันทนา ชัยจิตวนิช, 2534: 44) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการสงเคราะห์หลังปล่อยด้วยการบริจาคเงิน จำนวน 10,000 บาท แก่กรมราชทัณฑ์ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้ต้องขังและการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ โดยมีการจัดตั้งเป็นมูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 แต่เนื่องจากมูลนิธิดังกล่าวมีเงินทุนสำหรับดำเนินการเพียง 10,000 บาท การสงเคราะห์ผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษจึงไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2517 ได้มีการปรับปรุงการดำเนินงานของมูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ โดยกรมราชทัณฑ์ได้ปรับปรุงอาคารทัณฑสถานหญิงเดิม ซึ่งอยู่หน้าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเป็น สำนักงานที่จะให้การสงเคราะห์แก่ผู้พ้นโทษ โดยใช้ชื่อว่า “บ้านสวัสดิ” เพื่อให้บริการแก่ผู้พ้นโทษที่เดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ โดยให้บริการ ดังนี้

- 1) ให้อาศัยชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษ
- 2) จัดหาอาหารให้ 2 มื้อ
- 3) ติดต่อจัดหางานให้ทำ
- 4) จัดส่งกลับภูมิลำเนาเดิม โดยจ่ายค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยงในรายที่เดือดร้อน และผู้ที่ไม่อยู่ในข่ายที่ทางเรือนจำจะให้ทุนประกอบอาชีพตามสมควร

5) ให้การสงเคราะห์ในเรื่องอื่นๆ เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำ

ต่อมาได้มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินการสงเคราะห์หลังปล่อย ซึ่งได้แก่ กรมราชทัณฑ์ กรมตำรวจ กรมประชาสงเคราะห์ และมืองค์การกุศลของเอกชน บางแห่งเข้ามาร่วมด้วย แต่การดำเนินการยังอยู่ในวงจำกัด และยังไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากขาดหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ หลังจากนั้นก็มีโครงการพระราชบัญญัติคุ้มครองประพฤติกฎหมายกำหนดให้กรมคุมประพฤติเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว แต่ก็ยังไม่ใช่งานที่รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งเมื่อหน่วยงานที่ดำเนินการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยเฉพาะ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ ต้องหวนกลับไปประกอบอาชีพอาชญากรรมอีก และทำให้การกระทำผิดซ้ำเป็นปัญหาของสังคมมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ในปีงบประมาณ 2562 กระทรวงยุติธรรมได้ออกนโยบายในการพัฒนาระบบแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข จึงนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ” (CARE : Center for Assistance to Reintegration and employment) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ศูนย์แคร์" เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 โดยให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษดังต่อไปนี้

- 1) ให้ทุนประกอบอาชีพ
- 2) ให้อาศัยชั่วคราว
- 3) ให้การรักษาพยาบาล
- 4) ให้คำปรึกษาแนะนำ

5) ให้อาหาร / เสื้อผ้า

2.5.7 หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้พันโทษของภาครัฐ

1) สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 กำหนดให้ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การ สร้างความเป็นธรรมและเสมอภาคในสังคม การส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพ และความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนด สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และ ผู้สูงอายุ (สท.) สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหน่วยงานวิชาการ มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพ การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิประชาชนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย โดย การกำหนด มาตรการกลไก ส่งเสริม สนับสนุนภาครัฐและภาคเอกชนในการดำเนินการตามนโยบาย และ มาตรการที่กำหนดเพื่อให้เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความ มั่นคง ในชีวิต

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการกำหนดมาตรการ กลไก แนวทางการ ช่วยเหลือ คุ้มครองผู้ประสบปัญหาต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในการแก้ปัญหา เฉพาะหน้าให้สามารถยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาที่ประสบอยู่ เพื่อมีโอกาสหาทางแก้ไขปัญหาค้นหาไป และสามารถสร้างความมั่นคงในชีวิตได้ต่อไป เนื่องจากกลุ่มผู้ต้องขังและผู้ถูกคุมประพฤติเป็นบุคคลที่ สังคมไม่ได้สนใจเยียวยา จึงสะสมปัญหาต่างๆ ทั้งของตนเองและครอบครัวตลอดระยะเวลาของ การถูกคุมขัง และเมื่อพ้นโทษออกมาแล้วก็ไม่สามารถกลับไปเป็นบุคคลในสังคมเช่นบุคคลปกติ ทั่วไป เนื่องจากสังคมไม่ยอมรับ ทำให้ไม่ยอมเปิดเผยตัว และไม่กล้าที่จะไปขอรับความช่วยเหลือด้าน สวัสดิการสำหรับผู้ประสบความเดือดร้อนหรือบริการต่างๆ ที่หน่วยงานของรัฐจัดให้ และปัญหาที่ สำคัญคือผู้พันโทษไม่สามารถหางานทำได้เนื่องจากข้อกำหนดของสถานประกอบการต่างๆ หรือแม้แต่ หน่วยงานภาครัฐที่ระบุว่าบุคคลที่จะสมัครเข้าทำงานจะต้องไม่เคยต้องโทษใน ทำให้หลายคน ต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีสงเคราะห์ผู้พันโทษ โดยจะพิจารณาให้การช่วยเหลือในรูปแบบเครื่องอุปโภค บริโภค หรือการสงเคราะห์เป็นเงินแก่ ครอบครัว หรือเงิน ช่วยเหลือบุตรผู้ต้องขังตามความเหมาะสม โดยได้มีการศึกษารูปแบบการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส เพื่อหามาตรการและขอบเขตด้านสิทธิที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้พันโทษ เพื่อรองรับการช่วยเหลือกลุ่มผู้พันโทษให้กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ปกติ สามารถประกอบอาชีพ เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยป้องกันปัญหาการกลับไปกระทำผิดซ้ำได้ส่วนหนึ่ง

2. กรมคุมประพฤติ หน้าที่สำคัญส่วนหนึ่งของกรมคุมประพฤติ นอกจากการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดแล้ว ในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ผู้กระทำผิดยังได้รับการสงเคราะห์ควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดซึ่งอาจมีปัญหาในการปรับตัวกลับไปใช้

ชีวิตในสังคม ให้สามารถทำงานเลี้ยงตนเองได้ไม่เป็นภาระต่อสังคม หรือการให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็น เพราะผู้กระทำผิดบางส่วนเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม มีฐานะยากจน ขาดการศึกษา หรือได้รับการจ้างงานที่มีค่าแรงงานต่ำ และ นอกจากนี้สำหรับผู้กระทำผิดที่ต้องโทษ จำคุกยอมถูกตัดขาดจากครอบครัว หน้าที่การงาน รวมทั้งได้รับผลกระทบด้านอื่นๆ หลังจากที่ได้รับการปล่อยตัวหรือพ้นจากการคุมความประพฤติแล้ว จึงควรได้รับการดูแลช่วยเหลือจากพนักงานคุมประพฤติไปอีกระยะหนึ่ง ซึ่งในเรื่องนี้ตามมติคณะรัฐมนตรีเรื่องแนวทางและรูปแบบการลดปริมาณคดีสู่ศาล ได้อนุมัติในหลักการเห็นควรให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังจากการคุมความประพฤติ หรือผู้ต้องขังภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์

3) กรมราชทัณฑ์ ปัจจุบันงานราชทัณฑ์ได้รับการปฏิรูปให้มีมนุษยธรรมมากขึ้น โดยมีกลุ่มสิทธิมนุษยชนต่างๆ ได้มีส่วนผลักดันให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแบบมีมนุษยธรรมมากขึ้น มีการปรับปรุงสภาพเรือนจำให้ดีขึ้น จนแนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้เริ่มเปลี่ยนมาสู่การอบรมแก้ไขให้กลับเข้าสู่สังคม การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำจึงเริ่มเปลี่ยนไปสู่กิจกรรมในการอบรมแก้ไขมากขึ้น มีการฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรม การจัดสวัสดิการการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การให้การเคารพสิทธิของผู้ต้องขัง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษออกไปได้รับการแก้ไขให้ปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมการปรับปรุงในด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและในด้านการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพ้นโทษของผู้ต้องขังที่สำคัญได้แก่

3.1) การปฏิรูประบบการศึกษาของผู้ต้องขังในเรือนจำอย่างจริงจัง โดยถือว่าการพัฒนาการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังเป็นภารกิจหลักของเรือนจำ โดยได้จัดการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพในทุกเรือนจำอย่างจริงจัง โดยลดการให้ความสำคัญต่อการทำงานเพื่อหารายได้ของเรือนจำลง และให้จัดการฝึกอาชีพอิสระแก่ผู้ต้องขัง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ในเรื่องนี้ได้มีการปรับระบบการประเมินผลการศึกษาใหม่ให้เป็นระบบ และได้มาตรฐานทั่วประเทศ และได้กำหนดให้เรือนจำอำเภอ จังหวัด และทัณฑสถานในระดับเดียวกัน ดำเนินการสอนอย่างน้อยระดับประถมศึกษาในระบบชั้นเรียน และเรือนจำกลางและทัณฑสถานในระดับเดียวกันให้เปิดดำเนินการสอนในระดับมัธยมศึกษาเป็นอย่างต่ำ และเปิดสอนผู้ต้องขังในแดนหญิงด้วยโดยประสานกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนอย่างใกล้ชิด ในด้านการศึกษาวิชาชีพได้มีการของบประมาณมาใช้ในการฝึกวิชาชีพมากขึ้นแทนการใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพ ทำให้สามารถจัดการฝึกวิชาชีพได้ เช่นเดียวกับโรงเรียนอาชีววะ และได้มีการประสานกับภาคเอกชนในการให้เข้ามาตั้งโรงงานในเรือนจำเป็นการฝึกวิชาชีพแบบอุตสาหกรรมเรือนจำ และใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการฝึกวิชาชีพ พร้อมทั้งมีการจำแนกลักษณะเพื่อให้การฝึกวิชาชีพสอดคล้องกับความต้องการส่วนบุคคลมากขึ้น

3.2) การพัฒนางานด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลังปล่อย เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้ครบวงจร จะได้ไม่กลับมากระทำผิดอีก โดยกระตุ้นให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการสงเคราะห์และดูแลผู้พ้นโทษ และได้มีการสั่งการให้เรือนจำดำเนินการในการประสานงานกับโรงงานหรือหน่วยงานภายนอกในการหางานให้ ผู้พ้นโทษทำอีกด้วย

3.3) การพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ให้มีการนำการจำแนกลักษณะมาใช้ อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมเพื่อแยกปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแต่ละคน โดยการสั่งการให้มีการแยกประเภทเรือนจำในประเภทต่างๆ เช่น ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ผู้ต้องขังคดียาเสพติด ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาและผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ นอกจากนี้ ยังสั่งการให้มีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังภายในเรือนจำและทัณฑสถานแต่ละแห่งเพื่อมิให้มีการถ่ายทอดนิสัย และเพื่อให้การอบรมแก้ไขกับผู้ต้องขังแต่ละประเภทให้แตกต่างกัน โดยเน้นที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มซึ่งจะเน้นที่การให้การศึกษา และผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่เน้นการบำบัดรักษาทางใจทางกายและทางสังคม

3.4) การส่งเสริมการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ และอาสาสมัครคุมประพฤติ ได้มีการจัดให้ผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดีได้มีโอกาสทดลองกลับเข้าสู่สังคม โดยมีอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นผู้ดูแลให้ความช่วยเหลือ การดำเนินงานดังกล่าวนับเป็นความพยายามของกรมราชทัณฑ์อย่างจริงจังในการที่จะป้องกันสังคม โดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ให้อยู่และให้การอบรมแก้ไขให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดขึ้นอีก ขณะนี้กรมราชทัณฑ์มีสำนักสังคมสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยงานดูแลงานที่เกี่ยวข้องกับผู้พ้นโทษ โดยมีส่วนงานสำคัญ ดังนี้

ก. ส่วนส่งเสริมวิชาการสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ กำหนดแนวทาง กำหนดนโยบายด้านสังคมสงเคราะห์ตลอดจนการให้คำปรึกษา แนะนำทางด้านวิชาการแก่เรือนจำ และทัณฑสถาน รวมทั้งการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน เช่น การติดตามผลภายหลังพ้นโทษ การติดตามผลผู้ต้องขังเฉพาะคดีเป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ประสานและสร้างเครือข่ายการสงเคราะห์ผู้ต้องขังจากหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

ข. ส่วนสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง มีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติ ตรวจสอบ และให้คำปรึกษาแนะนำส่งเสริมสนับสนุน ติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์ผู้ต้องขังรวมทั้งเด็กในความดูแลของผู้ต้องขังที่ติดเข้ามาในเรือนจำ และทัณฑสถานผู้พ้นโทษ รวมทั้งบริหารการใช้จ่ายเงินทุนพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อสวัสดิการผู้ต้องขังประสานงานกับภาคเอกชนและหน่วยราชการอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ และสงเคราะห์ผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ รวมถึงบริหารงานมูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ บ้านกึ่งวิถี สถานรับเลี้ยงเด็กติดผู้ต้องขัง

3.5) ส่วนแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว มีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และพัฒนารูปแบบโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน ศึกษา

วิเคราะห์ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติ กำกับตรวจสอบ พัฒนาส่งเสริม ให้คำปรึกษาแนะนำเรือนจำ/ ทัณฑสถานในการเตรียมความพร้อมในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินงานสาธารณะนอกเรือนจำ ในรูปแบบของศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

3.6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นับเป็นหน่วยงานที่จะมีบทบาทอย่างยิ่งในอนาคต เนื่องจากองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาล ซึ่งเป็นเครือข่ายที่สัมผัสกับชุมชนโดยตรง จึงเป็นหน่วยงานที่เตรียมชุมชนสำหรับผู้พ้นโทษและ คຸ່ມครองช่วยเหลือผู้พ้นโทษในชุมชนได้เป็นอย่างดี ส่วนส่งเสริมวิชาการสังคมสงเคราะห์ สำนักสังคม สงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์ (2553 : 8) กล่าวไว้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นความสำคัญใน การประสานความร่วมมือ เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังและครอบครัว สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข จึงได้ทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ระหว่างเรือนจำ/ทัณฑสถานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่นั้นๆ เมื่อผลการดำเนินงานของ เครือข่ายสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนขึ้น จึงมี การขยายความร่วมมือไปยังหน่วยงานภาคสังคมอื่นๆ เช่น วัด โรงเรียน สถานีดำรงสถานบันการศึกษา เป็นต้น

การประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2594 ที่เรือนจำพิเศษพญาโดยได้ลงนามบันทึกข้อตกลงฯ กับองค์การบริหารส่วนตำบล หนองปลาไหล ต่อมาได้ขยายการดำเนินงานไปอีกหลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีการประสานความร่วมมือ ในระดับผู้บริหาร โดยกรมราชทัณฑ์ได้ร่วมกับ 7 องค์กร อันได้แก่ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมการจัดหางานกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน สมาคมองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วน ตำบลแห่งประเทศไทย ซึ่งได้เล็งเห็นว่าปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ สังคมไม่ยอมรับ ขาดความรู้เรื่องแหล่งงาน จึงได้มีการลง นามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานความร่วมมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษ ในวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2551 และต่อมาเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 กรมราชทัณฑ์โดยสำนักสังคมสงเคราะห์ได้มีนโยบายในการประสานความ ร่วมมือในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและการสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษร่วมกับ กรุงเทพมหานคร เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร ที่เกิดปัญหาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ปัญหาการปรับตัว การขาดการยอมรับและถูกกีด กันหรือถูกปฏิเสธการทำงานจากผู้ประกอบการ โดยจัดทำบันทึกข้อตกลงว่าด้วยการส่งเสริมการบูร ณาการภาคสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ต้องขังและครอบครัวที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขต กรุงเทพมหานครทั้งก่อนปล่อยและภายหลังปล่อยตัว และเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2551 ได้จัดทำ

บันทึกข้อตกลงว่าด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงยุติธรรม เรื่องความร่วมมือในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนวดไทยเพื่อสุขภาพในเรือนจำและทัณฑสถานของ กรมราชทัณฑ์ เพื่อเพิ่มทักษะการนวดไทยเพื่อสุขภาพอย่างมีแบบแผนและถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้

2.5.8 หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือคุ้มครองผู้พ้นโทษของภาคเอกชน

ตัวอย่างหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานที่ทำงานในฐานะเอกชนแต่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้ประสานงาน ได้แก่

1) มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์ ให้ความสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ และครอบครัวของผู้พ้นโทษ โดยการให้ทุนประกอบอาชีพสำหรับผู้ประสงค์ประกอบอาชีพอิสระแต่ขาดแคลนทุน การสงเคราะห์ ทุนการศึกษาบุตรผู้ต้องขัง การสงเคราะห์ครอบครัวผู้ต้องขัง มีบ้านสวัสดิ (บ้านกิ่งวิถิ) สำหรับเป็นที่ พักอาศัยชั่วคราวแก่ผู้พ้นโทษ นอกจากนี้ยังมีศูนย์ฝึกอาชีพบ้านสวัสดิ ของมูลนิธิพิบูลสงเคราะห์เพื่อ เป็นสถานที่ฝึกทักษะอาชีพให้ผู้พ้นโทษ

2) มูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด เป็นองค์การสาธารณกุศล มีหน้าที่ให้ ความช่วยเหลือจำเลยและผู้ถูกคุมความประพฤติ ได้เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 สืบเนื่องมาจาก สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นผู้รับผิดชอบการ ดำเนินงานตามโครงการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเริ่มเปิดดำเนินการในเขต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2522 ต่อมาได้ขยายงานออกไปสู่ส่วนภูมิภาคอีกหลาย แห่ง จากการขยายงานดังกล่าว ทำให้ต้องรับผิดชอบทั้งจำเลยที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะและพินิจกับ ผู้ถูกคุมความประพฤติที่ศาลพิพากษาให้รอการลงโทษและคุมความประพฤติซึ่งมีเป็นจำนวนมาก และ ผู้กระทำผิดเหล่านั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งมีแนวทางหลากหลายตามสภาพปัญหาและ ความต้องการของผู้กระทำผิดแต่ละราย การสงเคราะห์ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่งในการช่วยเหลือฟื้นฟู ให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีได้โดยเฉพาะการสงเคราะห์ต่อปัญหาเร่งด่วน เช่น การให้ ค่าอาหาร ค่าพาหนะ และ การสงเคราะห์ต่อปัญหาระยะยาว เช่น การจัดหางาน การอบรม และ การฝึกอาชีพ โดยการช่วยเหลือสงเคราะห์ต่างๆ นั้น เป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ถูกคุม ความประพฤติให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่หวนกลับไปสร้างปัญหาให้แก่สังคมอีก (มูลนิธิแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิด, 2555 : ออนไลน์)

3) มูลนิธิพันธกิจเรือนจำคริสเตียน กรุงเทพ มูลนิธิแห่งนี้ได้เปิดบ้านกิ่งวิถิ บ้านพระพร เพื่อรับผู้พ้นโทษเข้ามาพักพิง มูลนิธิพันธกิจเรือนจำคริสเตียน ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2514 ในชื่อ ของ “องค์การพันธกิจเรือนจำคริสเตียนในประเทศไทย” โดยศาสตราจารย์ แจ็ค แอล มาติน ซึ่งเป็น มิชชันนารีที่มาจากประเทศอเมริกา ซึ่งท่านและภรรยา มีความตั้งใจในด้านการให้ความช่วยเหลือ ผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเริ่มจากการเข้าไปสอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้ต้องขัง ให้การส่งเสริมด้าน

การศึกษา รวมทั้งจัดกิจกรรมพัฒนาชีวิตผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ การดำเนินงานได้ผ่านไปด้วยดี และได้มีอาสาสมัครจากหลายแห่งได้เข้ามาร่วมงานนี้ด้วย และงานดังกล่าวได้ขยายไปสู่อีกหลายเรือนจำ ในปี พ.ศ. 2524 อาจารย์สุนทร สุนทรธรรวรงค์ ได้เริ่มเข้ามาเป็นอาสาสมัครและช่วยงานในเรือนจำต่าง ๆ โดยรับผิดชอบในการจัดกิจกรรม และการประสานงานกับเรือนจำต่างๆ ซึ่งการดำเนินงานยังคงเกิดผลสำเร็จเป็นอย่างดี มีผู้ต้องขังได้รับประโยชน์จากกิจกรรมที่มูลนิธิได้จัดขึ้น และคนเหล่านี้ได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขชีวิตและมีความพร้อมในการกลับไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคม ต่อมาเพื่อมีกิจกรรมมากขึ้น อาจารย์สุนทร จึงได้ตัดสินใจเข้ามารับผิดชอบงานเต็มเวลาร่วมกับศาสตราจารย์ แจ็ค แอล มาติน และได้เริ่มโครงการใหม่ ๆ อีกหลายอย่างโดยมุ่งพัฒนาและส่งเสริมชีวิตผู้ต้องขัง ให้เป็นคนดีกลับสู่สังคม มีโครงการส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้เคยต้องโทษ และมี “บ้านพระพร” เป็นบ้านกึ่งวิถีสำหรับอดีตผู้ต้องขัง

4) ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต บ้านกึ่งวิถี วัดเทพมงคล ศูนย์นี้อยู่ในจังหวัดอำนาจเจริญ โดยทำงานกับกลุ่มผู้ประสบปัญหาและตกในสภาวะยากลำบาก เช่น ผู้พ้นโทษ ผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, 2551 : 31-65)

ตารางที่ 2.1 ตารางการเปรียบเทียบการสงเคราะห์หลังปล่อย

ประเด็น/ประเทศ	อังกฤษ	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น	สิงคโปร์	นอร์เวย์	ไทย
หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ	องค์การสงเคราะห์ผู้ได้รับการปลดปล่อยแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์	ศูนย์ราชทัณฑ์ชุมชน	กรมแก้ไขฟื้นฟู	สมาคมผู้พินัยโทษแห่งสิงคโปร์	Prison Fellowship Norway	ศูนย์ส่งเสริมและประสานงานการมีงานทำ (ศูนย์แคร์ -กรมราชทัณฑ์)
รูปแบบการช่วยเหลือ	-ให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ไขปัญหา -ให้ที่พักชั่วคราว -รักษาพยาบาล -ให้ความช่วยเหลือในด้านเครื่องนุ่งห่ม -ให้การฝึกวิชาชีพ หรือเข้ารับการศึกษา	-การบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดและสุรา -การจัดหางาน -การฝึกอบรมบริหารเงิน -ทักษะในการดำเนินชีวิตประจำวัน	-ให้ที่พักชั่วคราว -ให้เครื่องนุ่งห่มด้านอาหาร และยารักษาโรค -ให้ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนา -ทุนประกอบอาชีพ -ให้คำปรึกษาแนะนำ	-การให้ที่พักอาศัย -การจัดหาอาหาร -การให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาครอบครัวในกรณีที่ต้องอยู่ระหว่างต้องโทษ -การช่วยเหลือบุตรของผู้ต้องขังในด้านการศึกษา	-การให้ที่พักอาศัย -การจัดหางาน -การให้การศึกษา -การช่วยเหลือเรื่องการเดินทางกลับประเทศของผู้ต้องขังต่างชาติ	-ให้ทุนประกอบอาชีพ -ให้ที่พักชั่วคราว -ให้บริการการปรึกษาพยาบาล -ให้คำปรึกษาแนะนำ -ให้การจัดหาหางาน
การติดตาม	12 เดือน โดยนับรวมกับการติดตามในระหว่างการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไข	6 เดือน (ถ้าจำเป็นต่อได้อีก 6 เดือน)				ไม่ได้กำหนดเวลา

2.6 การดำเนินการของ “ศูนย์แคร์”

“ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ” (CARE : Center for Assistance to Reintegration and employment) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า "ศูนย์แคร์" จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ ในช่วงระยะเวลาก่อนปล่อยตัว 1 ปี หรือในช่วงเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว และผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวตามกำหนดโทษ เพื่อวางแผนและประสานหน่วยงานทั้งบริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการเข้ามาเสริมทักษะอาชีพที่จำเป็น รวมทั้งเพื่อติดต่อประสานงานและจัดทำข้อมูลทำเนียบเครือข่ายด้านการทำงาน การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่างๆ กับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดของเรือนจำ เพื่อรวบรวมทำเนียบหน่วยงานเครือข่ายไว้เป็นข้อมูลในการประสานงานให้ความช่วยเหลือ

2.6.1 แนวทางการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำในระดับเรือนจำ/ทัณฑสถาน

1. การกำหนดบทบาท หน้าที่ ภารกิจของศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (CARE : Center for Assistance to Reintegration and Employment) ให้ชัดเจนในการเป็นหน่วยงานที่ให้บริการกับผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และญาติ ในการให้ความช่วยเหลือด้านการมีงานทำกับผู้ใช้บริการ เป็นหลัก เช่น การติดต่อกับบริษัท ห้างร้าน ที่ยินดีรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน การหาตำแหน่งงานว่างที่เหมาะสม เพื่อรองรับผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษ การให้คำแนะนำ การประสานงานให้ความช่วยเหลือในการขอรับทุนประกอบอาชีพจากแหล่งทุนต่างๆ และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ให้กับ ผู้รับบริการตามความเหมาะสม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประชาสัมพันธ์วัตถุประสงค์การดำเนินงานของศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษทราบ เพื่อขอรับการประสานงานช่วยเหลือได้

1.2 ให้ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำดำเนินการเชิงรุก โดยประสานงานกับส่วน/ ฝ่ายต่างๆ ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ ในช่วงระยะเวลาก่อนปล่อยตัว 1 ปี หรือในช่วงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวพักการลงโทษ และลดวันต้องโทษจำคุก และผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวตามกำหนดโทษ เพื่อวางแผน และประสานหน่วยงาน บริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการที่ยินดีรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน หรือการนำบริษัท ห้างร้าน หรือสถานประกอบการเข้ามาเสริมการฝึกทักษะอาชีพที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนขณะอยู่ในเรือนจำเพื่อเตรียมพร้อมในการประกอบอาชีพ หรือวางแผนและประสานให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ

1.3 ติดต่อประสานงานและจัดทำข้อมูลทำเนียบหน่วยงานเครือข่าย ด้านการทำงาน การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตามสภาพปัญหาของผู้ต้องขังกับหน่วยงานภายนอกทั้ง

ภาครัฐ และเอกชนที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดของเรือนจำ เพื่อรวบรวมทำเนียบหน่วยงานเครือข่ายไว้เป็นข้อมูลในการประสานงานการให้ความช่วยเหลือ

1.4 รับคำร้องขอรับความช่วยเหลือด้านการมีงานทำและด้านต่างๆ ให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ และผู้พ้นโทษ และดำเนินการประสานงานการให้ความช่วยเหลือ

1.5 การให้คำปรึกษาแนะนำด้านการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ

1.6 เป็นศูนย์กลางในการประสานส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือกรณีเรือนจำ/ทัณฑสถาน ไม่สามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือได้

2. การแต่งตั้งคณะทำงานของศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำโดยผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถาน ต้องมอบหมายและกำชับให้ทุกส่วน/ฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เจ้าหน้าที่ทุกคนที่ร่วมเป็นคณะทำงานฯ ต้องมีส่วนร่วม และมีหน้าที่ชัดเจนเพื่อลดภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่ง

3. ประชาสัมพันธ์ภารกิจของศูนย์ฯ เพื่อให้ผู้รับบริการ (ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ญาติ) สามารถเข้าถึงข้อมูลและเข้าใจภารกิจหน้าที่ของศูนย์ฯ และเตรียมตนเองให้พร้อมก่อนเข้ารับบริการ การประชาสัมพันธ์ อาจทำได้หลายช่องทาง เช่น การจัดทำแผ่นพับ เอกสาร แผ่นป้ายไวเนล บอร์ดประชาสัมพันธ์ บุคคลประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เพื่อเผยแพร่ภารกิจของศูนย์ฯ ข้อมูลตำแหน่งงานว่าง ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับการมีงานทำ ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ เพื่อให้ผู้รับบริการได้มีการเตรียมข้อมูล การเตรียมเอกสาร ก่อนที่จะเข้ามาใช้บริการในศูนย์ CARE เพื่อให้มีความรวดเร็วเป็นการลดขั้นตอนและประหยัดเวลาในการให้บริการ โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจให้กับผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษถึงภารกิจของศูนย์ CARE ว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านการมีงานทำ เนื่องจากผู้ต้องขังมักจะไม่ให้ความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว พร้อมทั้งให้ผู้ต้องขังที่ใกล้ พ้นโทษ (ภายในระยะเวลา 1 ปี) กรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (แบบ CARE 01) เพื่อเป็น ข้อมูลให้ศูนย์ CARE วางแผนในการให้ความช่วยเหลือ

4. การสร้างช่องทางการติดต่อเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ ควรมีมากกว่า 1 ช่องทาง (แก้ไขปัญหาการไม่มีเจ้าหน้าที่นั่งประจำศูนย์ฯ) เช่น หมายเลขโทรศัพท์ แอปพลิเคชันไลน์ เฟสบุ๊ก ฯลฯ เพื่อเพิ่มช่องทางการติดต่อของผู้รับบริการ ซึ่งสามารถฝากข้อความ ฝากหมายเลขโทรศัพท์ให้โทรกลับ หรือฝากประเด็นปัญหาไว้ให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ต้องใช้เจ้าหน้าที่นั่งประจำ

5. จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายในระดับท้องถิ่น หรือจัดประชุมหารือ ทำการประสานงานด้วยหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเพิ่มความชัดเจนของการประสานงาน การส่งต่อข้อมูล และการส่งต่อผู้รับบริการเพื่อขอรับความช่วยเหลือ

6. บันทึกข้อมูลการให้บริการในศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำในระบบข้อมูลผู้ต้องขัง โดยให้ผู้ดูแลระบบข้อมูลผู้ต้องขังของแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถาน กำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูลในเมนูแบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (CARE 01) และ MENU CARE ให้กับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการบันทึกข้อมูลการให้บริการในแต่ละวันให้ครบถ้วน

7. ให้งานสถิติผู้เข้าใช้บริการของศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำรายสัปดาห์ ทาง Application Line ชื่อกลุ่ม “ศูนย์ประสานงาน CARE” ตามแบบฟอร์มรายงานประจำสัปดาห์ (แบบ CARE 02) และรายงานข้อมูลผู้เข้าใช้บริการในศูนย์ฯ ให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุกเดือน ภายในวันที่ 5 ของเดือนถัดไป (แบบรายงาน CARE 03 และแบบรายงาน CARE 04)

แบบ CARE ๐๑	
แบบสำรวจข้อมูลผู้ถูกคุมประพฤติ/ผู้พ้นโทษที่ต้องการการจ้างงานและความช่วยเหลือของกรมราชทัณฑ์	
คำชี้แจง : โปรดใส่เครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ และ/หรือเขียนตอบในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง	
รหัสผู้ต้องขัง.....	
ชื่อ - นามสกุล(นาย/นาง/นางสาว)	อายุ
คดี	กำหนดโทษ.....
วันปล่อยตัวคุมประพฤติ	วันพ้นโทษ.....
ที่อยู่ภายหลังพ้นโทษ.....	เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน.....
ชื่อผู้ประกอบการ/อาศัยอยู่กับ.....	โทร.....
ระดับการศึกษา	เกี่ยวข้องเป็น
☐ ไม่รู้หนังสือ ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย	☐ คู่สมรส ☐ คู่สมรสหย่า ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา
อาชีพเดิมก่อนต้องโทษ	☐ คู่สมรส ☐ คู่สมรสหย่า ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา ☐ คู่สมรสอยู่กินกันฉันท์สามีภรรยา
ทักษะ/ความสามารถพิเศษ/ความถนัด	☐ ใช้งานคอมพิวเตอร์ได้ ☐ พิมพ์ดีด (ไทย/อังกฤษ) ☐ พูด/อ่าน/เขียนภาษาอังกฤษ
การอบรม/ฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำ	☐ ขับรถได้ (มีใบขับขี่/ไม่มีใบขับขี่) ☐ ซ่อมจักรยานยนต์ได้ (มีใบขับขี่/ไม่มีใบขับขี่)
ความต้องการทางด้านอาชีพ	๑. ๒. ๓.
ความต้องการความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ	☐ ค่าขาย ☐ เกษตรกร ☐ รับจ้างทั่วไป ☐ ลูกจ้างโรงงาน
การยินยอมเปิดเผยข้อมูล	☐ อาชีพอิสระ/ธุรกิจส่วนตัว ☐ อื่นๆ (ระบุ).....
ความเห็นเจ้าหน้าที่	☐ ต้องการ
การดำเนินการให้ความช่วยเหลือ	☐ ด้านทุนประกอบอาชีพ งานอาชีพ.....
	☐ ด้านข้อมูลตำแหน่งงานว่าง ตำแหน่ง.....
	☐ ประสานที่พักรักษาตัว.....
	☐ ด้านทุนการศึกษาบุตร (ระบุ).....
	☐ ด้านการรักษายาบาล (ระบุ).....
	☐ ค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา (ระบุ).....
	☐ ด้านประสานส่งต่อหน่วยงานเครือข่าย (ระบุ).....
	☐ ด้านการจ้างงานตามโครงการคืนคนดีสู่สังคม (ระบุ).....
	☐ ด้านอื่นๆ (ระบุ).....
ลงชื่อ.....ผู้ต้องขัง	ลงชื่อ.....เจ้าหน้าที่
(.....)	(.....)
วันที่.....	ตำแหน่ง.....

ภาพที่ 2.3 แบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (แบบ CARE 01)

2.6.2 ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ

1. เรือนจำ/ทัณฑสถาน ตรวจสอบข้อมูลผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษภายใน 1 เดือน และส่งต่อข้อมูลไปยังเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบ CARE 01
2. กลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่ขอรับความช่วยเหลือ ศูนย์ฯ จะดำเนินการคัดกรอง และตรวจสอบแผนการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ หากพบว่าสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีครอบครัวและผู้อุปการะ เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จะให้ข้อมูลช่องทางการติดต่อศูนย์ฯ เพื่อให้ผู้พ้นโทษมีข้อมูลสำหรับการขอรับความช่วยเหลือในภายหลัง หากประสบปัญหาความเดือดร้อน
3. กลุ่มผู้ต้องขังที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จะให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการ เช่น กรณีต้องการทุนประกอบอาชีพ ต้องการค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา หรือต้องการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ โดยการประสานกับหน่วยงานเครือข่าย
4. ดำเนินการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการรับจ้างแรงงาน จำนวนผู้ต้องขังที่มีทักษะฝีมือในด้านต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานประกอบการ บริษัท ห้าง ร้าน ที่ต้องการแรงงาน
5. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับข้อมูลตำแหน่งงานว่าง โครงการพัฒนาทักษะฝีมือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ผู้รับบริการของศูนย์ฯ (ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ญาติและประชาชนทั่วไป) ได้นำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์
6. ประสานงานหน่วยงานเครือข่ายหรือหน่วยงานภายในพื้นที่ และจัดทำบันทึกข้อตกลงการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย
7. เมื่อศูนย์ฯ ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ หรือประสานงานให้กับกลุ่มเป้าหมายแล้ว ศูนย์ฯ จะติดตามประเมินผล และบันทึกข้อมูลลงในระบบ CARE SUPPORT หรือระบบการติดตามผู้พ้นโทษ

ภาพที่ 2.4 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์ฯ

2.6.3 Care Support

Care Support หรือระบบการติดตามผู้พันโทษที่ผ่านการเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร่ด้านการมีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ การมีที่พักอาศัยภายหลังพันโทษ และติดตามเพื่อลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ โดยมีวิธีการติดตามผู้พันโทษ ดังนี้

- 1) ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง
โดยการจัดทำหนังสือประสานความร่วมมือไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้พันโทษมีภูมิลำเนาอยู่ เพื่อติดตามการมีงานทำและการดำเนินชีวิตของผู้พันโทษที่ยอมให้ติดตาม
- 2) การสร้างช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ให้ผู้พันโทษ
ทางศูนย์จะดำเนินการสร้างชื่อผู้ใช้และรหัสผ่านในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น facebook , line เพื่อให้ผู้พันโทษได้รายงานผลการประกอบอาชีพด้วยตนเอง
- 3) จัดทำแบบสอบถามออนไลน์
โดยการสร้าง QR Code แบบสอบถาม แล้วแจกให้แก่ผู้พันโทษในวันปล่อยตัว เมื่อผู้พันโทษมีงานทำหรือได้ประกอบอาชีพแล้ว ให้สแกน QR Code เพื่อตอบแบบสอบถาม
- 4) การติดตามทางไปรษณีย์
ทางศูนย์จะแจกแบบฟอร์มให้ผู้พันโทษในวันปล่อยตัว เมื่อผู้พันโทษมีงานทำแล้ว ให้กรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์ม แล้วส่งกลับมาที่เรือนจำ
- 5) การติดตามทางโทรศัพท์
ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ตอบกลับมาในระยะเวลาที่กำหนด หรือตอบกลับว่าไม่พบตัวผู้พันโทษ ทางศูนย์จะดำเนินการติดตามผู้พันโทษทางโทรศัพท์
- 6) เยี่ยมบ้านผู้พันโทษ
เมื่อผู้พันโทษได้รับการปล่อยตัวไประยะหนึ่งแล้ว ทางศูนย์จะส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมผู้พันโทษถึงที่พักอาศัย เพื่อติดตามว่าผู้พันโทษมีการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตจริงเป็นอย่างไร

2.6.4 การลงข้อมูลในระบบ Care Support

เมื่อเรือนจำ/ทัณฑสถาน ตรวจสอบข้อมูลผู้ต้องขังที่จะพันโทษในแต่ละเดือนแล้ว ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานแบ่งกลุ่มผู้ที่จะพันโทษดังกล่าวออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ
- 2) กลุ่มที่ไม่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ

โดยในกลุ่มที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือให้ลงข้อมูลในระบบ Care Support ทุกคน ส่วนในกลุ่มที่ไม่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ แต่หากยินยอมให้มีการติดตามภายหลังพันโทษ ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานลงข้อมูลในระบบ Care Support ด้วย

การลงข้อมูลในระบบ Care Support นั้น ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานระบุสถานะด้านการมีงานทำของผู้พ้นโทษตามข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เบื้องต้น และหากมีผลการติดตามผู้พ้นโทษเพิ่มเติมในกรณีเยี่ยมบ้านขอทุน ประสานหน่วยงานท้องถิ่น หรือวิธีอื่นๆ เรือนจำ/ทัณฑสถานสามารถเข้าไปแก้ไขข้อมูลในระบบได้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติบดี ไยพลุ (2540) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พ้นโทษในการเข้าทำงาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้พ้นโทษมักประสบกับความยากลำบากในการสมัครงานทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน ซึ่งในหน่วยงานเอกชนก็ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองผู้พ้นโทษที่ถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในการเข้าทำงาน

สุวรรณ ใจคลองแคล้ว (2546) ได้ศึกษาเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษมีนบุรี พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีการกระทำผิดซ้ำ เนื่องจากเมื่อพ้นโทษแล้วไม่สามารถหางานทำได้

ทัศนีย์ อมาตยกุล (2548) ที่ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติต่อการฝึกวิชาชีพและสาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกวิชาชีพ ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง พบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ คือ การไม่มีอาชีพ

พีชานิกา สว่างผล (2549) ได้ศึกษาเรื่องความคาดหวังในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ ศึกษาเฉพาะกรณี : ทัณฑสถานหญิงชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ในด้านความคาดหวังต่อตนเอง ผู้ต้องขังคาดหวังการประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองและครอบครัว ส่วนด้านความคาดหวังต่อครอบครัว ผู้ต้องขังคาดหวังว่าครอบครัวจะเป็นกำลังใจในการเริ่มต้นใหม่ ใหม่ ขณะที่ความคาดหวังต่อสังคม ผู้ต้องขังคาดหวังการได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ไม่กระทำผิดซ้ำ ส่วนสภาพปัญหาและความต้องการที่คาดว่าจะมีภายหลังการพ้นโทษ โดยเรียงลำดับ 1-5 จากมากไปหาน้อย พบว่า ลำดับแรก คือ ผู้ต้องขังคาดว่าจะมีปัญหาและความต้องการด้านการเงิน รองลงมาคือ ปัญหาและความต้องการด้านการหางานทำ ถัดมาในลำดับที่ 3 คือ ปัญหาและความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ขณะที่ปัญหาและความต้องการด้านการรักษาพยาบาลเป็นลำดับที่ 4 และปัญหาและความต้องการด้านคำแนะนำปรึกษาเป็นลำดับสุดท้าย

พรทิพย์ เคนเหลื่อม (2551) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการรับการสงเคราะห์หลังปล่อยกลุ่มเรือนจำคลองไผ่ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการรับการสงเคราะห์หลังปล่อยกลุ่มเรือนจำคลองไผ่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายรูปแบบ พบว่า ความต้องการรับ

การสงเคราะห์ 2 รูปแบบ อยู่ในระดับมาก คือความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบบริการ และความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบของเงิน ส่วนความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบวัสดุสิ่งของอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจัดลำดับความต้องการจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด พบว่า ลำดับที่ 1 คือ ความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบบริการ รองลงมาคือความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบเงิน และสุดท้ายคือความต้องการรับการสงเคราะห์ในรูปแบบวัสดุสิ่งของ

มนตรี จามวจา (2555) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางในการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อยที่สำคัญ คือ สังคมไม่ให้การยอมรับผู้พ้นโทษ เพราะยังไม่เชื่อมั่นว่าผู้พ้นโทษจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ และมีข้อจำกัดบางประการในกฎระเบียบของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนส่งผลให้ผู้พ้นโทษไม่มีสิทธิเข้าทำงาน ขณะที่ในด้านแนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลัง พบว่า รัฐบาลต้องให้ความสำคัญในการให้การดูแลช่วยเหลือ ผู้พ้นโทษอย่างจริงจัง ควรมีนโยบายออกมาให้ชัดเจนและดำเนินการอย่างจริงจัง และต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้พ้นโทษได้ทราบว่าหลังจากถูกปล่อยตัวออกมาแล้ว สามารถติดต่อหรือขอรับการสงเคราะห์ได้จากหน่วยงานไหน

พรประภา แก้วกล้า และคณะ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยระบบการดูแลต่อเนื่องและการส่งต่อข้อมูลจากสถานที่ควบคุมตัวสู่มาตรการคุมประพฤติ และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย โดยในด้านผู้กระทำผิด พบว่า ผู้กระทำผิดมีความยากลำบากในการเปลี่ยนผ่านจากสถานที่ควบคุมตัวกลับคืนสู่สังคม แต่การเข้าไปเตรียมการก่อนปล่อยในสถานที่ควบคุมตัว ทำให้ผู้กระทำผิดมีกำลังใจในการกลับคืนสู่สังคม สำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน การกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิมก่อนกระทำผิดโดยไม่ได้เข้ารับการศึกษาคือหรือมีกิจกรรมใดๆ ที่เป็นประโยชน์ จะมีความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำสูง

นริศร์ พรรณพัฒน์ (2559) ได้ศึกษาเรื่องกฎหมายบังคับโทษ : ปัญหาเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย โดยในด้านกฎหมายควรจะมีกฎหมายบังคับโทษที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยนักโทษขึ้นมาโดยเฉพาะ และต้องมีมาตรการสงเคราะห์หลังปล่อยแทรกเข้าไปในกฎหมายนั้นๆ โดยกำหนดวิธีปฏิบัติให้มีความชัดเจน และจะต้องมีฐานะไม่ต่ำกว่าพระราชบัญญัติ เพราะจะทำให้มีการบังคับใช้ได้ทั่วไป และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานของรัฐบาล ประชาชน เกิดความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการสงเคราะห์หลังปล่อย ตลอดจนให้ความร่วมมือ และผลักดันให้มีการดำเนินงานอย่างจริงจังและกว้างขวาง

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ (2559) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิและสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กฎหมายไทยมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป เพราะเป็นอุปสรรคในการเข้าทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในส่วนของการทหารหรือรัฐวิสาหกิจ

กรวรรณ คำกรเกตุ (2559) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง ในเรือนจำโครังสร้างเบา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย คือ การขาดแคลนอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่มีความถนัดในวิชาชีพเฉพาะด้าน โปรแกรมที่ใช้มีความเข้มข้นไม่เท่ากัน และสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดโครงการ

นรภัทร พิพัฒน์นันทยา (2561) ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ที่ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานศูนย์ฯ แคร่มาจากการที่ผู้พ้นโทษไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และการขาดแคลนอัตรากำลัง

พงษ์ภฤณี มงคลสินธุ์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแยกโปรแกรมที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นโปรแกรมเพื่อการลงโทษหรือเพื่อการแก้ไขออกจากกันอย่างชัดเจน ส่วนปัญหาและอุปสรรคของการนำโปรแกรมแก้ไขผู้ต้องขังไปปฏิบัติ พบว่า มีปัญหาดังแต่ระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับปฏิบัติ แต่ผู้ให้ข้อมูลเสนอให้แก้ปัญหาในบริบทของปัญหาในระดับบริหารและในระดับปฏิบัติเท่านั้น เช่น การเพิ่มจำนวนบุคคล และสถานที่

ธีระ สินเดชารักษ์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการจำแนกผู้กระทำผิด พบว่า กระบวนการจำแนกผู้กระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดซ้ำ ไม่มีการจำแนกในกระบวนการที่แตกต่างกัน และมีระยะเวลาที่ใช้ในการจำแนกนานเกินไป ขณะที่ปัญหาและอุปสรรค พบว่า มีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกไม่เพียงพอ การบริหารจัดการของเรือนจำที่ต้องมีการหมุนเวียนการปฏิบัติงานทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความเชี่ยวชาญในการทำงาน และกระบวนการจำแนกไม่มีความต่อเนื่อง

Anacani Elizabeth Rocha (2014) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ทำให้การคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษที่เป็นคนผิวสีประสบความสำเร็จ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้พ้นโทษชายที่เป็นคนผิวสีจำนวน 7 คน ที่มีอายุตั้ง 22 ปี - 50 ปี และอาศัยอยู่ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งผลการศึกษา พบว่า มี 6 ปัจจัยที่มีผลให้ผู้พ้นโทษกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ก็คือ บุตร ครอบครัว การมีงานที่มั่นคงทำ ศาสนา รวมทั้งความช่วยเหลือจากองค์กรชุมชน และกลุ่มคนที่เป็นผู้พ้นโทษมาก่อน

Catherine Andrews (2015) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของชุมชนที่มีต่อผู้พ้นโทษ โดยเก็บข้อมูลจากประชาชนในรัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย จำนวน 2,522 คน ซึ่งผลการศึกษา พบว่า การให้ความช่วยเหลือในการกลับเข้าสู่สังคมของผู้พ้นโทษนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะผู้พ้นโทษ โดยส่วนใหญ่ให้ยอมรับผู้พ้นโทษที่ผ่านโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู หรือการอบรมความรู้วิชาชีพต่างๆ และให้การยอมรับผู้พ้นโทษที่กระทำครั้งแรกมากกว่าผู้พ้นโทษที่กระทำผิดมากกว่า 1 ครั้ง ขณะที่สาเหตุของการกระทำ

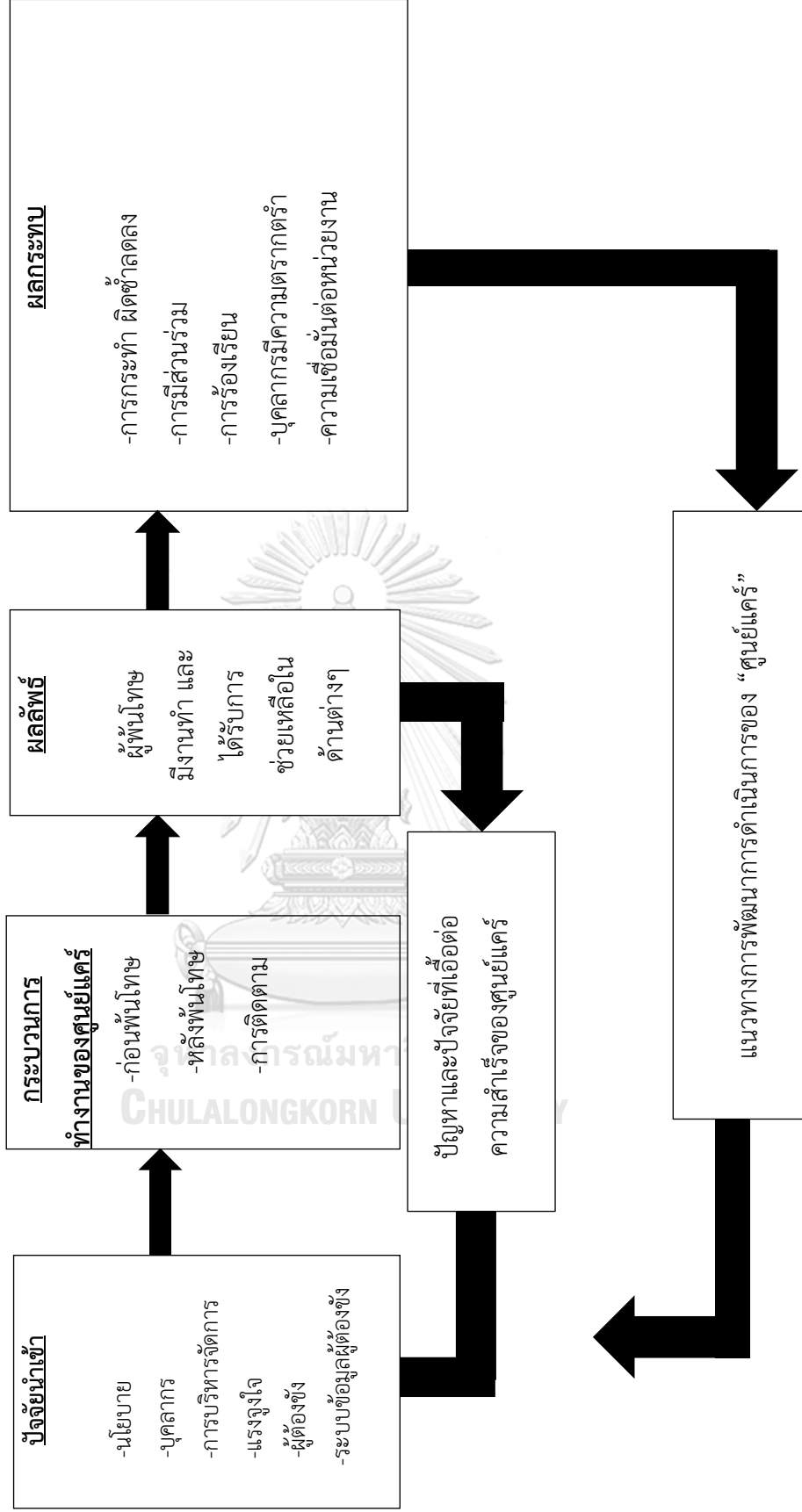
ผิดไม่ได้มีผลต่อชุมชน เพราะส่วนใหญ่จะให้การยอมรับผู้พันโทษที่ชุมชนมีความเชื่อว่าจะเปลี่ยนแปลงตัวเองได้

Sylvia Brand (2016) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตในการกลับเข้าสู่สังคมของอดีตนักโทษ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้พันโทษจำนวน 54 คน ที่มีอายุตั้ง 19 ปี - 63 ปี และอาศัยอยู่ในประเทศไอร์แลนด์ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า อุปสรรคในกลับเข้าสู่สังคมของผู้พันโทษ คือ การปรับตัวให้เข้ากับสังคม การรู้สึกแปลกแยกจากสังคม การถูกตีตรา การขาดที่อยู่อาศัย และปัญหาการติดสุราและยาเสพติด

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาเรื่องแนวทางพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางภายใต้ทฤษฎีระบบ โดยประกอบด้วยแนวคิดและหลักการที่สำคัญ คือ แนวคิดการคืนคนดีสู่สังคม หลักการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ และแนวคิดการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู โดยนำแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษากระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนก่อนพ้นโทษ ซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ขั้นตอนหลังจากพ้นโทษ ที่เป็นการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้พันโทษ และหลังจากนั้นจะเข้าสู่การติดตามผลการให้ความช่วยเหลือ นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดทั้งกระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ ประกอบกับปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์เพื่อคืนคนดีสู่สังคมต่อไป จึงนำมาสู่กรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

การคืนคนสู่สังคม

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ กรมราชทัณฑ์ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Document Research)

1.1) ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2) ศึกษาจากนโยบาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการ ของกรมราชทัณฑ์ ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์แคร์

2) การศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ระเบียบ และข้อสั่งการเกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ และผู้ควบคุมหรือปฏิบัติงานของศูนย์แคร์ รวมทั้งผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

3.2.1 ตัวแทนผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย

3.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ จำนวน 16 คน

1) ตัวแทนผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรม ตัวแทนผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครสวรรค์ ตัวแทนผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และตัวแทนผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก จำนวน 4 คน

2) นักทัณฑวิทยา ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ จำนวน 4 คน

3) นักสังคมสงเคราะห์ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ จำนวน 6 คน

4) เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ จำนวน 1 คน

5) เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการของศูนย์แคร์ จำนวน 1 คน

3.2.3 ผู้แทนหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายในการทำงานด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยร่วมกับกรมราชทัณฑ์ จำนวน 7 คน ได้แก่

- 1) ตัวแทนจากกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน
- 2) ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน
- 3) ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน
- 4) ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 2 คน

3.2.3 ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไปไม่เกิน 2 ปี โดยจะต้องเคยได้รับการช่วยเหลือจากกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกับกรมราชทัณฑ์ จำนวน 5 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นจากการตรวจสอบเอกสาร ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 5 ส่วน คือ

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์
2. ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์”
3. ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในกระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์”
4. ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการทำงานของ “ศูนย์แคร์”
5. ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์”

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ มีขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษารวบรวมแนวคิดทฤษฎีจาก หนังสือ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ ผลงานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม จากการสรุปข้อมูลที่ได้มาจากการ ทบทวนวรรณกรรม เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษาวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ เพื่อให้ได้ข้อคำถามที่มีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Contents Validity) และปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เหมาะสม

4. ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการส่งหนังสือไปยังกรมราชทัณฑ์ เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย และผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ได้กำหนดไว้ เมื่อได้รับการอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยจึงติดต่อไปยังกลุ่มบุคคลดังกล่าวโดยตรง เพื่อชี้แจงรายละเอียด และนัดเวลาการเข้าไปสัมภาษณ์ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์หน่วยงานเครือข่ายและผู้พันโทชจากข้อมูลที่ได้รับจากผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนละ 1-2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที - 1 ชั่วโมง และขอสัมภาษณ์เพิ่มเติมในกรณีที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ โดยใช้ระยะเวลาการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม 2563 ถึงวันที่ 2 ธันวาคม 2563

5. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประมวลผล วิเคราะห์และสรุปผล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ และทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วน แล้วจึงสร้างข้อสรุปเพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อสรุปที่ได้ไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันความถูกต้องแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลไปสร้างข้อสรุปสุดท้าย แล้วนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์

3.6 จริยธรรมการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับจริยธรรมของการวิจัยในคน ดังนี้

3.6.1 การสัมภาษณ์จะได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.6.2 ข้อมูลชื่อ-สกุล จะไม่ถูกนำเสนอหรือเผยแพร่ โดยผลการวิจัยจะเป็นการนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

บทที่ 4

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์แคร์ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนผู้อำนวยการกองพฤตินิสัย ผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ 4 แห่ง คือ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน หน่วยงานเครือข่ายที่ปฏิบัติงานร่วมกับศูนย์แคร์ จำนวน 7 คน และผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ โดยในการศึกษาครั้งนี้แบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1. เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

วัตถุประสงค์ที่ 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

จากการศึกษาวิจัยทางเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากเรือนจำ/ทัณฑสถานดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์แคร์ และได้ทราบแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์ ซึ่งในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการทำงานของศูนย์แคร์กรมราชทัณฑ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีระบบวิเคราะห์กระบวนการทำงานของ "ศูนย์แคร์" กรมราชทัณฑ์ ภายใต้กรอบของทฤษฎีระบบ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output) และ 4) ผลกระทบ (Outcome) ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ซึ่งในการดำเนินงานของศูนย์แคร์นั้น ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ นโยบายการจัดตั้งศูนย์แคร์ คณะทำงานศูนย์แคร์ และขั้นตอนในการดำเนินการ ซึ่งปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1. นโยบายการจัดตั้งศูนย์แคร์

ในช่วงก่อนปี 2561 ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษโดยเฉพาะ ทำให้ผู้พ้นโทษประสบปัญหาในการกลับเข้าสู่สังคม ส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำในปี 2558 -2560 มีอัตราที่สูงขึ้น (กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์) ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้กระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายในการพัฒนาระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้ออกไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งจากนโยบายดังกล่าว กรมราชทัณฑ์ จึงได้กำหนดให้การคืนคนดีสู่สังคมเป็นเป้าหมายในประเด็นยุทธศาสตร์ของแผนปฏิบัติการราชการกรมราชทัณฑ์ ประจำปี 2559 -2562 ซึ่งได้มีการวางแผนให้มีโครงการต่างๆ ขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ทั้งในด้านของการมีงานทำ การจัดหาที่พักอาศัย ทุนประกอบอาชีพ และการติดตาม รวมถึงการมีนโยบาย 3ส. 7 ก. ของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดี ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ จึงนำไปสู่การจัดตั้ง "ศูนย์แคร์" ในเรือนจำ 137 แห่ง จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ ตามความต้องการของผู้พ้นโทษ และประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ในการติดตาม เพื่อให้ผู้พ้นโทษใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังคำกล่าวของ นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ

“ในแผนกรมฯ ปี 59 มี 1 ในเป้าหมายคือการคืนคนดีสู่สังคม และได้กำหนดโครงการขึ้นมา หลายโครงการ ทั้งโครงการจัดหาทุน โครงการฝึกวิชาชีพ โครงการบ้านกึ่งวิถี โครงการจัดหาสิ่งจำเป็น และการประสานกับหน่วยงานนอกเพื่อช่วยเหลือติดตาม บวกกับนโยบายของท่านอธิบดี 3ส 7ก. ใน 7 ก. มีข้อหนึ่งคือ กลับตัว ที่มุ่งให้ผู้ต้องขังกลับตัวได้ เป็นคนดีในสังคม ไม่ทำผิดอีก จึงพัฒนามาเป็นการตั้งศูนย์แคร์ขึ้นในเรือนจำ 137 แห่ง เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในเรื่องต่างๆ ตามที่เขาได้แจ้งไว้ ส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องงาน เรื่องค่ารถกลับบ้าน และก็ติดต่อประสานกับท้องถิ่น อบต. อบจ. เพื่อให้ช่วยติดตามความเป็นอยู่ เพื่อผู้พ้นโทษปรับตัวไม่ได้ จะได้ช่วยเหลือให้กลับมาใช้ชีวิตได้อย่างเดิม”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ (ตัวแทนผู้อำนวยการกองพัฒนาพฤตินิสัย)

สัมภาษณ์ 2 พฤศจิกายน 2563

ภายหลังการจัดตั้งศูนย์แคร์ เรือนจำ/ทัณฑสถาน ก็ได้ดำเนินงานภายใต้นโยบายข้างต้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่านโยบายดังกล่าวมีแนวโน้มจะทำให้การกระทำผิดซ้ำลดลง ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางนครสวรรค์”

“ถ้าจะลดการกระทำผิดซ้ำ ผมว่าการฝึกวิชาชีพ หรือการดูแลที่อยู่ระหว่างจำคุกมันไม่เพียงพอ ต้องดูแลหลังปล่อยไปแล้วด้วย เพราะบางคนติดนาน หลายอย่างก็เปลี่ยนไปหมด จากที่เคยวางแผนไว้จะเปิดร้านขายของ แต่พอออกไปก็มีร้านที่ขายแบบเดียวกันเยอะ หรือวิชาชีพที่ถนัด ตลาดข้างนอกอาจจะไม่ต้องการแล้ว ซึ่งเมื่อมีศูนย์แคร์ ก็ช่วยเหลือพวกเขาได้ และพอมมีคนช่วยเหลือพวกเขาก็ไม่ต้องไปกระทำผิดซ้ำ”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน (ตัวแทนผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร)

สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

“วันหนึ่งมีนักโทษได้รับการปล่อยตัวเป็นสิบเป็นร้อย แน่แน่นอนว่าต้องมีคนที่มีปัญหาในการปรับตัวเข้าสู่สังคม ถ้ามีครอบครัวช่วยก็อาจจะไม่เป็นไร แต่ถ้าบางคนครอบครัวไม่ยอมรับ หรืออยู่ตัวคนเดียว ก็มีโอกาสสูงมากที่จะกลับไปทำผิด การมีนโยบายนี้ให้สิทธิ์เราเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้ผู้พ้นโทษใช้ชีวิตในสังคมได้ และไม่กระทำผิดอีก”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ (ตัวแทนผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก)

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

แต่ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางนครสวรรค์ ที่มองว่าการออกนโยบายให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ในช่วงเริ่มต้นมีความเร่งด่วนเกินไป ยังมีความไม่พร้อมอยู่ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การสั่งการให้เรือนจำดำเนินการในช่วงแรกมีความเร่งรีบไปหน่อย เพราะบางที่คนที่ปฏิบัติงานเป็นคนบรรจุใหม่ที่เพิ่งกลับจากอบรมแรกจบ ยังไม่ได้เริ่มทำงานเลย หรือบางที่คนที่ทำได้โอนไปหน่วยงานของกรมอื่น แต่ไม่ได้มีคนมาแทนให้ ซึ่งมีความเสี่ยงสูงมากที่จะเกิดความผิดพลาด เพราะงานนี้ไม่ใช่แค่การทำงานกับผู้ต้องขัง แต่รวมถึงญาติผู้ต้องขัง หน่วยงานอื่น และบุคคลภายนอกด้วย”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

2. คณะทำงานศูนย์แคร์

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้ในแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานมีการแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำเพื่อดำเนินงานตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งในคณะทำงาน

ประกอบด้วย 1) ที่ปรึกษาศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ โดยมีผู้บัญชาการเรือนจำ/ ผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธานที่ปรึกษา และมีผู้อำนวยการส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นที่ปรึกษา และ 2) คณะทำงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ โดยมีหัวหน้าฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และนักสังคมสงเคราะห์หรือเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งอื่นที่ได้รับมอบหมายเป็นหัวหน้าศูนย์ คณะทำงานศูนย์ และเลขานุการศูนย์ จากการเก็บข้อมูลในเรือนจำกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความคล้ายคลึงกันในส่วนของที่ปรึกษาศูนย์ฯ โดยที่ทั้ง 4 เรือนจำ ได้กำหนดให้ผู้อำนวยการส่วนพัฒนา ผู้อำนวยการส่วนควบคุม และผู้อำนวยการส่วนสวัสดิการเข้ามารับผิดชอบหน้าที่ในตำแหน่งรองประธานที่ปรึกษา ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก และเรือนจำกลางคลองเปรม

“ในคณะจะมี 13 คน แบ่งเป็นคณะที่ปรึกษา 4 คน มีผอ.ทัณฑสถาน เป็นประธาน มีผอ.ส่วนพัฒนา ส่วนปกครอง ส่วนสวัสดิการและสงเคราะห์ เป็นที่ปรึกษา”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

“กลุ่มแรกจะมีประธานซึ่งก็คือท่าน ผบ. มีรอง 3 คน คือ ผอ.ส่วนพัฒนา ส่วนควบคุม และส่วนสวัสดิการ”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 1
สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

อย่างไรก็ตาม การแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์ฯ ของทั้ง 4 เรือนจำ มีความแตกต่างกัน ในส่วนของคณะทำงานศูนย์ฯ โดยที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำกลางคลองเปรมได้ กำหนดให้มีหัวหน้าฝ่ายจาก 1 ฝ่าย เป็นหนึ่งในคณะทำงาน แต่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ได้ กำหนดให้มีหัวหน้าฝ่ายจาก 6 ฝ่าย และทัณฑสถานหญิงพิษณุโลกได้กำหนดให้มีหัวหน้าฝ่ายจาก 9 ฝ่าย เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานศูนย์ฯ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร

“คณะทำงาน นำโดยหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการผู้ต้องขัง ตามด้วยหัวหน้าฝ่ายฝึก หัวหน้าฝ่ายควบคุม หัวหน้าฝ่ายทัณฑ์ หัวหน้าฝ่ายการศึกษา หัวหน้าฝ่ายจำแนก”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

“มีหัวหน้าสวัสดิการและสงเคราะห์ เป็นหัวหน้าคณะ และที่เหลือจะเป็นคณะทำงาน มีหัวหน้าฝ่ายปกครอง 1-2 ฝ่ายทัณฑ์ ฝ่ายฝึก ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายบริหาร ฝ่ายพยาบาล ฝ่ายจำเนก”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

คณะทำงานศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่าง แม้จะมีความแตกต่างกันในการกำหนดตำแหน่ง แต่ทั้ง 4 เรือนจำก็ได้มอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ปฏิบัติงานหลักของศูนย์แคร์ โดยทำหน้าที่เป็นทั้งคณะทำงานและเลขานุการของศูนย์ รับผิดชอบหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังในด้านการให้คำปรึกษา การจัดหาทุน การจัดหาที่อยู่ และการติดตามภายหลังพ้นโทษ รวมถึงการรายงานผลการดำเนินงาน จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญมากของศูนย์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานในการดำเนินงานตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์

3 ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์แคร์

กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ในแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. เรือนจำ/ทัณฑสถาน สืบหาข้อมูลผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษภายใน 1 เดือน และส่งต่อข้อมูลไปยังเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบ CARE 01
2. กลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่ขอรับความช่วยเหลือ ศูนย์แคร์จะดำเนินการคัดกรอง และตรวจสอบแผนการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ หากพบว่าสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีครอบครัว และผู้อุปการะ เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์จะให้ข้อมูลช่องทางการติดต่อศูนย์แคร์ เพื่อให้ผู้พ้นโทษมีข้อมูลสำหรับการขอรับความช่วยเหลือในภายหลัง หากประสบปัญหาความเดือดร้อน
3. กลุ่มผู้ต้องขังที่ต้องการขอรับความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์จะให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหาและความต้องการ เช่น กรณีต้องการทุนประกอบอาชีพ ต้องการค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา หรือต้องการประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ โดยการประสานกับหน่วยงานเครือข่าย
4. ดำเนินการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการรับจ้างแรงงาน จำนวนผู้ต้องขังที่มีทักษะฝีมือในด้านต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานประกอบการ บริษัท ห้าง ร้าน ที่ต้องการแรงงาน
5. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับข้อมูลตำแหน่งงานว่าง โครงการพัฒนาทักษะฝีมือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ผู้รับบริการของศูนย์แคร์ (ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ ญาติและประชาชนทั่วไป) ได้นำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์
6. ประสานงานหน่วยงานเครือข่ายหรือหน่วยงานภายในพื้นที่ และจัดทำบันทึกข้อตกลงการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย

7. เมื่อศูนย์แคร้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือ หรือประสานงานให้กับกลุ่มเป้าหมาย แล้ว ศูนย์แคร้จะติดตามประเมินผล และบันทึกข้อมูลลงในระบบ CARE SUPPORT หรือระบบการติดตามผู้พันโทษ

ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการดำเนินงานของศูนย์แคร้

จากแนวทางข้างต้น กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่าได้นำมาใช้ในการดำเนินงานตามขั้นตอน แต่มีการปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้

“ทำตามที่กรมฯ แจ้งไว้เลย แต่มีการปรับได้ อย่างในส่วนของการประสานงานต่าง หน่วยงานที่แยกไว้คนละข้อ บางครั้งก็ทำไปพร้อมกันเลย เพื่อความรวดเร็ว”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“ใช้ทั้ง 7 ข้อ แต่ไม่ 100 % เพราะผู้ต้องขังมีความต้องการไม่เท่ากันแล้วแต่กรณี”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 1 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ในส่วนของปัจจัยนำเข้า จะเห็นได้ว่า เรือนจำกลุ่มตัวอย่างมีการกำหนดคณะทำงานและขั้นตอน การทำงานที่มีความเหมือนกันและแตกต่างกันบ้าง แต่ทั้ง 4 เรือนจำต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกันในการ ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมได้

4.1.2 กระบวนการ (Process) หมายถึง การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งในการดำเนินงานของศูนย์แคร์นั้น กรมราชทัณฑ์ได้มอบนโยบายและการฝึกอบรมให้กับคณะทำงานศูนย์แคร์ เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน และเรียนรู้ถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานทั้งในกระบวนการก่อนปล่อยตัว กระบวนการในวันปล่อยตัว และกระบวนการภายหลังปล่อยตัว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า กระบวนการทำงานของศูนย์แคร์ในเรือนจำ / ทัณฑสถานแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ ดังนี้

- 1) กระบวนการก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง
- 2) กระบวนการในวันปล่อยตัวผู้ต้องขัง
- 3) กระบวนการภายหลังปล่อยตัวผู้ต้องขัง

1. กระบวนการก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง

การดำเนินงานในส่วนนี้เริ่มจากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้ามา อยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทั้งผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี และผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำอื่น เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามคำกล่าวนี้

“เมื่อรับตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่มา เราต้องจำแนกก่อน เพื่อสะดวกในการควบคุม และการอบรมฝึกวิชาชีพให้พวกเขา ซึ่งเราจำแนกหมดทั้งนักโทษเด็ดขาด รอศาลตัดสิน หรือคนที่ย้ายมาจากเรือนจำอื่น”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์

“พอผู้ต้องขังเข้ามาเราต้องจำแนกทุกคน ซึ่งเป้าหมายของการจำแนก มี 2 อย่าง คือเพื่อการควบคุม ซึ่งการควบคุมก็แบ่งออกนักโทษออกเป็น 4 กลุ่ม คือ เสียงสูงสุด เสียงสูง เสียงปานกลาง และเสียงต่ำ อีกอย่างก็คือ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งก็แบ่งนักโทษเป็น 4 กลุ่มเหมือนกัน คือ มีแนวโน้มไม่กระทำผิดอีก แก้ไขได้ ยากต่อการแก้ไข และกลุ่มพิเศษ”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้นเริ่มด้วยการรวบรวมข้อมูลผู้ต้องขังในด้านของประวัติส่วนบุคคล ประวัติการประกอบอาชีพ ความสนใจ สาเหตุการกระทำผิด และบุคลิกภาพตามแบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทั้งจากเอกสารทางราชการ และการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“แรกเริ่มเลยต้องเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังก่อน เก็บให้ได้ตามแบบจำแนก ซึ่งก็จะดูเอกสารจากศาล จากตำรวจ จากบัตรประชาชน และการสัมภาษณ์ ซึ่งเราก็จะเรียกมาสัมภาษณ์ทีละคน ก็จะถามเกี่ยวกับประวัติทั้งหมด อาชีพก่อนกระทำผิด เหตุผลที่กระทำผิด และก็ดูเรื่องบุคลิกลักษณะส่วนตัวด้วย”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

คำกล่าวข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำกลางคลองเปรม

“ขั้นตอนแรกไม่ซับซ้อน คือทำยังไงก็ได้ให้รู้จักผู้ต้องขังมากที่สุด เพื่อสะดวกต่อการควบคุม ซึ่งต้องดูข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์ และต้องเก็บข้อมูลให้ครบตามแบบฟอร์ม ทั้งเรื่องครอบครัว งานที่เคยทำ สาเหตุที่ทำผิด ซึ่งบางครั้งต้องใช้เวลานานหน่อย เนื่องจากบางรายมีอาการตื่นๆ กลัวๆ เพราะเพิ่งต้องโทษครั้งแรก”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

เมื่อเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังแล้ว เจ้าหน้าที่จะมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับมาว่าตรงกับความจริงเป็นหรือไม่ โดยการออกไปสืบเสาะข้อเท็จจริงจากครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง ดังคำสัมภาษณ์นี้

“พอได้ข้อมูลแล้วก็ต้องมีการเช็คว่ามีมัย ถูกต้องมัย เช่น เรื่องครอบครัว ก็จะส่งคนออกไปดูว่าบ้านของผู้ต้องขังอยู่เลขที่นี้จริงมัย มีจำนวนคนอยู่ตามที่เขาบอกจริงหรือเปล่า หรือเรื่องงาน ก็จะโทรไปสอบถามกับบริษัทที่ผู้ต้องขังแจ้งว่าทำงานอยู่ก่อนที่จะรับโทษ ว่าได้ทำจริงมัย ทำกี่ปี ทำตำแหน่งอะไร”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“ถ้าเป็นข้อมูลจากเอกสารทางราชการ ไม่ต้องตรวจสอบอะไรเพิ่ม แต่ถ้าเป็นข้อมูลจากคำบอกเล่าของผู้ต้องขัง ตรงนี้ต้องตรวจสอบเพิ่ม โดยเฉพาะเรื่องครอบครัว เพื่อนฝูง อาชีพที่เคยทำ”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

“เมื่อตรวจสอบข้อมูลแล้ว เจ้าหน้าที่จะบันทึกข้อมูลลงในแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม และแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัย แล้วนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดสรุปลงในแบบรายงานคณะกรรมการเพื่อพิจารณาการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และนำเสนอต่อคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสำหรับการประชุมเพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล ตามคำกล่าวต่อไปนี้

“ใส่ข้อมูลในลงเอกสาร 3 แบบ คือ แบบจำแนก แบบจำแนกเพื่อการควบคุม และแบบจำแนกเพื่อพัฒนาพฤตินิสัย จากนั้นสรุปข้อมูลทั้งหมดลงในแบบรายงานพิจารณาการจำแนกแล้วเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์

“หลังลงข้อมูลในแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้องแล้ว สรุปข้อมูลทุกอย่างที่ได้ลงในแบบจน.1/1 หรือแบบรายงานคณะกรรมการเพื่อจำแนกผู้ต้องขัง เพื่อกำหนด Sentence Plan หรือแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเฉพาะบุคคล”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ในการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง คณะกรรมการจะประกอบด้วยผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการส่วน หัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ตามคำกล่าวนี้

“คณะกรรมการจะมี ผบ. ผอ.ส่วน หัวหน้าฝ่าย และเจ้าหน้าที่ส่วนที่เกี่ยวข้อง โดย ผบ. จะเป็นประธาน”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม

สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่เพียงแต่ประกอบด้วยผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำ/ทัณฑสถานเท่านั้น แต่ยังมีบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย ตามคำสัมภาษณ์นี้

“มีการเชิญตัวแทนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการศึกษาเข้ามาร่วมด้วย ซึ่งก็มาจากหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม แต่ก็มีที่มาจากภายนอกกระทรวง เช่น อบจ. พม.”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ในประเด็นนี้ เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครมองว่าเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์อย่างมากในเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมในการพิจารณาการจำแนก ดังคำกล่าวนี้

“โอเคมากๆ ครับ เพราะบางท่านที่เชิญมาประสบการณ์เยอะ 20 ปีขึ้นไป ให้คำแนะนำได้ลึก และเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องขัง”

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรม

“ในเรือนจำเราอาจจะไม่มีเจ้าหน้าที่ครบทุกด้านที่เกี่ยวข้อง การมีบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมทำให้การประชุมมีบุคคล มีข้อมูล และทำให้การจำแนกมันสมบูรณ์”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

แต่ไม่สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์

“การมีบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยเป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้ามีหลายคนทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความเกร็ง แม้ตัวเองจะมีความใกล้ชิดกับผู้ต้องขัง แต่ก็ไม่กล้าออกความคิดเห็นคัดค้านกลุ่มคนที่มีชื่อเสียงหรือมีประสบการณ์มากกว่า”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

เมื่อการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่จะนำผลการพิจารณาแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลเสนอต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัณฑสถานเพื่อสั่งการให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตาม และบันทึกผลการพิจารณาลงในแบบฟอร์มแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล โดยแยกตามประเภทของผู้ต้องขัง ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“พอประชุมเสร็จก็เอาผลที่ได้จากคณะกรรมการไปเสนอ ผบ. เพื่อสั่งการภายในให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตาม และบันทึกผลที่ได้นั้นลงในแบบฟอร์มการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล ซึ่งมี 2 แบบ คือแบบฟอร์มของผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีและผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

เมื่อนำแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลไปปฏิบัติได้ 6 เดือน เจ้าหน้าที่จะติดตามผลผู้ต้องขังโดยดำเนินการตามแบบฟอร์มการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งหากพบว่ามีปัญหาในการปฏิบัติตามแผน จะต้องเข้าสู่ขั้นตอนการจำแนกซ้ำ ดังคำกล่าวนี้

“หลัง 6 เดือนก็จะเริ่มติดตามผลของแผนที่ทำไปโดยใช้แบบฟอร์มการติดตาม ซึ่งหากแผนมีปัญหาหรือไม่ได้ผล ก็จะต้องจำแนกผู้ต้องขังซ้ำเพื่อปรับแผนใหม่

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ไม่เพียงแต่การพบปัญหาของเจ้าหน้าที่เท่านั้นที่จะทำให้เกิดการจำแนกผู้ต้องขังซ้ำ ผู้ต้องขังเองก็สามารถยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแผนการปฏิบัติรายบุคคลได้ หากแผนดังกล่าวไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง ซึ่งในการขอจำแนกซ้ำ ผู้ต้องขังสามารถยื่นคำร้องได้ตลอด ซึ่งเมื่อได้รับคำร้องแล้วเจ้าหน้าที่จะนำเสนอต่อคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อปรับแผนการปฏิบัติให้เหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรม

“หากผู้ต้องขังไม่โอเคกับแผนสามารถยื่นคำร้องขอจำแนกซ้ำได้ ซึ่งผู้ต้องขังมีสิทธิ์ขอได้เรื่อยๆ ให้สิทธิ์ผู้ต้องขังเต็มที่ ซึ่งพอยื่นมาแล้วก็จะนำไปเสนอคณะกรรมการเพื่อเปลี่ยนแผนใหม่”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

จากประเด็นข้างต้น การที่ผู้ต้องขังสามารถขอจำแนกซ้ำได้ตลอด เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ให้
ความคิดเห็นออกมา 2 ด้าน โดยส่วนแรกมองว่าเป็นเรื่องที่ดีทำให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม
ดังคำกล่าวนี้

“แม้ผู้คุมจะใกล้ชิดผู้ต้องขังขนาดไหนยังไงก็ไม่มีทางรู้ดีไปกว่าเจ้าตัว การให้ผู้ต้องขังขอ
จำแนกซ้ำได้จะทำให้ได้เจอแผนการปฏิบัติที่เหมาะสมกับเขา”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่อีก 2 ท่าน

“การจำแนกในครั้งแรกมันไม่ครอบคลุม เพราะเวลาเปลี่ยน สถานการณ์เปลี่ยน ผู้ต้องขังบาง
คนใช้เวลาหลายเดือนกว่าจะค้นพบตัวเองว่าถนัดอะไร อยากทำอะไร”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

“ในเรือนจำมีปัจจัยที่อาจจะทำให้ผู้ต้องขังคนหนึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอด โดยเฉพาะผู้ต้องขัง
ด้วยกัน อย่างที่เห็นๆ มี 2 ราย รายหนึ่งก่อนเข้ามาดูจากประวัติแล้วหน้าที่การงานดี ครอบครัวดี แต่
พลั้งมือไปทำร้ายคนอื่น พอเข้ามาก็ทำตัวดีเลย ยังคิดอยู่เลยว่าไม่นานก็คงได้ออก แต่ผ่าน 2-3 เดือน
เริ่มมีเหลื่อม มีแก๊งเจ็บแก๊งป่วยจะได้ไม่ต้องทำงาน จนครั้งหนึ่งจับได้ว่ามีเศษกระดาษอยู่ในตัวก่อน
ขึ้นเรือนนอน จนต้องจับไปจำแนกซ้ำ ซึ่งพฤติกรรมก็ดีขึ้นมาบ้าง อีกรายหนึ่งย้ายมาจากเรือนจำอื่น
ก่อนมาเป็นนักโทษชั้นดี เราก็ออเคลีย แต่พออยู่ไปสักพักก็ไปร่วมกับพวกหัวโจกๆ เพื่อนผู้ต้องขังให้
เรียกร้องตามเขาจนถูกลดชั้นไปเป็นนักโทษชั้นกลาง ซึ่งก็ได้จำแนกซ้ำไปแล้ว รอการติดตามผล
ซึ่งจากตัวอย่าง ทำให้เห็นว่าการจำแนกแค่ 1-2 ครั้งไม่เพียงพอที่จะทำได้แผนการปฏิบัติที่
เหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ”

แต่ในอีกด้านหนึ่งเจ้าหน้าที่ต้องใช้ความระมัดระวังในการตรวจสอบคำร้องขอจำแนกซ้ำ
เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมา ดังคำกล่าวนี้

“เวลามีคำร้องมาต้องดูให้ดี เพราะผู้ต้องขังบางคนเหลื่อมเยอะ อยากย้ายแดน แต่รู้ว่าถ้าขอ ย้ายเฉยๆ ไม่ได้แน่ ก็เลยบอกว่ามีปัญหากับผู้ต้องขังคนอื่น แล้วแกล้งทำเป็นไม่คุยไม่ร่วมโต๊ะกับผู้ต้องขังคนนั้น พอสืบไปสืบมาถึงได้รู้ว่าอยากไปอยู่กับเพื่อนในแก๊งที่เพิ่งเข้ามา”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

“จะมีบางกลุ่มมีเจตนาแฝง อย่างที่เคยเจอกลุ่มหนึ่งยื่นขอจำแนกซ้ำ ส่งคำร้องมาวันละคนเลย ตอนแรกก็ไม่ว่างร่วมมือกัน พอมาดูเหตุผลที่ขอจำแนกซ้ำ อยากขอไปฝึกวาดรูปกันทุกคนเลย เราก็เช็คประวัติดูไม่มีใครเคยให้ข้อมูลว่าเคยทำงานหรือมีความสนใจด้านนี้มาก่อน แต่ผ่านไปไม่นานก็ส่งคำร้องมาใหม่อีก คราวนี้ขอไปฝึกการแกะสลัก เลยรู้ว่าเหตุผลที่ใช้ไม่ใช่เหตุผลจริงๆ”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม

สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

ในการจำแนกผู้ต้องขังซ้ำนั้น เรือนจำใช้การดำเนินการแบบเดียวกันกับการจำแนกในครั้งแรก ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ 2 ท่านนี้

“ทำแบบครั้งแรกเลย รูปแบบเหมือนกันหมด”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“เหมือนกันกับการจำแนกปกติ จัดประชุม รายงานผล ติดตามผล วิธีการเหมือนกัน แต่อาจจะมีต่างตรงที่ผู้ต้องขังที่ขอจำแนกซ้ำจะโดนถามนานหน่อย”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

เมื่อสอบถามว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของเรือนจำประสบผลตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด เจ้าหน้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้ให้คำตอบดังคำกล่าวนี้

“ถ้าดูจากตัวชีวิตก็ถือว่าตามเป้าหมาย เพราะเราผ่านเกณฑ์ทั้งหมด ทั้งเจ้าหน้าที่ผ่านการอบรม อุปกรณ์ต่างๆ และสถานที่เก็บเอกสารที่พร้อมใช้ แต่ถ้าวัดจากพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่เราสังเกตได้ ก็ต้องบอกว่าส่วนใหญ่เป็นไปตามแผน พอได้ฝึกวิชาชีพที่ตรงกับความถนัดความสนใจ ผู้ต้องขังก็ดูมีความมุ่งมั่น มีผลงานออกมา”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ขณะที่เจ้าหน้าที่จากเรือนจำกลางนครสวรรค์ได้ให้ความคิดเห็นว่า

“ประสบผลไม่น้อยกว่า 60-70 เปอร์เซ็นต์แน่นอน หลายคนออกไปแล้วก็ได้วิชาชีพที่ฝึกไปหาเลี้ยงตัวเอง ไปทำร้านอาหารบ้าง รับจ้างนวดบ้าง”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ถ้าถามว่าประสบผลแค่ไหน พอสมควรเลย ในด้านการควบคุมได้เห็นผู้ต้องขังอยู่กันได้ดี ไม่มีทะเลาะกัน ในด้านฝึกวิชาชีพก็เห็นผู้ต้องขังทำในสิ่งที่ตัวเองสนใจ หรือบางคนอยู่ข้างนอกเคยแต่รับ-ส่งยา ไม่เคยทำงานอะไรเลย พอเข้ามาก็ต้องใช้การจำแนกหลายครั้ง แต่สุดท้ายแล้วมันก็ได้ผล เพราะเขาได้เจอในสิ่งที่ตัวเองทำได้มากกว่าการส่งยา”

CHULALONGKORN UNIVERSITY
นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

จากประเด็นข้างต้นว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ได้กล่าวเสริมว่า งานจำแนกจะประสบผลได้ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำงานอย่างหนัก โดยต้องรวบรวมข้อมูลและติดตามผู้ต้องขังโดยตลอด ซึ่งจะส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความเข้าใจในงานเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันหากเจ้าหน้าที่ต้องย้ายออกไปก็จะส่งผลต่องานจำแนกเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน ดังคำกล่าวนี้

“จำแนกมันต้องทำตลอด ทั้งสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูล ดูคำร้อง ติดตามผล ซึ่งมันก็ดีตรงที่ทำให้เราเข้าใจงานอย่างละเอียด แต่ก็จะมีผลกระทบทันทีนะ ถ้าเราได้ย้ายหรือได้เลื่อนเป็นชำนาญการพิเศษ เพราะคนที่มาแทนก็จะไม่เข้าใจเท่าเรา ต้องใช้เวลา”

นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“งานอะไรที่มีหลายขั้นตอนมีเอกสารที่ต้องใช้เยอะ เหมือนคนทำรู้เรื่องคนเดียว งานจำแนกก็เป็นอย่างนั้น พอคนทำออกงานก็ไม่คล่องตัวเท่าเดิม จริงๆ เรือนจำมีนโยบายให้มีการหมุนเวียนเรียนรู้งานให้ครบทุกหน้าที่ แต่เป็นแบบให้พอรู้ พอทำได้ แต่ให้ทำแทนทันทียังไม่ได้”

นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

เมื่อผู้ต้องขังเหลือโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน-1 ปี เจ้าหน้าที่จะจัดโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าร่วม เพื่อเตรียมความพร้อมในกลับสู่สังคม โดยจะใช้เวลาในการอบรม 30 ชั่วโมง ตามคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“พอผู้ต้องขังเหลือโทษ 6 เดือนถึงปีหนึ่ง จะต้องเข้าโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งจะเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนออกไปใช้ชีวิตในสังคม โดยจะให้ผู้ต้องขังอบรมทั้งหมด 30 ชั่วโมง”

นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

เมื่อสอบถามว่าระยะเวลาที่ใช้ในการอบรมเพียงพอหรือไม่ เจ้าหน้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้คำตอบว่า

“ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาเนะ อยู่ที่ตัวเนื่อหามากกว่า ซึ่งวิทยากรที่เราเชิญมาก็มีความรู้ในด้านนั้นเป็นอย่างดี”

นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ขณะที่เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ได้ให้ความคิดเห็นว่า ควรเพิ่มภาคปฏิบัติเข้าไปในหลักสูตร ดังคำกล่าวนี้

“การอบรมมีแต่ทฤษฎี อาจจะไม่ได้อิงดูผู้ต้องขังเท่าไร ควรเพิ่มภาคปฏิบัติเข้ามา จะได้เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

โดยก่อนที่จะเข้าสู่การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทางเรือนจำจะดำเนินการประเมินสถานะทางจิตของผู้ต้องขังผ่านแบบประเมินภาวะสุขภาพจิตสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำไทย ซึ่งถ้าผู้ต้องขังได้คะแนนจากแบบประเมิน 0-28 คะแนน หมายถึงสุขภาพจิตปกติ แต่ถ้าได้ 29 คะแนนขึ้นไป หมายถึงสุขภาพจิตมีปัญหา ซึ่งหากพบว่าผู้ต้องขังสุขภาพจิตมีปัญหา จะส่งตัวเข้ารับการรักษาต่อไป ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ 2 ท่านนี้

“ให้นักจิตประเมินสุขภาพจิตของผู้ต้องขังก่อน โดยใช้แบบประเมินสำหรับผู้ต้องขังในไทย หรือ สจ.2 ซึ่งใช้แบบเดียวกันหมด ทั้งผู้ต้องขังไทยหรือต่างประเทศ การประเมินก็ดูว่าได้คะแนนเท่าไร ถ้ามากกว่า 29 คะแนน แปลว่าสุขภาพจิตมีปัญหา ซึ่งถ้าเจอก็ให้เจ้าหน้าที่ดูแลหรือส่งตัวไปรักษาที่โรงพยาบาล”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำคลองเปรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565
CHULALONGKORN UNIVERSITY

“ต้องประเมินจิตใจของผู้ต้องขังก่อน ใช้แบบประเมินสุขภาพจิต โดยมีคำถามทั้งหมด 24 ข้อ ถ้าผู้ต้องขังทำเสร็จแล้วก็มาดูคะแนนรวม ถ้ารวมแล้วได้ไม่เกิน 28 คะแนนถือว่าปกติ แต่ถ้าเกินถือว่ามีปัญหา”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทางเรือนจำจะจัดกิจกรรมและการฝึกอบรมให้กับผู้ต้องขังทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านทักษะอาชีพ และด้านครอบครัว ดังคำกล่าวนี้

“จะฝึกอบรมผู้ต้องขัง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ซึ่งจะเป็นการฝึกแถว ให้เล่นกีฬาและ กิจกรรมนันทนาการ ด้านจิตใจ ก็จะเป็นอบรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านอาชีพก็จะเป็น การให้ความรู้การฝึกอาชีพระยะสั้น การทำอาชีพอิสระ และด้านครอบครัวก็จะเป็นจัดกิจกรรมให้ พบปะญาติของผู้ต้องขัง”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางนครสวรรค์

“ทางเรือนจำจะเตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขัง 4 ด้าน มีด้านร่างกาย จะให้ฝึกระเบียบวินัย ออกกำลังกาย และเล่นกีฬา ด้านจิตใจ จะอบรมผู้ต้องขังเพื่อสร้างจริยธรรมและจิตสำนึก ด้านอาชีพ จะ ฝึกอาชีพระยะสั้น ด้านครอบครัว จะจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ โดยให้ผู้ต้องขังได้ทำกิจกรรมกับ คนในครอบครัว และให้คำปรึกษากับผู้ต้องขัง”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ในการดำเนินงานข้างต้น เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ได้ให้ความคิดเห็นว่าควรมีการพัฒนาด้านสถานที่ และเพิ่มบุคลากร ดังคำกล่าวนี้

“อยากให้มีการจัดสถานที่เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง หรือกำหนดเป็นแดนหนึ่งขึ้นมาว่าแดนนี้ใช้สำหรับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และเพิ่มนักจิตให้ เรือนจำ เพราะกรมฯ กำหนดให้ผู้ต้องขังต้องเข้ารับการประเมินสภาวะทางจิต แต่เรือนจำไม่มีนักจิต ต้องใช้ตำแหน่งพยาบาลมาทำแทน ซึ่งแม้เขาจะเคยผ่านการอบรมด้านนี้มา แต่มันก็ไม่เหมือนกัน”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

คำกล่าวข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเจ้าหน้าที่ ศูนย์ฯ เรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร

“ถ้าเป็นไปได้อยากให้มีการเตรียมสถานที่ไว้สำหรับการจัดโครงการโดยเฉพาะ เพราะสถานที่ถ้ามีความเป็นเอกเทศจะทำให้คล่องตัว ไม่แออัด เหมาะกับการรองรับผู้ต้องขังหลายร้อยคน และการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เข้ากับผู้ต้องขัง

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

ภายหลังเสร็จสิ้นโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เจ้าหน้าที่จะส่งข้อมูลของผู้ต้องขังให้ศูนย์ฯ เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษในด้านต่างๆ โดยศูนย์ฯ ในเรือนจำ/ทัณฑสถานของกลุ่มตัวอย่างมีการดำเนินการในส่วนนี้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยแบ่งเป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

- 1) เมื่อศูนย์ฯ ได้รับแจ้งบัญชีรายชื่อผู้ที่จะพ้นโทษจากฝ่ายทัณฑปฏิบัติของเรือนจำ/ทัณฑสถานแล้ว
- 2) ศูนย์ฯ ดำเนินการเรียกผู้ต้องขังที่มีรายชื่อในบัญชีดังกล่าวมากรอกข้อมูลใน “แบบสำรวจข้อมูลผู้ถูกคุมประพฤติ/ผู้พ้นโทษที่ต้องการการจ้างงานและความช่วยเหลือของกรมราชทัณฑ์ (แบบ Care 01)”
- 3) เมื่อผู้ต้องขังกรอกข้อมูลในแบบ Care 01 เสร็จเรียบร้อย ศูนย์ฯ จะดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลส่วนตัว ความต้องการทางด้านอาชีพ ความต้องการความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ และการยินยอมเปิดเผยข้อมูล
- 4) เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ศูนย์ฯ จะนำข้อมูลที่ได้ไปลงในระบบข้อมูลผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว (ระบบ care 01) แล้วทำการตรวจสอบเงินฝากและเลขบัตรประชาชนของผู้ต้องขัง ซึ่งหากผู้ต้องขังรายใดไม่มีบัตรประชาชน ศูนย์ฯ จะประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการทำบัตรประชาชนให้ พร้อมกับติดต่อญาติของผู้ต้องขังให้มารับในวันปล่อยตัว
- 5) ศูนย์ฯ จะดำเนินการส่งข้อมูลของผู้ต้องขังที่ยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลไปยังหน่วยงานเครือข่าย เพื่อประสานให้ความช่วยเหลือผู้ที่จะพ้นโทษในด้านต่างๆ เช่น ค่าพาหนะในการเดินทางกลับบ้าน และการจัดหาที่อยู่อาศัย ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“พอฝ่ายทัศน์ฯ เขาให้รายชื่อมา เราก็ให้ผู้ต้องขังตามรายชื่อมากรอกข้อมูลใน care 01 กรอกเสร็จเราก็สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ถ้ามถึงข้อมูลส่วนตัว วางแผนหลังพ้นโทษหรือยัง อยากให้ช่วยเหลืออะไรมั๊ย สัมภาษณ์คนละประมาณ 10-20 นาที พอเสร็จเราก็คีย์ข้อมูลลงระบบ ดูแลเรื่องบัตรประชาชน เรื่องเงินฝาก แล้วก็ส่งข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโทรแจ้งญาติผู้ต้องขังให้มารับวันปล่อยตัว...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ในกระบวนการนี้ ข้อมูลของผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะหากผู้ต้องขังยินยอมให้เปิดเผยข้อมูล ทางศูนย์ฯ จะสามารถติดตามและให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษได้ ดังนั้นในการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จะให้ความสำคัญกับขั้นตอนนี้เป็นอย่างมาก หากผู้ต้องขังไม่ให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูล เจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ จะสอบถามถึงเหตุผล อธิบายถึงการดำเนินงานเพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับ หากยินยอมให้เปิดเผยข้อมูล ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“ถามทุกคนครับ ว่าทำไมถึงไม่ยินยอม มีบางคนพูดกับผมตรงๆ ว่า ถ้ายินยอมให้ติดตามก็เหมือนเขายังถูกควบคุมอยู่ เขาก็จะไม่กล้าทำอะไรเลย กลัวถูกจับอีก ผมก็บอกว่า มันไม่ใช่ะ เราไม่ได้ไปจับผิดหรือตามติดคุณขนาดนั้น คุณมีอิสระ 100 เปอร์เซ็นต์ แล้วแค่ไปตามดูคุณเป็นระยะๆ ว่า คุณเป็นอยู่อย่างไร ประกอบอาชีพอะไร ปรับตัวเข้าสังคมได้มั๊ย ถ้าไม่ได้เราก็จะได้ช่วยคุณ...”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

CHULALONGKORN UNIVERSITY

สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

คำกล่าวข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำกลางนครสวรรค์

“ผู้ต้องขังหลายคนไม่รู้จักศูนย์ฯ เลย เขาก็เลยมีความกังวลเต็มไปหมด ซึ่งผมเข้าใจนะ บางคนเขาติดมาก่อนที่จะมีศูนย์ฯ ผมก็อธิบายให้เขาฟังว่าเราทำอะไรบ้าง ไม่ต้องกังวล จะมีแต่ประโยชน์ มีแต่ผลดีกับเขาหากยอมเปิดเผยข้อมูล...”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

ในกระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับการเก็บข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษในด้านต่างๆ ทั้งข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลทางด้านอาชีพ และความต้องการขอรับความช่วยเหลือ โดยผ่านการสัมภาษณ์และการกรอกข้อมูลลงในแบบ Care 01 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปลงระบบและประสานกับหน่วยงานเครือข่าย เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังตามที่ได้แจ้งความประสงค์ไว้ภายหลังพ้นโทษต่อไป

2. กระบวนการในวันปล่อยตัวผู้ต้องขัง

เมื่อถึงวันปล่อยตัวผู้ต้องขัง ทางศูนย์แคร์ก็จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้พ้นโทษในเรื่องของค่าพาหนะที่ได้มาจากงบประมาณของเรือนจำและการสนับสนุนของหน่วยงานเครือข่ายในการเดินทางกลับบ้าน และการจัดหาที่อยู่อาศัยให้ ซึ่งในส่วนค่าพาหนะนั้น ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำกลางนครสวรรค์ จะดำเนินการตามหนังสือภายในของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าให้พิจารณาจัดสรรค่าพาหนะตามระยะทาง โดยอัตราส่วน 1 กิโลเมตร เท่ากับ 1 บาท หรือในอัตราขั้นต่ำที่สามารถเดินทางกลับถึงภูมิลำเนาได้ และหากมีระยะทางเกิน 250 กิโลเมตร จะให้ค่าอาหารระหว่างทาง มื้อละ 50 บาท ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางนครสวรรค์

“ให้ตามที่กรมกำหนดไว้เลยครับ 1 กิโล เท่ากับ 1 บาท ถ้าบางคนบ้านไกลหน่อย เราก็ให้ค่าข้าวเพิ่มไปมื้อละ 50 บาท”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

ขณะที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครนั้น ก่อนหน้านี้อาจมีการดำเนินการในแบบเดียวกันกับ 3 เรือนจำข้างต้น แต่ภายหลังได้พบว่า เมื่อปล่อยตัวไปแล้วมีผู้พ้นโทษของเรือนจำบางส่วนไม่ยอมเดินทางกลับบ้าน หรือมีเงินค่าพาหนะไม่เพียงพอ ทางศูนย์แคร์ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีในการให้ความช่วยเหลือ จากเดิมที่ให้ค่าพาหนะในอัตรา 1 กิโลเมตร เท่ากับ 1 บาท เป็นการโทรไปสอบถามอัตราค่าโดยสารที่สถานีขนส่ง แล้วให้ค่าพาหนะผู้พ้นโทษไปตามจำนวนนั้น ในส่วนของผู้พ้นโทษที่ไม่ยอมเดินทางกลับบ้าน ทางศูนย์แคร์จะดำเนินการพาไปซื้อตั๋วโดยสารแล้วส่งขึ้นรถกลับบ้านด้วยตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“เมื่อมีปลอยตัว เราก็ให้ค่าข้าว ค่าพาหนะไป แต่ก็มีคนไม่กลับครับ ซึ่งผมเคยเดินไปเจอเองเลย พอเป็นแบบนี้ทำให้รู้สึกที่เราเสียเงินเปล่า แต่จะไม่ให้ก็ไม่ได้ เพราะถ้าไม่ให้เดียวเขาไปปล้นไปจี้เพื่อให้ได้เงินมา เราก็เลยเปลี่ยนวิธีมาเป็นการไปตีตัวรถให้เลย และอีกกรณีหนึ่งที่เจอคือค่ารถไม่พอ เพราะระเบียบที่กำหนดไว้ 1 กิโลเมตร เท่ากับ 1 บาท มันหลายปีแล้ว มาใช้กับปัจจุบันอาจจะไม่ได้แล้วครับ เราก็แก้ปัญหาด้วยการโทรไปถามราคาปลายทางที่สถานีขนส่งหรือสถานีรถไฟ แล้วเราก็ให้เงินเค้าไปตามนั้น ซึ่งถ้าเกิน 250 กิโลเมตร เราก็บวกค่าข้าวให้อีก 50 บาท”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

ในส่วนการจัดการที่พักอาศัยให้ผู้พ้นโทษที่ไม่มีที่อยู่นั้น ทางทัณฑสถานหญิงพิษณุโลกและเรือนจำกลางนครสวรรค์จะประสานไปที่สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งประจำจังหวัด ในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้มีที่อยู่อาศัย โดยสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจะแบ่งผู้ที่เข้ามาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีศักยภาพดูแลตนเองได้ และกลุ่มที่ต้องการการสงเคราะห์ไปตลอดชีวิต โดยกลุ่มแรกจะถูกส่งตัวไปที่นิคมสร้างตนเองเพื่อฝึกอาชีพ ส่วนกลุ่มที่สองจะเข้าสู่กระบวนการของสถานสงเคราะห์ต่อไป ดังที่เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“เราติดต่อที่สถานคุ้มครอง ที่นั่นเขาก็จะให้ที่อยู่ ให้การฟื้นฟูเยียวยาจิตใจ แล้วเขาก็จะดูว่าผู้พ้นโทษยังพอทำงานได้มั้ย ถ้าได้ เขาก็จะส่งไปที่นิคม แต่ถ้าไม่ไหว อายุเยอะแล้ว หรือสุขภาพไม่ดี เขาก็จะให้ไปที่สถานสงเคราะห์...”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
CHULALONGKORN UNIVERSITY สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ขณะที่เรือนจำกลางคลองเปรม จะพาผู้พ้นโทษไปที่มูลนิธิบ้านพระพร ที่ยินดีรับผู้พ้นโทษเข้ามาอยู่อาศัยโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งในระหว่างที่เข้ามาอยู่นั้น ทางมูลนิธิจะมีการอบรมและให้การฝึกวิชาชีพ เพื่อให้ ผู้พ้นโทษพร้อมสำหรับการกลับสู่สังคม ดังคำสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้ของเรือนจำ

“ถ้าปลอยตัวแล้วไม่มีที่อยู่ เรือนจำจะส่งไปที่บ้านพระพร เป็นของคริสต์ แต่รับผู้พ้นโทษทุกศาสนาและที่ทุกวัย ไปอยู่แล้วก็เขามีให้ฝึกอาชีพ ฝึกทำงาน เมื่อวันไหนออกมาแล้ว จะได้เลี้ยงตัวเองได้”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 1
สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

ส่วนเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจะพาไปที่วัดสวนแก้ว ที่มีโครงการ “สลับมา ฟันไป” โดยวัดจะให้ความช่วยเหลือคนที่กำลังเดือดร้อนให้เข้ามาทำงานจนกว่าจะมีค่ารถกลับบ้านหรือมีช่องทางอื่นในการดำเนินชีวิตต่อไป แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี แล้วศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ทางเรือนจำจะให้พักที่บ้านป็นสุขเป็นการชั่วคราวเพื่อรอญาติมารับ ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“จะมี 2 แบบ แบบแรกคือผู้พ้นโทษที่มีญาติจะมารับแต่ยังไม่ถึง หรือผู้ต้องขังที่ศาลสั่งไม่ฟ้อง แบบนี้เขาต้องการที่อยู่ชั่วคราว ซึ่งที่เรือนจำเรามีบ้านป็นสุขไว้รองรับ โดยมีอาหารและที่นอนพร้อม อีกแบบหนึ่งคือผู้พ้นโทษที่ไม่มีที่อยู่ ไม่รู้จะไปไหน เราก็จะพาไปที่วัดสวนแก้ว เพราะทางวัดมีโครงการที่ช่วยเหลือผู้พ้นโทษโดยตรง”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

การดำเนินการในส่วนนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในวันที่ได้รับการปล่อยตัว โดยจะให้ความช่วยเหลือในด้านของค่าพาหนะเพื่อเดินทางกลับบ้าน และด้านที่อยู่อาศัย ทั้งที่อยู่อาศัยชั่วคราวสำหรับผู้พ้นโทษที่รอญาติมารับตัว และที่อยู่อาศัยถาวรสำหรับผู้พ้นโทษสำหรับผู้พ้นโทษที่ไม่มีบ้าน

3. กระบวนการภายหลังปล่อยตัว

ในส่วนนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลักที่ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการภายหลังปล่อยตัวผู้พ้นโทษ คือ 1) การส่งต่อผู้พ้นโทษ 2) การติดตามผู้พ้นโทษ 3) การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ และ 4) การรายงานผล

1) การส่งต่อผู้พ้นโทษ

การดำเนินการในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งต่อข้อมูลของผู้พ้นโทษให้กับหน่วยงานเครือข่ายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1 การคัดกรองข้อมูล

ศูนย์แคร์จะดำเนินการคัดกรองข้อมูลความต้องการความช่วยเหลือ และการยินยอมเปิดเผยข้อมูลภายหลังตามแบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (CARE01) โดยหากเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวตามกำหนดโทษ หรือได้รับการปล่อยตัวตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ กรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้ดำเนินการส่งข้อมูลให้หน่วยงานเครือข่าย แต่หากเป็นผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวจากการพักการลงโทษหรือได้รับการลดวันต้องโทษ กรมราชทัณฑ์จะส่งรายชื่อให้กับกรมคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการแทน ตามคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“แยกประเภทผู้ต้องขังก่อน หากเป็นผู้ต้องขังอภัยหรือปล่อยตัวตามกำหนด ทางกรมฯ จะเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่นเอง แต่หากเป็นผู้ต้องได้รับพักโทษ ลดโทษ จะส่งให้คุมประพฤติ ดูแลแทน”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

สอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“ถ้าเป็นผู้ต้องขังที่มีเงื่อนไขการพักโทษหรือลดวันต้องโทษ จะให้กรมคุมประพฤติจัดการ ต่อ แต่ถ้าเป็นผู้ต้องปล่อยตามปกติหรือได้อภัยทางเราจะเป็นคนจัดการต่อเอง”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2565

1.2 การส่งต่อหน่วยงาน

ในขั้นตอนนี้ ศูนย์แคร์จะประสานกับหน่วยงานเครือข่าย เพื่อส่งข้อมูลของผู้พ้นโทษให้หน่วยงานเครือข่าย ซึ่งเรือนจำกลุ่มตัวอย่างได้ประสานกับ 6 หน่วยงาน คือกรมการปกครอง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมคุมประพฤติ กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตามคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ 3 ราย ดังต่อไปนี้

“ก็มีติดต่อกรมการปกครอง มาทำบัตรประชาชนให้ผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว กรมพัฒนาสังคมกับคุมประพฤติขอค่าพาหนะ และก็ อบต.อบจ. ช่วยติดตามผู้พ้นโทษที่อยู่ในพื้นที่”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

“ถ้าขอค่ารถกลับบ้านให้ผู้ต้องขังก็ทำเรื่องแจ้งไปคุมประพฤติกับพัฒนาสังคม เขาก็จะให้มา แต่บางครั้งถ้าไม่พอ เรือนจำก็ใช้ส่วนของเรือนจำสมทบไป และก็มีอบต. ที่ช่วยติดตามผู้พ้นโทษ โดยเราแจ้งรายชื่อไป เขาก็จะไปติดตามให้แล้วส่งผลกลับมา และก็ของกรมการปกครอง เรื่องทำบัตรประชาชน ถ้าผู้ต้องคนไหนไม่มีบัตร ก่อนออกเราทำให้ทุกคน”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2565

“ก่อนปล่อยตัวจะประสานกับกรมการปกครองมาทำบัตรประชาชนให้ผู้ต้องขัง และขอคำรถจากคุมประพฤติ หลังปล่อยตัวแล้วประสานกับกรุงเทพฯ ใหลงพื้นที่ไปติดตามความเป็นอยู่ของผู้พ้นโทษ หรือให้ผู้พ้นโทษไปฝึกอาชีพระยะสั้น เช่น ทำขนม ซ่อมมือถือ”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการคนที่ 3 เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 14 สิงหาคม 2565

ในบางกรณีที่ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว เคยก่อคดีมาแล้วหลายครั้งหรือเป็นคดีที่เคยปรากฏเป็นข่าวและอยู่ในความสนใจของผู้คน เรือนจำกลุ่มตัวอย่างจะประสานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อช่วยติดตามสอดส่อง ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ถ้าเป็นพวกกระทำผิดซ้ำหลายครั้ง หรือพวกที่เคยเป็นข่าว ชาวบ้านให้ความสนใจ ถ้าจะปล่อยตัวคนกลุ่มนี้ก็จะแจ้งชื่อให้ ตร. ให้ช่วยติดตามอย่างใกล้ชิด”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

1.3 การประสานข้อมูล

กรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งศูนย์แคร์ประจำภาคขึ้น (Care Model) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการรับข้อมูลจากหน่วยงานเครือข่ายแล้วส่งข้อมูลให้กับเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อนำข้อมูลเข้าสู่ระบบหรือรับข้อมูลจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน แล้วส่งข้อมูลให้กับหน่วยงานเครือข่ายเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษต่อไป โดยศูนย์แคร์ประจำภาคแบ่งออกเป็น 4 แห่ง คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์

“กรมฯ ตั้ง Care Model เพื่อเป็นตัวแทนรับ-ส่งข้อมูลกับหน่วยงานนอก มี 4 ภาคกลาง เหนือ อีสาน ใต้ ของเราเหนือมีตัวแทนคือเรือนจำกลางเชียงใหม่”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2565

“ Care Model จะเป็นตัวกลางระหว่างเรือนจำกับหน่วยงานเครือข่าย ซึ่งแต่ละภาค ก็จะมีหนึ่งเรือนจำเป็นตัวกลาง อย่างภาคกลางก็สมุทรปราการ เหนือก็กลางเชียงใหม่ ใต้ก็กลางสงขลา อีสานก็กลางนครราชสีมา ซึ่งพอหน่วยงานเครือข่ายได้ข้อมูลอะไรมา ก็จะส่งมาที่ 4 เรือนจำนี้ แล้ว 4 เรือนจำนี้ก็จะส่งต่อให้เรือนจำที่อยู่ในภาคนั้นๆ”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565

จะเห็นได้ว่า ในขั้นตอนนี้ ศูนย์ฯ จะต้องดำเนินการประสานกับหน่วยงานทั้งในและภายนอกหลายแห่ง เพื่อความสะดวกในการรับ-ส่งข้อมูล และให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านต่างๆ ทั้งด้านการทำเอกสารประจำตัว การมีงานทำ ด้านเงินค่าพินัยในการกลับภูมิลำเนา และการติดตามภายหลังได้รับการปล่อยตัว

2) การติดตามผู้พ้นโทษ

2.1) ผู้พ้นโทษที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเดียวกัน

ในการติดตามนั้น หากผู้พ้นโทษมีภูมิลำเนาหรือมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดเดียวกันกับเรือนจำ / ทัณฑสถานที่เป็นผู้ปล่อยตัว ทางศูนย์ฯ ของกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการติดตามในรูปแบบเดียวกัน โดยใช้ทั้งหมด 3 วิธี คือ การติดตามโดยการลงพื้นที่ การติดตามทางโทรศัพท์ และการติดตามผ่านสื่อออนไลน์ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยหลักๆ ก็มีการติดตาม 3 วิธี คือไปเยี่ยมที่บ้าน การโทรหา และก็การติดต่อผ่านทางไลน์ หรือเฟซบุ๊ก ที่เราจะตั้งกลุ่มไว้ให้เขา...”

เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

1.2) ผู้พ้นโทษมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น

หากผู้พ้นโทษมีภูมิลำเนาหรือมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดอื่น ทางทัณฑสถานหญิงพิษณุโลกจะใช้วิธีการติดตามทั้งหมด 4 วิธี คือ การประสานกับหน่วยงานท้องถิ่น การติดตามทางโทรศัพท์ การติดตามผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้แบบสอบถาม ดังคำกล่าวนี้

“ถ้ามีที่พักอยู่จังหวัดอื่น จะส่งเรื่องให้หน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบจ.อบต.ช่วยติดตามเยี่ยมบ้านผู้พ้นโทษ ส่วนทางเราจะติดตามทางโทรศัพท์ ทางกลุ่มไลน์ และการใช้แบบสอบถาม...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ส่วนเรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร จะใช้ทั้งหมด 3 วิธี คือ การประสานกับหน่วยงานท้องถิ่น การติดตามทางโทรศัพท์ และการติดตามผ่านสื่อออนไลน์ ดังคำกล่าวนี้

“ใช้วิธีเหมือนกับที่ผู้พันโทชามีบ้านอยู่ที่นี่ แต่เปลี่ยนจากการไปเยี่ยมบ้านด้วยตนเอง เป็นการให้ท้องถิ่นของจังหวัดนั้นไปแทน...”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 2
สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

การติดตามด้วยวิธีต่าง ๆ ดังกล่าว วิธีที่ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างใช้บ่อยที่สุดก็คือ การติดตามทางโทรศัพท์ เพราะการติดตามโดยการลงพื้นที่นั้นมีข้อจำกัดด้านบุคลากรของเรือนจำ / ทัณฑสถาน ที่ไม่เพียงพอ ทำให้ใช้เวลาพอสมควรในการดำเนินการ และการติดตามผ่านสื่อออนไลน์ นั้นยังไม่ครอบคลุม เพราะผู้พันโทชามีจำนวนหนึ่งไม่มีโทรศัพท์ที่รองรับการติดต่อผ่านสื่อออนไลน์ และบางส่วนไม่ได้เล่นสื่อออนไลน์เลย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางนครสวรรค์

“ติดต่อทางโทรศัพท์มากกว่าครับ เพราะการลงพื้นที่ใช้เวลาพอสมควรครับ และเรามีภารกิจเยอะ แต่มีคนจำกัด ถ้าจะไปครั้งหนึ่งเราก็ต้องเคลียร์งานข้างในให้เรียบร้อยก่อน และการติดตามผ่านโซเชียลตอนนี้ก็ยังไม่ครอบคลุมผู้พันโทชทุกคน เพราะมีบางคนยังใช้โทรศัพท์ที่ไม่ใช่สมาร์ทโฟน และก็ยังมีความไม่เล่นโซเชียลเลย”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY
นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

สำหรับความถี่ในการติดตามนั้น ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างใช้ระยะเวลาดำเนินการไม่ต่างกัน โดยเมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวแล้วประมาณ 2 สัปดาห์ - 3 สัปดาห์ จะเริ่มการติดตามครั้งแรกด้วยการโทรศัพท์ หลังจากนั้นในการติดตามจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล หากเป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขจะมีการติดตามเดือนละครั้ง หรือ 2 เดือนครั้ง แต่หากเป็นคนที่ป็นยังมีปัญหาในกลับเข้าสังคม จะมีการติดตามทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“หลังปล่อยไป 2-3 อาทิตย์ ก็เริ่มโทรหา โทรถามว่าเป็นไง โอเคมั้ย มีปัญหาอะไรหรือเปล่า หลังจากนั้นก็แยกเป็นรายๆ ไป หากเป็นคนที่ครอบครัวยินดี คนรอบข้างโอเค อยู่ได้ เราก็ตาม 1 เดือนครึ่งบ้าง หรือ 2 เดือนครึ่งบ้าง แต่ถ้าคนไหนยังมีปัญหาอยู่ ก็ตามอย่างน้อยเดือนละครั้ง...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัศนสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ในส่วนนี้จะเป็นการดำเนินการติดตามผู้พ้นโทษ ภายหลังจากได้รับการปล่อยตัว โดยหากเป็นผู้พ้นโทษที่อยู่ในจังหวัดเดียวกับเรือนจำที่ปล่อย ทางศูนย์ฯ จะดำเนินการติดตามผ่านทางโทรศัพท์ สื่อออนไลน์ และการลงพื้นที่ แต่หากเป็นผู้พ้นโทษที่อยู่ในจังหวัดอื่น ทางศูนย์ฯ จะดำเนินการติดตามผ่านทางหน่วยงานท้องถิ่น ทางโทรศัพท์ สื่อออนไลน์ และการใช้แบบสอบถาม ซึ่งจะดำเนินการติดตามภายหลังจากผู้พ้นโทษได้รับการปล่อยตัว 2-3 สัปดาห์ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นอยู่ และความต้องการความช่วยเหลือ

2) การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

ศูนย์ฯ ของกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษตามที่ได้รับแจ้งไว้ในแบบ care 01 โดยเฉพาะในเรื่องของการมีงานทำ ซึ่งได้แบ่งความช่วยเหลือออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

- 1) การให้ข้อมูลตำแหน่งงานว่าง
- 2) การให้คำปรึกษาการขอทุนประกอบอาชีพ

โดยในข้อ 1) ทางศูนย์ฯ จะแบ่งประเภทของตำแหน่งงานที่ผู้พ้นโทษสนใจตามข้อมูลที่ได้รับ และดำเนินการค้นหาตำแหน่งงานว่างทางอินเทอร์เน็ต หรือประสานกับสถานประกอบการที่ยินดีรับผู้พ้นโทษ เมื่อได้ข้อมูลแล้ว เจ้าหน้าที่จะติดต่อไปหาผู้พ้นโทษ แล้วแจ้งให้ทราบถึงตำแหน่งงานว่างที่อยู่ในความถนัดหรือความสนใจของผู้พ้นโทษ ดังคำสัมภาษณ์นี้

“รวบรวมไว้ก่อนว่ามีผู้พ้นโทษต้องการงานทั้งหมดกี่ประเภท ประเภทไหนบ้าง แล้วก็ค้นหาตำแหน่งว่างจากเว็บหางาน ในเพจเฟซบุ๊ก หรือบางครั้งก็โทรไปที่บริษัทเลย เสร็จแล้วก็โทรแจ้งให้ผู้พ้นโทษได้ทราบ...”

นักทฤษฎีวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

คำสัมภาษณ์ข้างต้นเป็นไปในทิศทางเดียวกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“ดึงข้อมูลเรื่องตำแหน่งงานที่ผู้ต้องขังระบุไว้ใน care 01 มาแยกไว้ว่ามีตำแหน่งอะไรบ้าง แล้วก็แบ่งกันค้นดูจากกลุ่มในเฟซบุ๊กบ้าง เว็บไซต์บ้าง ถ้าเจอก็โทรแจ้งเจ้าตัวเลย...”

เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

การดำเนินงานตามคำสัมภาษณ์ข้างต้นมีความสอดคล้องกับคำกล่าวนี้

“ผมแจ้งไว้ในแบบฟอร์มว่าต้องการความช่วยเหลือด้านอาชีพที่เกี่ยวกับงานช่าง พอออกมาประมาณครึ่งเดือนก็มีเจ้าหน้าที่โทรมาแจ้งว่ามีบริษัทเปิดรับช่างไฟอยู่ แต่ตอนนั้นผมยังไม่สะดวกไป เขาก็บอกว่าถ้ามีตำแหน่งว่างที่ตรงกับผมแล้วจะโทรมา ซึ่งก็มีโทรมาอีกครับ...”

ผู้พ้นโทษคนที่ 1
สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563

ส่วนในข้อ 2) หากผู้พ้นโทษมีความสนใจในการประกอบอาชีพส่วนตัว แต่ยังไม่ได้ออกแผนในการดำเนินการหรือยังไม่ทราบขั้นตอนการขอรับเงินทุน ทางศูนย์ฯ จะให้คำปรึกษา หรือคำแนะนำแก่ผู้พ้นโทษเป็นรายบุคคล ดังคำกล่าวนี้

“คนที่ติดต่อมาจะมี 2 แบบ แบบแรกคือ ยังเลือกไม่ได้ อันนั้นก็อยากทำ อันนี้ก็อยากทำ เราก็ดูว่าก่อนพ้นโทษเขาทำอะไร เรียนด้านไหน แล้วระหว่างที่อยู่เรือนจำฝึกอาชีพอะไร หรือไม่ก็ให้คุยกับคนที่ได้ทุนเปิดร้าน อีกแบบคือรู้ว่าอยากทำอะไร แต่ยังไม่รู้ว่าต้องทำอะไรต่อ เราก็บอกเขาเป็นข้อๆ ไป...”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ คนที่ 1 เรือนจำกลางคลองเปรม
สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

การดำเนินงานตามคำกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์นี้

“ตอนอยู่ข้างในคิดว่าอยากขอทุนเปิดร้านขายอาหาร แต่พอออกมาก็เจอว่าแถวบ้านมีร้านอาหารเปิดเต็มไปหมด พอเห็นแบบนี้ก็ลังเล เพราะคู่แข่งเยอะเกิน แต่พอได้คุยกับคนที่ศูนย์ฯ เขาก็แนะนำให้เปิดร้านนวด เพราะเห็นว่าหนูเรียนนวดที่เรือนจำ และก็ให้คุยกับรุ่นพี่คนหนึ่งทีออกไปเปิดร้านนวด จนได้ยื่นขอทุนไปแล้วค่ะ...”

ผู้พ้นโทษคนที่ 2
สัมภาษณ์, 7 ตุลาคม 2563

ในขั้นตอนนี้จะเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านการมีงานทำ โดยศูนย์แคร์จะดำเนินการค้นหาตำแหน่งงานว่าที่ตรงกับความสนใจของผู้พ้นโทษแล้วแจ้งให้ผู้พ้นโทษได้รับทราบ และการให้คำปรึกษาในกรณีที่ผู้พ้นโทษต้องการขอรับทุนประกอบอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความถนัดของตนเอง

3. การรายงานผล

ศูนย์แคร์ของกลุ่มตัวอย่างจะรายงานผลดำเนินงานผ่านระบบออนไลน์ให้กรมราชทัณฑ์ทราบเป็นประจำทุกเดือน โดยในการรายงานนั้น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. Care01 การรายงานข้อมูลผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินงาน ซึ่งในการรายงานประกอบด้วยข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้พ้นโทษ 2) ระดับการศึกษา 3) อาชีพเดิมก่อนต้องโทษ 4) ความสามารถพิเศษ 5) การฝึกวิชาชีพภายในเรือนจำ 6) ความต้องการความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ และ 7) ความเห็นของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ

2. Care02 การรายงานสถิติผู้เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ประจำเดือน ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ประจำเรือนจำ/ทัณฑสถานต้องรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุกสิ้นเดือน โดยใน Care02 ประกอบด้วยข้อมูลการรายงาน 2 หัวข้อ คือ ผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษประจำเดือน และการมีงานทำ ซึ่งในแต่ละหัวข้อ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษประจำเดือน

1.1 ผู้ต้องขังที่จะประสงค์ขอเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร์ จำนวนผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษในเดือนที่สำรวจ และยังไม่พ้นโทษในเดือนที่สำรวจที่ประสงค์ขอเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร์

1.2 ผู้ต้องขังที่ไม่ประสงค์ขอเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร์ จำนวนผู้ต้องขังที่จะพ้นโทษในเดือนที่สำรวจ แต่ไม่ประสงค์ขอเข้าใช้บริการจากศูนย์แคร์

2) ด้านการมีงานทำ

2.1 ด้านการมีงาน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย 1) จำนวนผู้ต้องขังที่ออกไปฝึกวิชาชีพที่สถานประกอบการ 2) จำนวนผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษที่ได้รับทุนประกอบอาชีพ 3) จำนวนผู้พ้นโทษที่ได้รับการจ้างงานที่เรือนจำ/ทัณฑสถาน 4) จำนวนผู้พ้นโทษที่มีงานทำจากการช่วยเหลือของศูนย์แคร์ และ 5) จำนวนผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และญาติ ที่ได้รับคำปรึกษา หรือได้รับข้อมูลตำแหน่งงานว่างจากศูนย์แคร์

2.2 ด้านการให้การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) จำนวนผู้พ้นโทษที่ประสงค์ขอรับหรือได้รับคำหาหนะในการเดินทางกลับบ้าน 2) จำนวนผู้ต้องขังที่ประสงค์ขอรับหรือได้รับการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาของบุตร 3) จำนวนผู้พ้นโทษที่ได้รับการประสานเพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยภายหลังพ้นโทษ 4) จำนวนผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษที่ได้รับความช่วยเหลือ

ด้านการพยาบาล และ 5) จำนวนผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และญาติที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากข้อ 1-4

3) Care03 การรายงานข้อมูลผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษที่เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินงาน และรวบรวมข้อมูลส่งเป็นไฟล์เข้าอีเมลของกรมราชทัณฑ์ rehab.correct@gmail.com ก่อนวันที่ 5 ของเดือนถัดไป ซึ่งในการรายงานประกอบด้วยข้อมูลของผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษ ดังนี้ 1) ชื่อ สกุล 2) อายุ 3) เลขบัตรประจำตัวประชาชน 4) ที่อยู่ภายหลังพ้นโทษ/ผู้อุปการะ/หมายเลขโทรศัพท์ 5) ระดับการศึกษา 6) อาชีพเดิมก่อนต้องโทษ 7) การอบรมวิชาชีพในเรือนจำ 8) ความต้องการความช่วยเหลือ 9) การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือของศูนย์แคร์ และ 10) ผลการให้ความช่วยเหลือ

4. Care04 การรายงานข้อมูลญาติผู้ต้องขังที่เข้าใช้บริการศูนย์แคร์ โดยให้รายงานทันทีที่มีการดำเนินงาน และรวบรวมข้อมูลส่งเป็นไฟล์เข้าอีเมลของกรมราชทัณฑ์ rehab.correct@gmail.com ก่อนวันที่ 5 ของเดือนถัดไป ซึ่งในการรายงานประกอบด้วยข้อมูล ดังนี้ 1) ชื่อ สกุล 2) อายุ 3) เลขบัตรประจำตัวประชาชน 4) ที่อยู่/หมายเลขโทรศัพท์ 5) ความสัมพันธ์กับผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษ 6) ชื่อผู้ต้องขังหรือผู้พ้นโทษ 7) เรื่องที่ต้องการความช่วยเหลือ 8) การดำเนินงานให้ความช่วยเหลือของศูนย์แคร์ และ 9) ผลการให้ความช่วยเหลือ

การรายงานการดำเนินงานในแต่ละประเภทข้างต้น สอดคล้องคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ของทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“Care 1 จะเป็นข้อมูลประวัติผู้ต้องขัง และความต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งพอสัมภาษณ์ผู้ต้องขังจบก็รายงานข้อมูลได้เลย ส่วน care 2 ก็เกี่ยวกับสถิติของคนที่ใช้บริการ ต้องรายงานทุกสิ้นเดือน แต่จะใช้เวลาก่อนตรวจสอบส่งเยอะหน่อย เพราะมีข้อมูลหลายส่วน ทั้งคนที่ใช้บริการ คนที่ขอรับความช่วยเหลือ และคนที่ได้ทุนหรือได้งาน care 3 ก็จะเป็นจำนวนผู้ต้องขังและคนที่พ้นโทษไปแล้วที่มาใช้บริการ รายงานก่อนวันที่ 5 ของเดือน care 4 ก็คล้าย care 3 รายงานก่อนวันที่ 5 เหมือนกัน แต่จะเป็นข้อมูลของญาติที่มาใช้บริการ...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 1 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

ส่วนประเภทสุดท้าย Care Support เป็นการรายงานผลการติดตามผู้พ้นโทษจากการดำเนินงานของศูนย์แคร์หรือหน่วยงานเครือข่าย ในส่วนนี้จะรายงานถึงสถานะความเป็นอยู่ การมีงานทำ และความต้องการความช่วยเหลือของผู้พ้นโทษในปัจจุบัน โดยให้รายงานทันทีภายหลังการติดตาม ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“care support เป็นการรายงานผลหลังการติดตามว่าผู้พันโทษมีความเป็นอยู่ยังไร งานโอเคมั้ย อยากให้ช่วยตรงไหนหรือเปล่า ซึ่งถ้าเรื่อนจำติดตามเองที่บ้านกลับมากรายงานผลเลย แต่ถ้าให้ท้องถิ่นติดตามก็รอเขาส่งผลมาให้แล้วก็รายงานทันที”

นักทัศนวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

ในกระบวนการสุดท้ายนี้จะมุ่งเน้นไปที่การติดตามผู้พันโทษภายหลังปล่อยตัว โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯและหน่วยงานเครือข่ายเป็นผู้ดำเนินการติดตามผ่านทางโทรศัพท์ ทางออนไลน์ ทางแบบสอบถาม และการไปเยี่ยมที่บ้าน และการให้ความช่วยเหลือในด้านกรให้ข้อมูลตำแหน่งงานว่างที่ตรงกับความถนัดของผู้พันโทษ รวมทั้งการให้คำปรึกษาแนะนำผู้พันโทษในการขอรับทุน ประกอบอาชีพ

4.1.3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output) หมายถึง ผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ ซึ่งผลลัพธ์ของศูนย์ฯก็คือ จำนวนผู้พันโทษที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การจัดหางาน การช่วยเหลือค่าพาหนะ และการจัดหาที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งผลการดำเนินงานตั้งแต่ ปี 2561 -2564ของศูนย์ฯในเรือนจำกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการดำเนินงานของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน

(สำรวจ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564)

รายการ	ปี 2561				ปี 2562				ปี 2563				ปี 2564				รวม
	ทสญ. พิชญ์โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทสญ. พิชญ์โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทสญ. พิชญ์โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทสญ. พิชญ์โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	
จำนวนผู้พ้นโทษที่ เข้าใช้บริการ	189	248	262	216	238	342	317	260	279	367	343	286	302	431	422	310	4,801
จำนวนผู้พ้นโทษที่ ได้รับความช่วยเหลือ ด้านการแนะนำ แหล่งงาน	101	97	88	92	139	148	126	109	151	176	153	102	166	244	197	104	2,193
จำนวนผู้พ้นโทษที่ ได้รับความช่วยเหลือ ด้านค่าพาหนะกลับ ภูมิลำเนา	31	71	94	62	43	82	97	66	62	78	89	84	58	83	116	94	1,210

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

(สำรวจ ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564)

รายการ	ปี 2561				ปี 2562				ปี 2563				ปี 2564				รวม
	ทศญ. พิษณุโลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทศญ. พิษณุ โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทศญ. พิษณุโลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	ทศญ. พิษณุ โลก	รจก. คลอง เปรม	รจก. นครสวรรค์	รจพ. กทม.	
จำนวนผู้พันโทฯที่ ได้รับความช่วยเหลือ ด้านทุนประกอบ อาชีพ	38	42	56	37	34	65	59	53	39	52	44	58	42	56	53	58	786
จำนวนผู้พันโทฯที่ ได้รับความช่วยเหลือ ด้าน ที่อยู่อาศัย ค่ารักษา และการ รักษาพยาบาล	19	38	24	25	22	47	35	32	27	61	57	42	36	48	56	54	623

ที่มา : กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์

จากตารางจะเห็นได้ว่า ผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2561 จนถึงปี 2564 เรือนจำทั้ง 4 แห่งได้ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ/ผู้ต้องขังในด้านการแนะนำแหล่งงานมากที่สุด โดยมีจำนวนรวม 2,193 ราย รองลงมาเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ที่มีจำนวน 1,210 ราย ตามมาด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านทุนประกอบอาชีพ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 772 ราย และการให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา การจัดหาที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ที่มีผู้พ้นโทษได้รับความช่วยเหลือรวม 626 ราย และจากตารางระบุได้อีกว่า จำนวนผู้พ้นโทษที่เข้าใช้บริการของแต่ละเรือนจำมีเพิ่มขึ้นทุกปี สะท้อนให้เห็นว่าผู้พ้นโทษให้ความหวังไว้อย่างดีต่อการดำเนินงานศูนย์แคร์ในการติดตามและให้ความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ ซึ่งหากแยกเป็นรายเรือนจำจะพบว่าขนาดของเรือนจำส่งผลต่อจำนวนที่ผู้พ้นโทษเข้าใช้บริการ (ขนาดของเรือนจำตามจำนวนของผู้ต้องขัง 1.เรือนจำกลางคลองเปรม 2.เรือนจำกลางนครสวรรค์ 3. เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร 4. ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก) และการให้ความช่วยเหลือในประเภทต่างๆ ยกเว้นการให้ความช่วยเหลือด้านค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ซึ่งเป็นเรือนจำที่มีทั้งผู้ต้องขังหญิง และผู้ต้องขังชาย มีจำนวนผู้พ้นโทษที่ได้รับความช่วยเหลือมากกว่าเรือนจำกลางคลองเปรมที่มีเฉพาะ ผู้ต้องขังชาย

และจากผลการดำเนินงานข้างต้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้พ้นโทษ จำนวน 5 ราย เพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการได้รับความช่วยเหลือศูนย์แคร์ รายละเอียดปรากฏตามกรณีศึกษา 5 กรณีศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1

ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศชาย ปัจจุบันอายุ 39 ปี สถานภาพโสด เป็นคนภูมิลำเนาจังหวัดนครสวรรค์ เดิมโตมาในครอบครัวที่ค่อนข้างยากลำบาก เนื่องจากบิดา-มารดาได้แยกทางกัน จึงต้องอาศัยอยู่กับมารดาเพียง 2 คน ซึ่งช่วงแรกที่เลิกรักกันบิดาได้ส่งค่าเลี้ยงดูมาให้ แต่ภายหลังที่บิดาได้แต่งงานใหม่ก็ไม่เคยส่งเงินมาให้อีกเลย ทำให้มารดาซึ่งมีอาชีพในตอนนั้นเป็นคนเย็บผ้าในโรงงาน ต้องหาอาชีพเสริมหลังเลิกงานประจำเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต โดยมารดาได้รับงานเพิ่มเป็นคนล้างจานในร้านอาหาร ซึ่งกว่าจะเสร็จงานก็ประมาณห้าทุ่ม-เที่ยงคืน ทำให้ในแต่ละวันมารดามีเวลาอยู่กับเขาเพียงไม่กี่ชั่วโมง ซึ่งเขามีความคิดที่อยากจะช่วยมารดามาโดยตลอดแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร จนกระทั่งช่วงที่เรียนอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรุ่นพี่คนหนึ่งอยากได้คนไปช่วยเป็นเด็กเดินโพยให้โต๊ะบอล โดยมีค่าตอบแทนต่อวันตั้งแต่ 50-500 บาท ขึ้นอยู่กับจำนวนโพยที่เก็บมาได้ เขาก็ตอบรับทำทันที ในช่วงแรกก็มีรายได้ 300-500 ต่อวัน แต่ไม่นานก็มีคนมาสมัครเป็นเด็กเดินโพยเยอะขึ้น ทำให้รายได้เขาลดลงเหลือ 50-100 ต่อวัน บางวันไม่ได้เลยก็มี เพราะเก็บโพยไม่ทัน จนเขาไปบอกรุ่นพี่ว่าจะไม่ทำแล้ว แต่รุ่นพี่ได้บอกเขาว่ามีโต๊ะหนึ่งเปิดใหม่ต้องการคนไปเป็นพนักงานประจำ ให้อายุ 1,000-2,000 เขาสนใจ แต่ไม่กล้าบอกมารดาไปตรงๆว่าจะไปทำงานโต๊ะบอล จึงบอกมารดาไปว่าขอพักการเรียนไว้เรียน อยากออกมาช่วยหาเงิน ซึ่งมารดาก็อนุญาต แต่ไปทำได้ 3 ปีกว่า ๆ ก็ต้องออกจากงาน เพราะเจ้าของโต๊ะได้ปิดกิจการเพื่อไปทำธุรกิจเกี่ยวกับยาเสพติด และได้ชักชวนเขาไปเป็นคนส่งยา มีค่าตอบแทนให้ครั้งละ 50,000-100,000 บาท ซึ่งเขาก็ตอบตกลงไปโดยคิดไว้ว่าจะทำแค่ 1-2 เดือน ให้พอมีเงินเก็บจำนวนหนึ่ง แล้วก็ออกมา แต่ในการส่งยาครั้งที่ 3 เขาก็ถูกจับ และถูกตัดสินให้มีความผิดฐานจำหน่ายยาเสพติด มีโทษจำคุก 20 ปี

ชีวิตในเรือนจำและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

เขาตั้งใจที่จะประกอบอาชีพสุจริตเพื่อเลี้ยงดูมารดา และไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ซึ่งในตอนแรกเขาไม่ประสงค์ขอรับความช่วยเหลือใดๆ จากศูนย์ฯ ครั้นเลย เพราะคิดว่าชีวิตต้องอยู่ภายใต้การควบคุม และไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ในการดำเนินชีวิต แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ได้อธิบายให้มารดาของเขาฟังถึงสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อเขาหากยินยอมให้ติดตาม ซึ่งมารดาก็ได้ไปพูดกับเขาจนเปลี่ยนใจ และขอรับความช่วยเหลือในด้านการจัดหางาน

การได้รับโอกาสและการมีงานทำ

เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วเขาก็กลับไปอยู่กับมารดา มีคนชักชวนให้เขากลับไปส่งยาอีกครั้ง แต่เขาไม่สนใจและไปสมัครงานตามบริษัทหลายแห่ง แต่ก็ไม่เคยได้รับการติดต่อกลับ ทำให้เขามี

ความคิดที่จะกลับไปเส้นทางเดิม และมีการนัดแนะเพื่อพูดคุยรายละเอียดในการรับงานกับเอเยนต์ ซึ่งกรณีศึกษาได้เปิดถึงความรู้สึกในช่วงเวลานั้นว่า

“กะไว้ว่าไปคุยขอรับงานแค่ 3-4 ครั้งพอ แค่อายกได้เงินใช้ในช่งนั้น ไม่ได้ยาคืนวงการ”

แต่เมื่อบริษัทที่เขาเคยไปสมัครงานไว้ได้แจ้งรับเขาทำงาน เขาจึงยกเลิกนัดกับเอเยนต์และไปสมัครงานที่หนึ่งในตำแหน่งคนขับรถจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ และได้ทำงานดังกล่าวจนมาถึงปัจจุบัน โดยมีรายได้เดือนละ 14,000 บาท ซึ่งเพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

ทัศนคติต่อการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

เมื่อสอบถามว่า ศูนย์แคร์ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในด้านไหน กรณีศึกษาได้ตอบว่า

"ดูแล้วน่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ เพราะมีหลายคนที่ยังไม่รู้จักศูนย์แคร์ อย่งใกล้ตัวเลย แม้ผมก็ไม่รู้จัก ตอนที่เจ้าหน้าที่โทรมาติดตามผม แม่ถามว่าใครโทรมา ผมบอกว่าเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ แม่ก็คิดว่าเป็นบริษัทเกี่ยวกับรถโทรมา เพราะเข้าใจว่าศูนย์แคร์ก็เหมือนคาร์แคร์"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรณีศึกษาที่ 2

ข้อมูลส่วนบุคคล

แพศหญิง ปัจจุบันอายุ 34 ปี สถานภาพโสด เป็นคนจังหวัดพิษณุโลก มีน้องสาว 1 คน เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะมั่นคง บิดา-มารดาประกอบธุรกิจส่วนตัว โดยเปิดกิจการอพาร์ทเมนท์ให้เช่า 2 แห่ง ด้วยความเพียบพร้อมในชีวิตทำให้เธอหลงใหลไปกับการใช้จ่ายเงินซื้อของฟุ่มเฟือย มากกว่าการตั้งใจเรียน ทำให้ผลการเรียนเธอออกมาไม่ดี บิดา-มารดาจึงให้เงินเธอน้อยลง เธอจึงไปสมัครงานเป็นเด็กเสิร์ฟที่ร้านอาหาร เพื่อให้ได้เงินมาซื้อของเหมือนเดิม ระหว่างนั้นก็มีการเข้ามาหาหลายคนทั้งจากคนที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน และคนที่มากินที่ร้านอาหาร จนเธอได้ตกลงคบกับผู้ชายคนหนึ่งที่เขาทำงานที่ร้านอาหาร โดยเธอไม่รู้เลยว่าเขามีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด เพราะสิ่งที่เขาบอกเธอคือ เขาทำงานให้สโมสรฟุตบอลทีมหนึ่ง เธอคบกับเขาได้ 4 เดือน เขาก็ชวนเธอมาอยู่ด้วยกัน เธอก็ตกลง เพราะเธอคิดว่าบิดา-มารดา รักเธอน้อยกว่าน้องสาว เธอจึงอยากมาอยู่กับคนที่รักเธอมากกว่า แต่เมื่อเธอมาอยู่กับเขาเธอก็พบว่า ในหนึ่งสัปดาห์จะมีอย่างน้อย 2 วันที่เขาจะไม่กลับบ้าน โดยเขาให้เหตุผลว่า ต้องเดินทางไปกับสโมสรเพื่อเตรียมทีมลงแข่งขัน ซึ่งในวันหนึ่งที่เธออยู่คนเดียวก็มีตำรวจเข้ามาตรวจค้นที่บ้านเธอ และได้พบกับยาบ้าซุกซ่อนอยู่ เธอจึงได้โทรศัพท์หาเขาแล้วบอกถึงเรื่องที่เกิดขึ้น แต่เขาตัดสายเธอและปิดเครื่องทันที เธอจึงถูกจับกุมในข้อหาขายยาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ถูกตัดสินจำคุก 25 ปี

ชีวิตในเรือนจำและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

ในช่วงแรกที่เข้ามาในเรือนจำ เธอรู้สึกสิ้นหวัง และไม่มีเป้าหมายอะไรเลย เพราะคิดว่าครอบครัวน่าจะรับไม่ได้กับเรื่องที่เกิดขึ้น และเมื่อพ้นโทษออกไปก็หางานได้ยาก เพราะไม่มีบริษัทไหนอยากได้คนที่เคยติดคุก แต่เมื่อบิดา-มารดาได้มาเยี่ยม และบอกว่าจะช่วยสนับสนุนเธอในการทำธุรกิจส่วนตัว เธอจึงมีเป้าหมายที่จะเปิดร้านอาหาร เพราะเธอชื่นชอบการทำอาหาร และได้รับการฝึกวิชาชีพในด้านนี้ แต่ในช่วงใกล้พ้นโทษเธอได้ทราบว่ากิจการอพาร์ทเมนท์ของครอบครัวประสบปัญหาขาดทุน และได้ปิดตัวไป 1 แห่งแล้ว เธอจึงขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ในด้านการขอรับทุนประกอบอาชีพ

การได้รับโอกาสและการมีงานทำ

เมื่อได้รับการปล่อยตัว เธอก็กลับไปอยู่ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนให้การยอมรับเธอ ซึ่งในระหว่างที่รอการพิจารณาในการขอรับทุนประกอบอาชีพ เธอได้ไปสมัครงานบริษัทเอกชนหลายแห่ง แต่ไม่มีที่ไหนตอบรับเข้าทำงาน เธอจึงหันมาลองขายอาหารผ่านทางเพจเฟซบุ๊ก ซึ่งถึงแม้จะยังไม่มี การสั่งซื้อที่เข้ามาเป็นประจำ ทำให้เธอไม่มีรายได้ที่แน่นอน (มีครอบครัวดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย) แต่เธอก็

ได้รับคำชมจากลูกค้าบางรายที่เคยสั่งซื้อไป ทำให้เธอมีกำลังใจในการทำงานด้านนี้ต่อไป โดยซึ่ง
กรณีศึกษาได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“แค่เห็นคอมเมนต์ว่า อร่อย ฝีมือใช้ได้ มีโอกาสจะสั่งอีก ก็เหมือนมีแรงบวกเข้ามาเต็มที
จากที่เหนื่อยๆ ท้อๆ ก็หายเลย”

ทัศนคติต่อการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

เมื่อสอบถามว่า ศูนย์แคร์ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในด้านไหน กรณีศึกษาได้ตอบว่า

“ด้านการมีงานทำ อยากให้ช่วยเหลือมากกว่าที่เป็นอยู่ คนที่มีทักษะวิชาชีพ อยากประกอบ
ธุรกิจเอง ก็สนับสนุนอย่างเต็มที่ ไม่จำเป็นต้องให้เป็นตัวเงินเสมอไป เป็นคำปรึกษาคำแนะนำก็ได้
เพราะบางคนติดนาน ออกมาก็จับต้นชนปลายไม่รู้ เพราะข้างนอกอะไรหลายอย่างมันเปลี่ยนไปเยอะ
หรือถ้าเป็นคนที่ต้องไปสมัครเป็นลูกจ้าง ก็อยากให้ทำข้อตกลงกับบริษัทต่างๆ ให้แน่นอนว่า
ไปสมัครแล้วรับแน่”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กรณีศึกษาที่ 3

ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศชาย อายุ 31 ปี เป็นคนจังหวัดเพชรบูรณ์ แต่เติบโตในจังหวัดพิษณุโลก เพราะบิดา-มารดาทำงานในโรงงานข้าวสารและพักอาศัยอยู่ในบ้านพักของโรงงาน เขาเรียนหนังสือได้ถึงอายุ 17 ก็ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะบิดาล้มป่วย เขาจึงต้องเริ่มทำงานในโรงงาน เพื่อหาเงินมาจ่ายค่ารักษาบิดา แต่ด้วยค่ารักษาที่สูง ทำให้เขาต้องทำงานล่วงเวลาทุกวันจนแทบไม่ได้พักผ่อน เพื่อนร่วมงานคนหนึ่งจึงนำยาบ้ามาให้เขาลองกิน บอกว่าเป็นตัวช่วยในการทำงานอย่างดี เมื่อกินแล้วเขารู้สึกกระปรี้กระเปร่าขึ้น ในการทำงาน เขาจึงซื้อยาจากเพื่อนร่วมอีกหลายครั้งจนเจ้าของโรงงานจับได้ แต่ก็ไม่ได้เอาเรื่อง แคมดักเตือนเขา เพราะเห็นแก่บิดา-มารดาเขาที่ทำงานที่นี้มาหลายปี แต่เขาก็ไม่ยอมเลิก ยังแอบซื้อยามาเสพอยู่จนในที่สุดก็ถูกจับได้อีกครั้ง ซึ่งครั้งนี้เขาไม่ได้โชคดีเหมือนครั้งก่อน เพราะเจ้าของโรงงานได้ส่งตัวเขาให้ตำรวจไปดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งท้ายที่สุด เขาถูกตัดสินจำคุก 12 ปี ในข้อหามียาเสพติดไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

ชีวิตในเรือนจำและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

เมื่อถูกจำคุกเขารู้สึกผิดมาก เพราะนอกจากจะทำให้บิดา-มารดาเสียใจแล้ว ยังถูกคนอื่นในโรงงานพูดถึงในทางที่ไม่ดีด้วย เขาจึงอยากกลับไปทำงานที่โรงงานอีกครั้งหลังพ้นโทษ เพื่อให้ทุกคนเห็นว่าเขาแค่หลงผิดไป ไม่ใช่คนไม่ดี แต่เมื่อบิดา-มารดาได้เสียชีวิต เขาจึงล้มเลิกความคิดดังกล่าว เพราะเขาไม่กล้าที่จะไปขอโอกาสจากเจ้าของโรงงานโดยลำพัง เขาจึงขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ในด้านที่อยู่อาศัยและการจัดหางาน

การได้รับโอกาสและการมีงานทำ

ภายหลังได้รับการปล่อยตัว จากเรือนจำ ศูนย์แคร์ได้ประสานให้เขาได้ไปพักอาศัยอยู่ที่ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง ซึ่งที่นั่นเขาได้รับการฝึกอาชีพ และการออกไปทำงานภายนอกเพื่อสร้างรายได้ แต่เมื่อไปอยู่ที่นั่นได้ 1 เดือน เขาก็ได้รับการติดต่อจากเจ้าของโรงงานให้กลับไปทำงานอีกครั้ง ซึ่งเขาก็ตอบรับโดยทันที และได้ทำงานดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายได้เดือนละ 15,000 บาท ซึ่งเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายส่วนตัว โดยกรณีศึกษาได้เล่าถึงประเด็นนี้ว่า

“หลังรู้เรื่องตอนนั้นผมดีใจจนบอกไม่ถูก อารมณ์เหมือนของสำคัญหายแล้วได้คืน”

ทัศนคติต่อการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

เมื่อสอบถามว่า ศูนย์แคร์ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในด้านไหน กรณีศึกษาได้ตอบว่า "อยากให้มีการช่วยเหลือหรือติดตามที่บ่อยกว่านี้ สำหรับคนที่ไม่มีความรู้ และยังไม่มีการทำงาน เพราะกลุ่มนี้มีความเสี่ยงจะกระทำผิดซ้ำ ตอนที่ผมอยู่ข้างในมี 2 คนที่ออกไปไม่ถึง 3 เดือนก็เข้ามาใหม่

ในคดีเดิม ซึ่งทั้งคู่ก็ไม่อยากเข้ากลับมา แต่เพราะไม่มีงาน ไม่ญาติ ไม่มีคนช่วยเหลือ เลยต้องไป
ทำแบบเดิม"

กรณีศึกษาที่ 4

ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศหญิง ปัจจุบันอายุ 29 ปี เป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีพี่น้องรวม 3 คน โดยเธอเป็นพี่คนโต ครอบครัวของเธอไม่ค่อยได้อยู่พร้อมหน้ากันเพราะบิดาเป็นทหารที่ถูกเรียกตัวไปประจำที่ต่างจังหวัด และมารดาทำงานอยู่ในบริษัทที่รับจัดงานอีเวนต์จึงต้องเดินทางบ่อยครั้ง ด้วยเหตุนี้ทำให้เธอมักจะไปอยู่กับเพื่อนๆ ในวันที่บิดา-มารดา เพื่อนๆ ในกลุ่มเธอหลายคนมีฐานะร่ำรวยใช้ของแบรนด์เนม ทำให้เธออยากมีบ้าง แต่งานของเธอมีเงินเดือนไม่ถึง 20,000 บาท เธอจึงเลือกเล่นการพนันออนไลน์ตามที่เพื่อนแนะนำ เธอเลือกเล่นบาคาร่า เพราะคิดว่าเล่นง่าย ช่วงแรกเธอเล่นได้เป็นหลักหมื่น เธอจึงเพิ่มเติมพันเพื่อหวังได้เงินเพิ่มขึ้น แต่หลังจากนั้นเธอก็เล่นเสียอย่างต่อเนื่อง จนต้องไปยืมเงินเพื่อนๆ เพื่อหวังมาจะเล่นเอาเงินคืน แต่สุดท้ายก็เล่นเสียอีก พอวันวันไปเพื่อนๆ ก็เริ่มทวงเงินที่ยืม เธอไม่อยากเสียเพื่อนจึงไปปลอมลายเซ็นหัวหน้าเพื่อใช้ในการเบิกเงินค่าทำงานล่วงเวลา จนสุดท้ายเธอถูกบริษัทแจ้งความดำเนินคดีในข้อหาปลอมแปลงเอกสาร และถูกศาลตัดสินจำคุก 3 ปี

ชีวิตในเรือนจำและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

ภายหลังคำพิพากษา สภาพจิตใจเธอย่ำแย่มาก เพราะเธอไม่อยากเข้ามาอยู่ในเรือนจำ และยิ่งย่ำแย่หนักขึ้นไปอีกเมื่อกลุ่มเพื่อนได้มาเยี่ยมเธอ แต่ไม่เคยถามถึงความเป็นอยู่ ถามแต่เรื่องเงินที่เธอยืมไป เมื่อบิดาเธอได้ชดใช้เงินแทน เพื่อนๆ ของเธอก็ไม่เคยมาที่เรือนจำอีกเลย และเธอรู้สึกว่าตัวเองไม่มีความสำคัญต่อครอบครัว ซึ่งกรณีศึกษาได้ให้สัมภาษณ์ถึงเรื่องดังกล่าวว่า

“เมื่อกลายเป็นส่วนเกินของเพื่อน ก็เลยคิดว่าเราจะเป็นแบบนี้กับครอบครัวด้วยหรือเปล่า เพราะเราแทบไม่ได้ทำอะไรให้เลย ขนาดแค่เป็นตัวอย่งที่ดีให้ตัวเองๆ ยังทำไม่ได้เลย”

แต่สภาพจิตใจของเธอก็ได้รับการเยียวยาจากบิดา-มารดา และน้องสาวที่มาเยี่ยมเธอเป็นประจำ ทำให้เธอเลิกคิดถึงแต่เรื่องอดีต และกลับมามีกำลังใจอีกครั้ง เธอขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ในด้านการจัดหางาน ซึ่งเธออยากมีงานทำหลังพ้นโทษให้เร็วที่สุด เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระบิดา-มารดา และเป็นตัวอย่งที่ดีให้ตัวเองๆ อย่างที่ควรจะเป็น

การได้รับโอกาสและการมีงานทำ

เมื่อได้รับการปล่อยตัวเธอก็กลับไปอยู่กับบิดา-มารดา และไปสมัครงานตามที่ค้นหาได้ทางอินเทอร์เน็ต และตามที่ศูนย์แคร์ได้ให้ข้อมูลไว้ และเธอก็ได้งานเป็นพนักงานธุรการที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง แต่เธอทำงานที่นี่ได้ไม่นาน เพราะเพื่อนร่วมงานบางคนมีทัศนคติที่ไม่ดีเมื่อได้รู้ว่าเธอเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน เธอจึงลาออกมาเพื่อความสบายใจและไปสมัครงานใหม่ ซึ่งเธอก็งานเป็นพนักงานคีย์ข้อมูลของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งที่นี่เพื่อนร่วมงานทุกคนให้การยอมรับเธอ เธอจึงได้

ทำงานนี้จนถึงปัจจุบัน โดยมีรายได้ต่อเดือน 17,500 บาท ซึ่งเพียงพอสำหรับการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

ทัศนคติต่อการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

เมื่อสอบถามว่า ศูนย์แคร์ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในด้านไหน กรณีศึกษาได้ตอบว่า “ถ้าเป็นไปได้ อยากให้ทีมงานให้ทำและหลายอาชีพให้เลือก เพราะถ้าทำได้ทำงานที่ตรงกับ ความถนัดก็อยากทำไปนานๆ แต่ถ้างานที่ไม่ตรงกับความถนัด ก็อาจจะทำได้ไม่นาน ต้องเปลี่ยนงาน และถ้าไปสมัครงานเองก็มีโอกาสน้อยที่จะได้งาน เพราะบริษัทส่วนใหญ่เขาไม่รับคนเคยติดคุก”

กรณีศึกษาที่ 5

ข้อมูลส่วนบุคคล

เพศชาย อายุ 41 ปี เป็นคนจังหวัดกรุงเทพมหานคร มีบุตร 1 คน และมีพี่ชาย 1 คน เกิดมาในครอบครัวที่สมบูรณ์ บิดา-มารดาเปิดกิจการอู่ซ่อมรถ เขามีความตั้งใจที่จะสานต่อธุรกิจของครอบครัว จึงเลือกเรียนในสายอาชีพด้านเทคนิคยานยนต์ เมื่อจบมาแล้วเขาก็มาช่วยกิจการของครอบครัว แต่เมื่อบิดาได้เสียชีวิต และแม่มารดาสุขภาพไม่แข็งแรง เขาจึงได้ขึ้นมาเป็นดูแลอย่างเต็มตัว แต่ทำได้ไม่นานนักกิจการก็เริ่มขาดทุน เพราะมีคู่แข่งเปิดใหม่ในพื้นที่ใกล้เคียงอีก 2 แห่ง เขาไม่ยอมให้อู่ซึ่งเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของครอบครัวต้องปิดตัวไป จึงได้ร่วมกับลูกจ้างแอบเปลี่ยนเอาอะไหล่รถยนต์ของลูกค้าไปขาย จนในที่สุดก็มีลูกค้าบางรายเริ่มสงสัยและได้รวมตัวกันไปแจ้งความ และเขาก็ตัดสินใจจำคุก 3 ปี ด้วยความผิดฐานฉ้อโกง

ชีวิตในเรือนจำและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

เมื่อเข้าสู่เรือนจำได้ 4 เดือน เขาก็ต้องพบกับข่าวร้าย เมื่อกิจการอู่ซ่อมรถต้องปิดตัวลง เนื่องจากคดีความของเขาทำให้อู่หมดความน่าเชื่อถือ ลูกค้าจึงไปใช้บริการที่อื่นแทน ซึ่งไม่เพียงแต่กิจการที่ได้รับผลกระทบ แต่ยักรวมถึงลูกของเขาด้วย ที่มักจะถูกเพื่อนล้อในเรื่องที่มีพ่อเป็นนักโทษ ทำให้เขาเกิดความเครียดเป็นอย่างมากจนเกือบฆ่าตัวตาย

“ตอนนั้นผมไม่ไหวแล้วจริงๆ ไม่อยากอยู่แล้ว เคยขอยืมใบมีดโกนเพื่อนนักโทษเพื่อหวังจะไปปาดข้อมือ แต่ผู้คุมมาเจอเสียก่อน”

ความคิดที่จะฆ่าตัวตายถูกล้มเลิกไป เพราะภรรยาของเขาได้มาให้กำลังใจ

“เธอพูดทุกครั้งที่มาเยี่ยมผมว่า อู่ปิดไป ก็เปิดใหม่ได้ ถ้าเปิดที่นี่ไม่ได้ ก็ไปเปิดที่อื่น”

จากคำพูดของภรรยาทำให้เขามีความหวัง และได้ขอรับความช่วยเหลือในด้านทุนประกอบอาชีพ เพราะเขามีความมุ่งมั่นที่จะกลับมาเปิดกิจการอู่ซ่อมรถอีกครั้ง

การได้รับโอกาสและการมีงานทำ

เมื่อได้รับการปล่อยตัวออกมาแล้ว เขาก็ย้ายไปอยู่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นบ้านของภรรยา ซึ่งที่นั่นครอบครัวของภรรยาให้การต้อนรับเขาอย่างดี โดยระหว่างรอการพิจารณาขอรับทุนประกอบอาชีพ เขาได้รับการเข้าทำงานเป็นคนขับรถให้กับบริษัทส่งน้ำแข็งจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ มีรายได้เดือนละ 13,000-15,000 ซึ่งเพียงพอสำหรับการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว

ทัศนคติต่อการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

เมื่อสอบถามว่า ศูนย์แคร์ควรมีการพัฒนาการดำเนินงานในด้านไหน กรณีศึกษาได้ตอบว่า “อยากให้ส่งเสริมคนที่พ้นโทษไปแล้วให้มากกว่านี้ เพื่อให้สังคมยอมรับพวกเรามากขึ้น” เมื่อถามต่อว่า อยากให้มีการส่งเสริมในรูปแบบใด กรณีศึกษาได้กล่าวว่า “จัดเป็นกิจกรรมก็นำคนที่พ้นโทษไปแล้วที่ประสบความสำเร็จมีอาชีพ มีงานทำ มีชีวิตที่ดี มาทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน เพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมเห็นว่า คนที่เคยติดคุกไม่ได้เป็นคนเลวเสมอไป คนที่พร้อมจะกลับตัวเป็นคนดียังมีอีกอยู่ และจะมีมากกว่านี้หากสังคมให้การยอมรับมากขึ้น”

ผลการศึกษาจากทั้ง 5 กรณีศึกษา สามารถสรุปผลได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางสรุปกรณีศึกษา

ประเด็น	กรณีศึกษาที่				
	1	2	3	4	5
การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว	✓	✓	✓	✓	✓
การได้รับโอกาสจากสังคม	✓	✓	✓	✓	✓
การได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์	✓	✓	✓	✓	✓
การมีงานทำ	✓		✓	✓	✓
การมีรายได้ที่เพียงพอในการดูแลตัวเองและครอบครัว	✓		✓	✓	✓

จากกรณีศึกษาทั้ง 5 กรณีศึกษา ได้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีผลให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม มาจากการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับโอกาสจากสังคม การได้รับความช่วยเหลือ จากศูนย์แรกรวมถึงการมีงานทำและมีรายได้ที่เพียงพอ และ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุกัญญา กาญจนรัตน์ (2544) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังต่อการดำเนินชีวิตภายหลัง พ้นโทษ ที่ผลการศึกษา พบว่า อาชีพเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นคนดีได้ เพราะ การประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ จะส่งผลให้สังคมให้การยอมรับผู้ที่กระทำผิด และผลการศึกษาได้ พบอีกว่า ผู้ต้องขังเกิดความคาดหวังต่อตนเองและครอบครัวมากที่สุด เนื่องจากครอบครัวสนับสนุน ให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการกลับตนเป็นคนดี

4.1.4) ผลกระทบ (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งใน การดำเนินงานของศูนย์แรกรวมมีทั้งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ

การดำเนินงานของศูนย์แรกรวมมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายกลุ่ม ทั้ง ผู้ต้องขัง ครอบครัวของผู้ต้องขัง หน่วยงานเครือข่าย และบุคคลภายนอก ทำให้การดำเนินงานส่งผลกระทบต่อ กลุ่มบุคคลดังกล่าว ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

ก. ผลกระทบเชิงบวก

การดำเนินงานของศูนย์แรกรวมทำให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก จำนวน 2 ข้อ คือ การส่งเสริม การมีส่วนร่วม และการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ศูนย์แรกรวมได้ส่งเสริมให้หน่วยงานเครือข่าย ผู้ประกอบการ และบุคคลภายนอกได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ต้องขัง/ผู้พ้นโทษ โดยการให้ตัวแทนจากสถานประกอบการได้เข้ามา บรรยายถึง การเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ หรือการเข้ามาแนะนำตำแหน่ง งานว่างของบริษัทที่ยินดีรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน และการติดตามผู้พ้นโทษที่ได้ประสานให้หน่วยงาน ท้องถิ่นเข้ามาร่วมดำเนินการ ซึ่งในการติดตามของหน่วยงานท้องถิ่นก็ได้มีการประสานให้ผู้ใหญ่บ้าน หรือตัวแทนชุมชนในพื้นที่นั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการเข้าไปยังพื้นที่ และเป็นสื่อกลางการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ซึ่งการเข้ามามี ส่วนร่วมของหน่วยอื่นท้องถิ่น และประชาชนส่งผลให้การดำเนินงานมีความรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ ผู้พ้นโทษได้รับความช่วยเหลือเร็วขึ้นตามไปด้วย ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แรกรวม

“ทางเรื่อนจำเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากบริษัทต่างๆ เข้ามา บางทีก็เข้ามาแนะนำข้อควรรู้ ข้อควรทำหลังพ้นโทษ บางทีก็เข้ามาแจ้งข่าวว่าที่บริษัทเขามีตำแหน่งว่าง ยินดีรับผู้พ้นโทษ หรืออย่างไร ในการติดตามผู้พ้นโทษก็ได้ร่วมมือท้องถิ่นในการลงพื้นที่ และมีผู้ใหญ่บ้านเข้ามาให้ข้อมูลหรือ ช่วยประสานงาน ทำให้การติดตามมีความรวดเร็วมากขึ้น และหากผู้พ้นโทษต้องการความช่วยเหลือ ก็จะได้รับความช่วยเหลือ เร็วขึ้นเช่นกัน”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

2) การกระทำผิดซ้ำมีแนวโน้มลดลง

ปัญหาการกระทำผิดซ้ำส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ผู้พ้นโทษไม่มีงานทำ ไม่มีที่อยู่อาศัย และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ศูนย์แคร์จึงได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษตาม ความต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างปกติสุข ซึ่งการ ดำเนินงานของศูนย์แคร์มีส่วนช่วยให้การกระทำผิดซ้ำลดลง ดังคำกล่าวนี้

"หลายคนถ้ามีทางเลือกเขาคงไม่ต้องการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์มี ส่วนช่วยลดการกระทำผิดซ้ำได้นะ เพราะเมื่อเราให้ความช่วยเหลือพวกเขาได้ตรงจุด ให้มีงานทำ ให้มีบ้าน ให้คำปรึกษา จนได้รับโอกาสไปใช้ชีวิตมีความสุข พวกเขาก็ไม่มีความจำเป็นต้องไป กระทำผิดซ้ำ

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ข. ผลกระทบเชิงลบ

ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานลดลง

การจัดตั้งศูนย์แคร์ทำให้จากครอบครัว คนใกล้ชิด หรือญาติของผู้พ้นโทษ เกิดความคาดหวัง ว่าผู้พ้นโทษจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคม แต่เมื่อผู้พ้นโทษของคนในครอบครัว ไม่สามารถ กลับตัวได้ หรือได้รับทราบว่ามีผู้พ้นโทษรายอื่นกระทำผิดซ้ำ ทำให้เกิดความผิดหวังต่อการดำเนินงาน และจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นที่มีต่อศูนย์แคร์ลดลงในท้ายที่สุด ดังคำกล่าวของนักทัณฑวิทยา

"พอมีสุนัขขึ้นมาคนก็มีความคาดหวัง โดยเฉพาะพ่อแม่ หรือญาติของผู้พันโทษ ที่มี ความคาดหวังว่าทางศูนย์จะช่วยให้ลูก-หลานของเขากลับตัวได้ ไม่ทำผิดอีก แต่เมื่อลูก-หลานของเขา กลับไปกระทำผิดแบบเดิม พวกเขาก็ไม่โอเค บางรายโทรศัพท์มาหา บางรายก็มาที่ศูนย์เลย สอบถาม ว่าทำไมลูกเขาถึงไปทำผิดอีก ทางศูนย์ไม่ได้ช่วยอะไรเลยหรือ ซึ่งหลายกรณีเราก็ให้ความช่วยเหลือ ตำแหน่งงานว่างไปแล้ว แต่ตัวผู้พันโทษเลือกจะไปเส้นทางเดิม บางรายออกไปไม่ถึง 2 เดือนก็ถูกจับ กลับเข้ามาอีก ซึ่งครอบครัวเขามองที่ผลลัพธ์เป็นหลัก พอลูก-หลานเขาถูกจับ เขาก็โทษว่าศูนย์ไม่ทำ อะไร ไม่ให้ความช่วยเหลือลูกเขา เลือกช่วยเหลือเฉพาะคนที่ให้ผลตอบแทน และก็ไปบอกคนอื่นๆ ต่อ ซึ่งคนที่เชื่อเลยก็มี เพราะมันมีข่าวกรรมฯ ใส่ผู้คุมออกเพราะรับเงินผู้ต้องขัง ซึ่งมันก็เป็นส่วนน้อย ถ้าเทียบกับผู้คุมทั้งหมด และโดยมากคนที่ถูกไล่ออกอยู่ฝ่ายควบคุม ไม่ได้ทำศูนย์แคร์ และไม่มีส่วน ต่อการให้ความช่วยเหลือหลังพ้นโทษแล้ว แต่คนก็เหมารวมไปหมด ทำให้ภาพลักษณ์ของศูนย์แคร์ดู ไม่ดี และทำให้ความเชื่อมั่นต่อกรรมฯ ลดลงไปด้วย"

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 1

สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผลกระทบเชิงบวกทั้งหมดนั้นส่งผลต่อผู้พันโทษในการ ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ได้ตรงตามความต้องการจนสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ ไม่ทวนไป กระทำผิดซ้ำ ซึ่งก็จะส่งผลให้สังคมมีอาชญากรรมลดลง ขณะที่ผลกระทบเชิงลบนั้นส่งผลต่อศูนย์แคร์ และกรมราชทัณฑ์โดยตรง เนื่องจากประชาชนบางส่วนไม่เชื่อมั่นในความโปร่งใสของการดำเนินงาน ของเจ้าหน้าที่ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็ได้ตระหนักถึงผลกระทบนี้ จึงได้นำการประเมินคุณธรรมและ ความโปร่งใส ในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ มาเป็นเครื่องมือ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การทุจริตในการดำเนินงานของหน่วยงาน

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของศูนย์แคร์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของศูนย์แคร์ไม่เพียงเกิดขึ้น จากดำเนินงานภายในกรมราชทัณฑ์เท่านั้น แต่ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคภายนอกที่สร้าง ผลกระทบต่อการดำเนินของศูนย์แคร์เช่นกัน ผู้วิจัยจึงได้แบ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการ ดำเนินงานของศูนย์แคร์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน และ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาและ อุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

- 1) ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร
- 2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง
- 3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์

ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินของศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ซึ่งในแต่ละข้อมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร

ในปัจจุบัน ผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีจำนวนมากกว่า 300,000 คน และมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอีก เมื่อมีจำนวนของผู้ต้องขังเพิ่มขึ้น จำนวนผู้พันโทษก็ต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศูนย์แคร์ต้องรับผิดชอบหน้าที่มากขึ้นในการให้ความช่วยเหลือผู้พันโทษ แต่จำนวนเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีไม่เพียงพอ ทำให้การดำเนินงานบางครั้งเกิดความล่าช้า ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางนครสวรรค์

“ตอนนี้ที่ศูนย์มี 2 คน ถามว่าพอมั๊ย ก็ไม่พอนั่นเอง และผมว่าแทบทุกเรือนจำก็มีคนไม่พอ เพราะผู้ต้องขังนับวันมีแต่เพิ่มขึ้น แต่เจ้าหน้าที่มีเท่าเดิม แล้วศูนย์ก็ต้องดูแลงานหลายด้าน ซึ่งเราก็พยายามควบคุมให้ได้ แต่บางทีมีหลายเรื่องเข้ามาพร้อมกันก็ทำให้บางขั้นตอนช้าไปบ้าง...”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

คำสัมภาษณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำกลางคลองเปรม

“การดูแลผู้ต้องขังในช่วงก่อนพ้นโทษและหลังพ้นโทษมันมีหลายส่วนหลายขั้นตอนในเรือนจำที่ต้องใช้เวลาพอสมควร เมื่อมีผู้ต้องขังเพิ่ม ก็ต้องใช้เวลาเพิ่มไปอีก และไหนจะต้องติดต่อหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงต้องรับผิดชอบงานสังคมสงเคราะห์ผู้ต้องขังทั่วไป เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ป่วยจิตเวชด้วย ทำให้งานมันโหลด เพราะเจ้าหน้าที่เรามีน้อย ถ้าเป็นไปได้ก็อยากได้คนเพิ่มอีก...”

นักสังคมสงเคราะห์ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 2

สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

นอกจากจะมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอแล้ว ตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ในด้านการสงเคราะห์โดยตรง สามารถนำมาใช้ในการช่วยเหลือเยียวยาผู้พ้นโทษได้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานบางแห่งยังขาดแคลนตำแหน่งนี้ด้วย ทำให้การช่วยเหลือผู้พ้นโทษทำได้ไม่ทั่วถึง ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“นักสังคมควรเป็นตำแหน่งหลักในศูนย์แคร์ เพราะมีความรู้ด้านนี้ แต่หลายที่ยังขาดอยู่ซึ่งมันมีผลต่อการดำเนินงานนะ เพราะตำแหน่งอื่นที่มาทำอาจจะไม่มีเทคนิคหรือการจูงใจไม่ทำนักสังคม ซึ่งทำให้การช่วยเหลือมีขาดตกอะไรไปบ้าง...”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

คำสัมภาษณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก

“ผู้ต้องขังมีหลากหลายประเภท และหลากหลายความต้องการ ซึ่งนักสังคมจะมีความเข้าใจตรงนี้ได้ดี เพราะเราเคยเรียนมา เคยผ่านประสบการณ์มา รู้ว่าพวกเขาต้องการอะไร และจะให้ความช่วยเหลือได้อย่างตรงจุด...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 1 ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก
สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

การขาดบุคลากรผู้ปฏิบัติงานถือเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น การขาดตำแหน่งนี้ไป ทำให้การช่วยเหลือผู้พ้นโทษทำได้ไม่ทั่วถึงหรือไม่เต็มประสิทธิภาพ

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง

ข้อมูลของผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์แคร์ในกระบวนการภายหลังพ้นโทษ เพราะศูนย์แคร์ต้องนำข้อมูลในส่วนนี้มาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ แต่ปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่ให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ภายหลังการปล่อยตัว ศูนย์แคร์ไม่สามารถติดต่อผู้พ้นโทษได้ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่

“หลายคนให้ข้อมูลมั่ว ทั้งที่อยู่และเบอร์โทร บางคนก็ให้ที่อยู่ปลอม เบอร์โทรจริง แต่โทรไป
ได้แค่ครั้งเดียว หลังจากนั้นไม่เคยติดเลย หรือเป็นเบอร์ใครก็ไม่รู้ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังเลย...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

การที่ผู้ต้องขังให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงนั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ใน
การติดตามเท่านั้น แต่อาจจะส่งผลกระทบต่อผู้ต้องขัง ครอบครัวของผู้ต้องขัง ที่จะไม่ได้รับความ
ช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา และเมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือผู้ต้องขังก็มีโอกาสที่จะไปกระทำผิดซ้ำ
ซึ่งก็จะส่งผลให้ผู้พ้นโทษ ไม่สามารถกลับมาใช้ชีวิตเป็นปกติได้ ดังคำสัมภาษณ์นี้

“ถ้าได้ข้อมูลไม่จริง ผลกระทบที่ตามมาไม่ได้มีแค่เราติดตามเขาไม่ได้ แต่อาจจะส่งผลถึงตัว
ผู้ต้องขังและครอบครัวเขาด้วย เพราะเมื่อเราติดต่อเขาไม่ได้ เราก็ให้ความช่วยเหลือเขาไม่ได้ และเมื่อ
ไม่ได้รับความช่วยเหลือ ผู้ต้องขังก็มีแนวโน้มที่จะกระทำผิดอีก ซึ่งพอทำผิดเรื่อยๆ ก็ติดเป็นนิสัย
เข้าสังคมปกติไม่ได้ต้องกลายเป็นอาชญากรเต็มตัว...”

เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

ในประเด็นดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อตัวเจ้าหน้าที่และตัวผู้ต้องขังเท่านั้น แต่ยัง
รวมถึงศูนย์แคร่และสังคมด้วย เพราะเมื่อมีผู้กระทำผิดซ้ำเพิ่มขึ้น การเกิดเหตุอาชญากรรมก็จะเพิ่ม
สูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนไม่มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน และเมื่อเกิดผล
ลัพธ์ดังกล่าว จะทำให้ศูนย์แคร่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงการทำงานจากสังคม และจะมีผลให้ความเชื่อมั่น
ของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานลดลงไป ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“พอออกไปแล้วมีปัญหา แล้วแก้เองไม่ได้ หากคนช่วยเหลือไม่ได้ พวกเขาก็ต้องกลับไปกระทำ
ผิดอีก แล้วที่นี้สังคมก็จะเต็มไปด้วยอาชญากรรม มีคดีเกิดขึ้นต่อเนื่อง ผู้คนก็อยู่อย่างหวาดกลัว ซึ่ง
ศูนย์แคร่หรือทางกรมเองก็ต้องโดนตั้งคำถามจากสังคมแน่นอน ว่าหน่วยงานทำอะไรอยู่ นำ
ผู้ต้องขังไปขังเกลตาแบบไหน ไม่เห็นมีอะไรดีขึ้นเลย ออกมาก็เหมือนเดิม ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้วันวันเข้า
ความเชื่อมั่นต่อการทำงานของกรมก็จะค่อยๆ ลดลง...”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ กรมราชทัณฑ์
สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2563

การให้ข้อมูลไม่ถูกต้องของผู้ต้องขังทำให้เกิดปัญหาตามมาทั้งต่อตัวเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง โดยในส่วนของเจ้าหน้าที่จะไม่สามารถดำเนินการติดตามได้ เพราะไม่มีที่อยู่หรือเบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้ และในส่วนผู้ต้องขังที่เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้ว หากเกิดปัญหา ก็จะไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์

นอกจากการประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐในการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษแล้ว การดำเนินงานของศูนย์ฯ ก็ยังต้องมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ทั้งครอบครัวผู้ต้องขัง ญาติผู้ต้องขัง และตัวแทนจากสถานประกอบการต่างๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบถึงการดำเนินงานของศูนย์ฯ และแม้ว่าศูนย์ฯ ในเรือนจำจะจัดตั้งขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ปี 2561 แต่ศูนย์ฯ ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวหรือญาติของผู้ต้องขังบางส่วนที่ยังไม่ทราบถึงการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทำให้การจัดกิจกรรมหรือโครงการของศูนย์ฯ ไม่ได้ผลตอบรับเท่าที่ควร ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ ทักษสถานหญิงพิษณุโลก

"มีการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป คนเลยไม่รู้ว่ามี อย่างญาติของผู้ต้องขังบางรายที่เคยคุย เขาไม่รู้จักศูนย์ฯ เลย และคนที่มาใช้บริการก็มักมาถามเรื่องอื่นๆ มากกว่า ซึ่งมันทำให้เวลาเรามีจัดกลุ่มจัดอีเวนต์เล็กๆ หรือเชิญวิทยากรมา ก็ไม่ค่อยมีคนพูดถึงกันเท่าไร..."

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 2 ทักษสถานหญิงพิษณุโลก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

คำสัมภาษณ์ข้างต้นสอดคล้องกับคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำกลางนครสวรรค์

"ถ้าวัดผลการประชาสัมพันธ์จากคนที่มาติดต่อที่ศูนย์ มีไม่ถึง 30 เปอร์เซ็นต์ที่รู้จัก เพราะคนที่มาติดต่อที่ศูนย์ส่วนใหญ่จะมาขอจองคิวเยี่ยม ขอฝากของให้คนที่อยู่ข้างใน บางคนก็สอบถามถึงความเป็นอยู่ในแดน วิธีที่จะได้พักโทษ หรือลดวันต้องโทษของผู้ต้องขัง นานๆ ถึงจะมีมาขอความช่วยเหลือที่เกี่ยวกับภารกิจของศูนย์ฯ..."

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

จากผลการสัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงานมีสาเหตุหลักมาจากการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง ทำให้กลุ่มเป้าหมายหรือบุคคลภายนอกไม่รู้จัก และการขาดแคลนอัตรากำลัง ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในบางภารกิจทำได้ไม่เต็มที่ รวมทั้งสาเหตุจากตัวผู้ต้องขังที่ให้ข้อมูลการติดต่อทั้งที่อยู่อาศัยและเบอร์โทรศัพท์ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้หน่วยงานไม่สามารถดำเนินการติดตามภายหลังพ้นโทษได้

4.2.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กรออกเป็น 4 ประการ ได้แก่

- 1) ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม
- 2) ปัญหาและอุปสรรคด้านข้อกฎหมาย
- 3) ปัญหาและอุปสรรคการเข้าทำงานในสถานประกอบการ
- 4) ปัญหาและอุปสรรคการติดตามผู้พ้นโทษจากหน่วยงานเครือข่าย

ประเด็นปัญหาและอุปสรรคข้างต้นส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งในแต่ละข้อ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม

ภาพลักษณ์ของผู้พ้นโทษมักถูกมองในด้านลบจากสังคมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และยังมีข่าวการกระทำผิดซ้ำออกมาบ่อยๆ ยิ่งทำให้ทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้พ้นโทษเลวร้ายขึ้นไปอีก ผู้พ้นโทษถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ไม่ได้รับโอกาสในการเริ่มต้นใหม่จากสังคม ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ฯ เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และเรือนจำกลางคลองเปรม

“ที่ผ่านมาสังคมให้โอกาสผู้ต้องขังน้อยอยู่แล้ว เพราะยังมีความกลัวหรือไม่เชื่อใจในตัวผู้ต้องขัง ซึ่งเมื่อมีข่าวผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำออกมา และหนึ่งในนั้นเป็นฆาตกรต่อเนื่อง ก็ทำให้ทัศนคตินี้ยิ่งฝังแน่น โอกาสของผู้ต้องขังก็จะถูกปิดกั้นมากขึ้นไปอีก...”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

“ยังไงคนจำนวนหนึ่งก็มองว่าผู้พ้นโทษ คือ คนไม่ดี คนไม่น่าคบหา และความคิดเหล่านี้จะยิ่งเพิ่มขึ้นหรือฝังแน่นขึ้น トラบไตที่การกระทำผิดซ้ำยังมีอย่างต่อเนื่อง...”

นักสังคมสงเคราะห์ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 3

สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าทัศนคติของสังคมถือเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผู้พันโทษ เพราะตราบไต่ที่บุคคลในสังคมไม่เปลี่ยนทัศนคติ ยังมองผู้พันโทษในแง่ลบ จะมีผลให้ผู้พันโทษไม่ได้รับโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม และมีแนวโน้มที่จะไปกระทำผิดซ้ำ

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านข้อกฎหมาย

กฎหมายบางฉบับในปัจจุบันมีการจำกัดสิทธิของผู้พันโทษในการประกอบอาชีพ เช่น พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ.2558 ที่กำหนดไว้ว่า ผู้พันโทษจะต้องพันโทษออกมาไม่น้อยกว่า 3 ปี และไม่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ จึงจะสามารถขอใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ และ พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 ที่กำหนดไว้ว่าผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการ หรือผู้ดำเนินการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ต้องไม่เคยได้รับโทษในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด เพศ และการค้ำมนุษย์ ดังคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และเรือนจำกลางนครสวรรค์

"มีการเรียกร้องให้เรือนจำฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างเข้มข้น แต่พอฝึกได้ ฝึกเสร็จกฎหมายก็ปิดกั้นเขา อย่างบางคนเรียนการนวดจนชำนาญ ออกไปพอมิทุนอยู่บ้าง เลยจะเปิดร้านนวดแต่ทำไม่ได้ เพราะ กฎหมายไม่อนุญาต..."

เจ้าพนักงานอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

"อย่างไร ใน พ.ร.บ. ธุรกิจรักษาความปลอดภัย พันโทษแล้วก็ไปสมัครเป็น รปภ.ไม่ได้ ต้องรอให้ครบ 3 ปี ก่อน ซึ่งระยะเวลา 3 ปี มองว่านานไป เมื่อโอกาสการมีงานทำของพวกเขาเหลือน้อย โอกาสในการกระทำผิดซ้ำก็จะมีมาก..."

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

การที่มีกฎหมายในบางฉบับจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ ทำให้ผู้พันโทษได้รับผลกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 เพราะในเรือนจำมีการฝึกวิชาชีพการนวดแผนไทยให้กับผู้ต้องขัง แต่เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้ว ผู้พันโทษไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาเปิดกิจการเป็นของตัวเองได้ เพราะกฎหมายไม่อนุญาต ส่งผลให้โอกาสในการประกอบอาชีพที่มีความถนัดลดน้อยลง

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ

การมีงานทำถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้พ้นโทษไม่กระทำผิดซ้ำ ดังนั้นกรมราชทัณฑ์จึงได้มีการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังในด้านนี้ ซึ่งนอกจากการฝึกวิชาชีพในเรือนจำ/ทัณฑสถานแล้ว ยังได้มีการส่งตัวผู้ต้องขังออกไปทำงานนอกสถานที่ตามสถานประกอบการต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการ “พระราชรัฐ ร่วมสร้างงาน สร้างอาชีพผู้ต้องขัง” เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกปฏิบัติงานจริง และได้รับการพิจารณาเข้าทำงานภายหลังพ้นโทษ แต่สถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวไม่ได้มีทุกจังหวัด ทำให้ศูนย์แคร์ต้องดำเนินการช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านการมีงานทำอีกทางหนึ่งด้วยการจัดทำข้อมูลตำแหน่งงานว่าง และประสานกับสถานประกอบการในพื้นที่ที่มีความประสงค์จะรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน แต่เมื่อผู้พ้นโทษติดต่อเข้าไปแล้ว พบว่า ข้อมูลจากการรับสมัครงานที่สถานประกอบการบางแห่งเคยให้ไว้ไม่ครบถ้วนหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร์เรือนจำกลางนครสวรรค์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

“มีบางบริษัทติดต่อขอเข้ามาแนะนำงานที่เรือนจำ โดยบอกว่าบริษัทยินดีรับผู้ต้องขังทุกคน แต่ถึงเวลาจริงๆ ไม่ใช่แบบนั้น เพราะมีผู้พ้นโทษโทรมาหาผมเยอะครับ บอกว่า หัวหน้าครับ ผมไปสมัครงานบริษัทนั้นบริษัทนี้แล้ว เขาไม่เห็นเรียกผมเลยครับ โทรไปก็ไม่รับ หรือบางทีโทรมานัดสัมภาษณ์แต่มีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของตำแหน่ง ทำให้ผู้ต้องขังบางคนกลายเป็นคุณสมบัติไม่ตรง สมัครไม่ได้ ทั้งที่เตรียมตัวมาแล้ว...”

นักทัณฑ์วิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“เจอหลายครั้งครับกรณีนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นสมัครไปแล้วทางบริษัทเงียบไม่ติดต่อมา หรือเรียกไปคุยแต่เงินเดือนไม่เหมือนที่ให้ข้อมูลไว้ อย่างเช่น บอกว่าเงินเดือนเริ่มต้นที่ 1 หมื่นบาท แต่พอ ไปจริงแค่ 9,000 หรือบอกว่ายินดีรับทุกคนขอแค่มีอายุไม่เกินที่ตั้งไว้ และทำงานเป็นกะได้ แต่พอไปจริงๆ กลับต้องการคุณสมบัติเพิ่ม เช่น จบอย่างน้อยวุฒิม.3 หรือ เคยมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องมาก่อน...”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

คำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของผู้พันโทฯ 2 ท่าน ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“มีวิทยากรจากบริษัทหนึ่งเข้ามาบรรยายให้ความรู้ และเชิญชวนให้ไปทำงานกับบริษัทเขา บอกว่ามีตำแหน่งงานว่างเยอะ ทั้งคนขับรถ คนทำความสะอาด หรือคนศิษย์ข้อมูล มาได้เลย รับผิดชอบ ถ้าทำไม่เป็นมีสอนงานให้ เราก็แบบโอเคเลย ออกเมื่อไหร่ไปสมัครแน่ พอไปถึงเขาก็ให้กรอกใบสมัคร กรอกเสร็จก็รอสัมภาษณ์ ตอนสัมภาษณ์ก็ถามถึงข้อหาที่เราทำผิด เราก็บอกไปว่ายาเสพติด เขาก็บอกว่าถ้าเป็นข้อหานี้ไม่รับ เราก็ถามเพื่อนที่ไปด้วยกัน เขาโดนข้อหาความผิดต่อชีวิต ซึ่งบริษัทก็ไม่รับเหมือนกัน เราก็งงสิ ไหนตอนนั้นพูดว่า มาเลย รับผิดชอบ...”

ผู้พันโทฯคนที่ 3

สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2563

“ผมเคยไปสมัครตำแหน่งพนักงานส่งของที่หนึ่งครับ ก็อยู่ไกลบ้านผมพอสมควร แต่เขาบอกว่าเงินเดือนขั้นต่ำ 12,000 ที่พักฟรี ผมก็ตั้งใจว่าจะไปพักที่โน่นเลย แต่พอไปถึงบอกผมว่าเงินเดือน 9,500 และที่พักให้รอก่อน 1 เดือน ผมก็ถามเขาว่าทำไมไม่ได้เงินเดือน 12,000 ตามที่พูดในเรือนจำ เขาก็บอกผมว่าคนที่ไปวันนั้นน่าจะบอกผิด ผมก็เลยไม่ได้สมัคร...”

ผู้พันโทฯคนที่ 5

สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563

ปัญหานี้นับเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ เพราะการที่สถานประกอบการให้ข้อมูล ไม่ครบถ้วน หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริง อาจทำให้ผู้พันโทฯรู้สึกว่าคุณสังคมหลอกลวง หรือไม่ได้ต้องการให้กลับสู่สังคม ทำให้พวกเขาเลือกที่จะปฏิเสธสังคม และหวนกลับไปใช้ชีวิตในเส้นทางเดิม

4) ปัญหาและอุปสรรคการติดตามผู้พันโทฯจากหน่วยงานเครือข่าย

ในแต่ละวันมีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ /ทัณฑสถานทั่วประเทศจำนวนมาก กรมราชทัณฑ์จึงได้ประสานกับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อช่วยในการติดตามผู้พันโทฯที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น แต่การติดตามของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นประสบปัญหาเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้พันโทฯมีความกลัวว่าคนในหมู่บ้านเดียวกันจะทราบตัวตนเคยจำคุกมา หรือสงสัยในพฤติกรรมเมื่อเห็นว่ามีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาหาที่บ้าน ทำให้ผู้พันโทฯบางรายมีความไม่สบายใจ และขอยกเลิกการติดตาม รวมทั้งมีบางส่วนย้ายที่อยู่ไปแล้ว หรือไปทำงานต่างจังหวัด แต่ไม่มีช่องทางให้ติดต่อได้ ดังคำกล่าวของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครสวรรค์

“บางคนก็ไปทำงานต่างจังหวัด บางคนก็ย้ายที่อยู่ไปแล้ว โทรไปก็ไม่ติด ถามเพื่อนบ้านก็รู้แค่ว่าไปแล้ว แต่ไม่รู้จะไปอยู่ไหน จังหวัดไหน ไม่มีข้อมูลติดต่อเลย...”

นิตกรปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลบางตาหงาย จังหวัดนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2563

“ส่วนใหญ่ไม่โอเคเท่าไรเวลาไปหาที่บ้าน บางคนก็ขอเลิกติดตามไปเลย เพราะกลัวว่าคนในหมู่บ้านจะรู้ว่าเขาเคยติดคุกมาแล้ว หรือถ้าคนในหมู่บ้านรู้มาก่อนแล้ว กลัวคนในหมู่บ้านจะมองไม่ดี คิดว่าเขาจะไปทำอะไรผิดอีกหรือเปล่าถึงได้มีเจ้าหน้าที่มาหา...”

นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก
สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2563

นอกเหนือจากประเด็นกล่าว ยังมีปัญหาในด้านระยะเวลาในการส่งข้อมูล ที่เมื่อหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นได้ลงพื้นที่ติดตามผู้พ้นโทษเรียบร้อยแล้ว จะมีการรายงานผลกลับไปให้ศูนย์แรกรับ แต่เนื่องจากการดำเนินงานด้านเอกสารใช้เวลาอย่างน้อย 1 สัปดาห์ ทำให้บางครั้งผู้พ้นโทษที่ต้องการความช่วยเหลือ ได้รับความช่วยเหลือล่าช้า ดังคำกล่าวนี้

“ติดตามเสร็จแล้ว ก็ส่งข้อมูลให้กรมราชทัณฑ์ แต่งานเอกสารมันเป็นขั้นตอนต้องใช้เวลาอย่างน้อยก็ 1-2 อาทิตย์ หรือบางทีมากกว่านั้น แล้วจากการติดตามมีผู้พ้นโทษบางคนต้องการความช่วยเหลือ แต่ต้องรอเวลาทำเอกสารครึ่งเดือนก่อนเดือน มันทำให้การช่วยเหลือไปถึงช้า...”

นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก
CHULALONGKORN UNIVERSITY สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2563

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน เกิดจากทัศนคติของคนในสังคมที่ไม่ยอมรับในตัวผู้พ้นโทษ และการที่สถานประกอบการให้ข้อมูลในการจ้างงานหรือตำแหน่งงานว่างที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง รวมทั้งมีกฎหมายที่จำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษในการเป็นเจ้าของกิจการ และการเข้าทำงานในส่วนราชการและเอกชน ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ และเกิดจากตัวของผู้พ้นโทษที่ขอยกเลิกการติดตาม และไม่แจ้งข้อมูลเมื่อมีการย้ายที่พักอาศัย ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามได้

4.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์แคร์

4.3.1 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

1) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในด้านบุคลากร

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ศูนย์แคร์มีอัตรากำลังน้อยกว่าภาระงานที่ต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้ต้องขังทุกคน และในบางเรือนจำยังขาดแคลนบุคลากรในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการช่วยเหลือและเยียวยาบุคคล ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือ การให้คำปรึกษา หรือการติดตามผู้พ้นโทษ เจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ความดูแลได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งในปัจจุบันเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีการดำเนินงานศูนย์แคร์ ทั้งหมด 137 แห่ง มีตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติหน้าที่ภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 77 แห่ง อีก 60 แห่ง ที่ยังไม่มีตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์มีรายชื่อดังต่อไปนี้

รายชื่อเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ยังไม่มีตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์

ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน
1	เรือนจำกลาง ขอนแก่น	21	เรือนจำจังหวัด แม่ฮ่องสอน	41	เรือนจำอำเภอนางรอง
2	เรือนจำกลางเขาบิน	22	เรือนจำจังหวัดยศธร	42	เรือนจำอำเภอบัวใหญ่
3	เรือนจำกลางคลองไผ่	23	เรือนจำจังหวัด ร้อยเอ็ด	43	เรือนจำอำเภอเบตง
4	เรือนจำกลางปัตตานี	24	เรือนจำจังหวัดระนอง	44	เรือนจำอำเภอปากพนัง
5	เรือนจำกลางพัทลุง	25	เรือนจำจังหวัดเลย	45	เรือนจำอำเภอพล
6	เรือนจำกลางยะลา	26	เรือนจำจังหวัด ศรีสะเกษ	46	เรือนจำอำเภอภูเขียว
7	เรือนจำกลางระยอง	27	เรือนจำจังหวัดสงขลา	47	เรือนจำอำเภอแม่สอด
8	เรือนจำกลาง อุดรธานี	28	เรือนจำจังหวัด สิงห์บุรี	48	เรือนจำอำเภอแม่สะเรียง
9	เรือนจำจังหวัด กาญจนบุรี	29	เรือนจำจังหวัด หนองคาย	49	เรือนจำอำเภอรัตนบุรี
10	เรือนจำจังหวัด กาฬสินธุ์	30	เรือนจำจังหวัด อ่างทอง	50	เรือนจำอำเภอสุวรรณภูมิ

ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ที่	เรือนจำ/ทัณฑสถาน
11	เรือนจำจังหวัด ชัยนาท	31	เรือนจำจังหวัด อุทัยธานี	51	เรือนจำอำเภอสว่างแดน ดิน
12	เรือนจำจังหวัดชุมพร	32	เรือนจำจังหวัด อำนาจเจริญ	52	เรือนจำอำเภอสีคิ้ว
13	เรือนจำจังหวัด นครนายก	33	เรือนจำอำเภอ กบินทร์บุรี	53	เรือนจำอำเภอหลังสวน
14	เรือนจำจังหวัด นราธิวาส	34	เรือนจำอำเภอกันทร ลักษ์	54	ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ พระนครศรีอยุธยา
15	เรือนจำจังหวัดบึง กาฬ	35	เรือนจำอำเภอเกาะส มุย	55	ทัณฑสถานเปิดทุ่งเบญจา
16	เรือนจำจังหวัด บุรีรัมย์	36	เรือนจำอำเภอชัย บาดาล	56	ทัณฑสถานเปิดบ้านนาง บาดาล
17	เรือนจำจังหวัด ปราจีนบุรี	37	เรือนจำอำเภอไชยา	57	ทัณฑสถานเปิดบ้านเนิน สูง
18	เรือนจำจังหวัดพังงา	38	เรือนจำอำเภอตะกั่ว ป่า	58	ทัณฑสถานเปิดหนองน้ำ ชุ่ม
19	เรือนจำจังหวัดพิจิตร	39	เรือนจำอำเภอทองผา ภูมิ	59	ทัณฑสถานเปิดห้วยโป่ง
20	เรือนจำจังหวัดภูเก็ต	40	เรือนจำอำเภอทุ่งสง	60	ทัณฑสถานเกษตร อุตสาหกรรมเขาพริก

ที่มา : กองบริหารทรัพยากรบุคคล

แนวทางการพัฒนา

ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังให้ครบทุกเรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมทั้งมีการเพิ่มพูนทักษะให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ศูนย์แรกรับในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถดูแลผู้ต้องขังได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

“งานของศูนย์แคร้มันเกี่ยวข้องกับช่วยเหลือผู้อื่น จึงจำเป็นมากที่ต้องมีตำแหน่ง นักสังคมสงเคราะห์ทุกเรือนจำ เพราะเขาจะมีทักษะในด้านนี้โดยตรง และมีวิธีในการโน้มน้าวผู้ต้องขัง ซึ่งจะเป็นประโยชน์มาก แต่ถ้าที่ไหนยังไม่มีก็ต้องมีการเสริมความรู้ให้กับคนที่ทำอยู่ เพื่อให้เข้าใจในงานของศูนย์แคร้ และปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างดี...”

เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม 2563

2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ข้อมูลของผู้ต้องขังเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์แคร้ในกระบวนการภายหลังพ้นโทษ เพราะศูนย์แคร้ต้องนำข้อมูลในส่วนนี้มาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ ซึ่งเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานภายหลังพ้นโทษ และแจ้งให้ทราบถึงประโยชน์ที่ผู้ต้องขังจะได้รับหากยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลในแบบฟอร์ม แต่มีผู้ต้องขังบางส่วนให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง

แนวทางการพัฒนา

ศูนย์แคร้ควรนำผู้พ้นโทษที่เปิดเผยข้อมูลด้วยความป็นจริง และได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร้ภายหลังพ้นโทษจนสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุขมาเป็นวิทยากร เพื่อบรรยายให้ผู้ต้องขังได้ทราบถึงสิ่งที่จะได้รับหากให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ดังคำกล่าวนี้

“ผู้ต้องขังบางคนมีความกลัวต่อหน่วยงานรัฐ ก็เลยไม่กล้าเปิดเผยข้อมูล ให้ผู้คุมไปพูดโน้มน้าวผู้ต้องขังบางคนเขาก็ไม่เชื่อ เพราะมองว่าเป็นคนของรัฐเหมือนกัน ควรให้ผู้ที่พ้นโทษไปแล้ว และได้รับความช่วยเหลือจนมีงานทำ อยู่ในสังคมได้มาพูดดีกว่า เพราะคนเคยอยู่ด้วยกันเป็นเดือนเป็นปี รู้จักกันสยใจคอกัน เวลาพูดจะมีน้ำหนักรมากกว่า...”

นักทัณฑ์วิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์
สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

3) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายในด้านการประชาสัมพันธ์

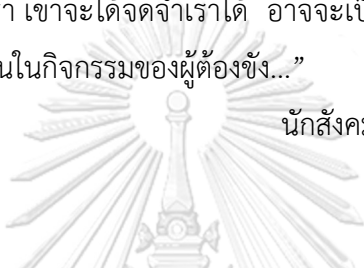
การดำเนินงานในปัจจุบัน

ศูนย์แคร้ได้ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของหน่วยงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้ช่องทางเฟซบุ๊ก และไลน์ของเรือนจำ/ ทัณฑสถาน แต่การใช้ช่องทางดังกล่าวทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ไม่ครอบคลุม เนื่องจากญาติของผู้ต้องขังบางส่วนไม่ได้เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ และสถานประกอบการไม่ทราบข้อมูลเฟซบุ๊ก หรือไลน์ของเรือนจำ ทำให้ศูนย์แคร้ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

แนวทางการพัฒนา

ควรจัดกิจกรรมเผยแพร่การดำเนินงาน โดยให้ญาติผู้ต้องขัง สถานประกอบการ หรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ศูนย์แคร์เป็นที่รู้จัก และจะส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษเป็นไปอย่างทั่วถึง

“เรือนจำหลายแห่งเน้นการประชาสัมพันธ์ไปทางออนไลน์เป็นหลัก ซึ่งมันไปไม่ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างที่ต้องการ เพราะบางคนเขามีข้อจำกัด อย่างญาติของผู้ต้องขังหลายคนก็มีอายุมากแล้วเขาก็ไม่ได้เล่นโซเชียล เราโพสต์ เราเขียนอะไรไป เขาก็ไม่เห็น ต้องใช้วิธีอื่นเพิ่มไปด้วย เน้นให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมกับเรา เขาจะได้จดจำเราได้ อาจจะเป็นการเชิญญาติ เชิญตัวแทนบริษัทมาพูด หรือมาเป็นกรรมการตัดสินในกิจกรรมของผู้ต้องขัง...”

นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ กรมราชทัณฑ์
สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2563

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินการศูนย์ภายในหน่วยงานควรเริ่มจากเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ที่เหมาะสมกับภารกิจ และประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์แคร์ให้ครอบคลุม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือบุคคลภายนอกได้รับรู้และเข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงาน รวมทั้งนำผู้พ้นโทษที่เปิดเผยข้อมูลด้วยความเป็นจริง และได้รับโอกาสจากสังคมจนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขมาเป็นตัวอย่างให้กับผู้ต้องขังได้เห็นถึงสิ่งที่จะได้รับหากให้ข้อมูลด้วยความเป็นจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.3.2 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกหน่วยงาน

1) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกด้านสังคม

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ทัศนคติของคนในสังคมมีผลต่อผู้พ้นโทษเป็นอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันจากข่าวการกระทำความผิดซ้ำของผู้พ้นโทษบางราย ทำให้สังคมมองว่าผู้พ้นโทษคือบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ ส่งผลให้ผู้พ้นโทษถูกปฏิเสธการรับเข้าทำงาน ถูกรังเกียจจากคนรอบข้าง และในท้ายที่สุดก็ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข เนื่องจากไม่ได้รับโอกาสจากสังคม

แนวทางการพัฒนา

ควรจัดทำสื่อหรือกิจกรรมเผยแพร่ตัวอย่างของผู้พ้นโทษที่ได้รับโอกาสจากคนรอบข้างให้มีงานทำ ให้การยอมรับ จนสามารถเลี้ยงตนเองและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่กลับไป

กระทำผิดซ้ำ เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้มองผู้พันโทษในแง่บวก และให้การยอมรับผู้พันโทษในการกลับเข้าสู่สังคม

“ต้องนำผู้พันโทษที่ตีออกมาเผยแพร่ให้สังคมได้รับรู้ เพราะทุกวันนี้มีแต่ออกข่าวผู้พันโทษที่กระทำผิดซ้ำ สังคมก็เลยมองผู้ต้องขังไปในด้านลบ ซึ่งจริงๆ คนที่ออกมาแล้วกลับตัวเป็นคนดีมีมากกว่าคนที่ไปทำผิดเยอะ แต่คนไม่เห็นตรงนั้น เพราะมันไม่ได้มีออกข่าว ซึ่งถ้ามีการนำเสนอเรื่องราวตัวอย่างดีๆ ออกไปบ้าง ก็มีโอกาสมากที่สังคมจะเปลี่ยนทัศนคติ...”

นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติการคนที่ 1 ทักษสถานหญิงพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2563

2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกด้านกฎหมาย

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ปัจจุบันมีกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการมีงานทำของผู้พันโทษ คือ พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 ที่ไม่อนุญาตให้ผู้พันโทษเป็นเจ้าของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และ พระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ.2558 ที่ผู้พันโทษไม่สามารถขอใบอนุญาตเป็นพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ หากพันโทษออกมาไม่ครบ 3 ปี

แนวทางการพัฒนา

ควรมีการแก้กฎหมายใน พ.ร.บ. สุขภาพ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พันโทษ ได้เป็นเจ้าของกิจการ เพราะการจำกัดสิทธิ์ให้เป็นลูกจ้างได้อย่างเดียว ผู้พันโทษอาจถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง หรือถูกปฏิเสธเข้าทำงานจากสถานประกอบการ และใน พ.ร.บ. รักษาความปลอดภัย จาก 3 ปีให้ลดเหลือ 1 ปี เพื่อให้ผู้พันโทษมีทางเลือกในการประกอบอาชีพได้มากขึ้นในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานเกินไป ดังคำกล่าวต่อไปนี้

“ปรับกฎหมายที่จำกัดการทำงานของผู้พันโทษ อย่าง พ.ร.บ. สุขภาพ ก็เปลี่ยนให้ผู้พันโทษเป็นเจ้าของได้ เพราะการไปสมัครงานบริษัทบางที่เขาเห็นเป็นผู้ต้องขังเขาก็ไม่รับ และ พ.ร.บ. รักษาความปลอดภัย ก็เปลี่ยนให้ระยะเวลาลดลง จากต้องพันโทษ 3 ปี เหลือแค่ 1 ปี เพราะ 3 ปีนานเกินไป...”

นักทัณฑวิทยาชำนาญการ เรือนจำกลางนครสวรรค์

สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2563

3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านการมีงานทำด้วยการจัดหาข้อมูลตำแหน่งงานว่างทางอินเทอร์เน็ต และเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากสถานประกอบการที่ยินดีรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานเข้ามาแนะนำตำแหน่งงานให้กับผู้ต้องขัง แต่ข้อมูลที่ตัวแทนจากสถานประกอบการให้ไว้ไม่ครบถ้วนหรือมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ทำให้ผู้พ้นโทษถูกปฏิเสธเข้ารับการจ้างงาน

แนวทางการพัฒนา

ควรจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมหรือโรงงานที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำ และได้พัฒนาทักษะทางด้านอาชีพให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ

“ให้มีนิคมของผู้พ้นโทษขึ้นมาจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ดี เพราะไม่ใช่สถานประกอบการทุกที่ยินดีรับผู้พ้นโทษ แม้มีบางที่ยินดีรับ แต่การเข้าไปทำงานก็อาจจะเจอเพื่อนร่วมงานไม่ยอมรับหรือโดนตีตรา ถ้ามีพื้นที่ของพวกเขาเอง ปัญหาการไม่มีงานทำหรือสังคมกีดกันก็จะหมดไป และพอมีงานทำก็อยู่ได้ ไม่ต้องไปกระทำผิดแบบเดิม...”

นักสังคมสงเคราะห์ เรือนจำกลางคลองเปรมคนที่ 1

สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม 2563

4 แนวทางพัฒนาการดำเนินงานภายนอกด้านการติดตามผู้พ้นโทษจากหน่วยงานเครือข่าย

การดำเนินงานในปัจจุบัน

ศูนย์ฯ มีการประสานกับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อช่วยในการติดตามผู้พ้นโทษ แต่ในการติดตามนั้นกระทำได้ค่อนข้างยาก เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการผู้พ้นโทษขอยกเลิกการติดตาม เนื่องจากกลัวว่าคนรอบข้างจะทราบว่าเขาเคยติดคุกหรือถูกมองในแง่ลบ

แนวทางการพัฒนา

นำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการติดตาม โดยให้ผู้พ้นโทษกรอกข้อมูลในระบบที่สร้างขึ้นเพื่อรายงานสถานะปัจจุบันในด้านความเป็นอยู่ การมีงาน และความต้องการ ความช่วยเหลือ พร้อมแนบรูปภาพประกอบ เมื่อผู้พ้นโทษกรอกข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วส่งต่อข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ให้กับศูนย์ฯ เพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษต่อไป ดังคำสัมภาษณ์นี้

“ถ้าเจอหน้ากันแล้วมีความกลัว ก็ใช้ออนไลน์เข้ามาแทนเลย สร้างระบบไว้ให้ผู้พันโทษเข้าถึงข้อมูลปัจจุบันของเขา แล้วเราก็ตรวจสอบดูว่าถูกมั๊ย จริงมั๊ย ถ้าสงสัยคนไหนก็ลงไปสังเกตการณ์หรือสอบถามคนที่เกี่ยวข้องดู อย่างถ้าเขาระบุว่าทำที่บริษัทนี้ เราก็โทรไปถามที่บริษัทเลยว่าคนนีทำงานอยู่จริงมั๊ย แล้วพอตรวจสอบเสร็จ ก็ทำระบบให้ส่งข้อมูลต่อให้กรมราชทัณฑ์ได้เลย ทางนั้นจะได้ทำอะไรต่อได้ทันที ไม่ต้องมารอเอกสาร...”

นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลสมอแข จังหวัดพิษณุโลก

สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2563

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินการศูนย์ภายนอกควรดำเนินการจัดกิจกรรมรณรงค์ให้สังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อผู้พันโทษไปในทางบวก และปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้ผู้พันโทษได้มีโอกาสเป็นเจ้าของกิจการและสามารถเข้าทำงานในหน่วยงานราชการได้ รวมถึงจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับเฉพาะผู้พันโทษ เพื่อให้ผู้พันโทษได้มีงานทำ และนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้การติดตาม เพื่อความสะดวกเร็วและลดการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้พันโทษ

4.4 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์แคร์จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน 4 แห่ง ได้แก่ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางนครสวรรค์ เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทางเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวสามารถอภิปรายผลการศึกษาถึง . กระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ และแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ โดยแยกตามวัตถุประสงค์การศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

จากผลการศึกษา พบว่า กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการควบคุมดูแลผู้ต้องขังมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่วันแรกที่เข้าเรือนจำ โดยเริ่มกระบวนการด้วยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งทางเรือนจำจะดำเนินการเก็บข้อมูลของผู้ต้องขังผ่านเอกสารทางราชการและการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะมีการจำแนก

ผู้ต้องขังทุกคน ทั้งผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดี และผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่น แต่ทางเรือนจำไม่มีรูปแบบการจำแนกที่แตกต่างกันระหว่างผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องขังได้รับแผนการปฏิบัติที่ไม่ตรงกับตัวบุคคล ถึงแม้ว่าจะมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำได้ แต่ต้องรอเวลาอย่างน้อย 6 เดือน หรือมากกว่านั้น ซึ่งหากผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวออกไปก่อนโดยเฉพาะผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำเท่ากับว่าจะเป็น การปล่อยให้ผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงในการกระทำผิดและยังไม่ได้รับการแก้ไขที่ตรงจุดกลับเข้าสู่สังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธีระ สนิเตชารักษ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการ จำแนกผู้กระทำผิด ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจำแนกผู้ต้องขังที่เคยกระทำผิดกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรกไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งหากมีกระบวนการที่แตกต่างกันจะทำให้การพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังทำได้ตรงจุด และงานวิจัยดังกล่าวได้พบอีกว่า การเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนกจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน เพราะการบริหารจัดการภายในเรือนจำด้วยการให้เจ้าหน้าที่หมุนเวียนตำแหน่งกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติทุกหน้าที่ในเรือนจำได้ ทำให้เจ้าหน้าที่ขาดความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยพบว่า เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานจำแนก เช่น ได้ย้ายไปเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่น หรือได้รับการเลื่อนระดับ จะทำให้กระบวนการขาดความต่อเนื่องหรือล่าช้า เนื่องจากนโยบายของเรือนจำที่มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ได้หมุนเวียนเรียนรู้งานจากฝ่ายต่างๆ ให้ได้มากที่สุด แต่ไม่ได้ลงลึก ซึ่งงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีหลายขั้นตอนและมีบุคคลที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทำให้ผู้มาทดแทนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้งาน ส่งผลให้การดำเนินงานจำแนกไม่ต่อเนื่อง และเมื่อผู้ต้องขังเหลือกำหนดโทษตั้งแต่ 6 เดือนถึง 1 ปี เรือนจำจะจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าร่วมโครงการเตรียมความพร้อมปล่อย ซึ่งแม้ว่าเรือนจำจะมีการเตรียมกิจกรรมและการอบรมในด้านของการพัฒนาร่างกาย การพัฒนาจิตใจ การประกอบอาชีพ และการส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีความพร้อมในการกลับเข้าสู่สังคม แต่เรือนจำยังมีความไม่พร้อมในเรื่องของสถานที่ที่ใช้สำหรับการจัดโครงการ เพราะสถานดังกล่าวนั้น ถูกใช้เพื่อกิจกรรมอื่นๆ ของเรือนจำ ทำให้ในบางครั้งแม้ว่าจะมีการจองสถานที่เพื่อใช้สำหรับการอบรม แต่หากมีกิจกรรมอื่นที่มีความเร่งด่วนเข้ามาก็ต้องให้กิจกรรมนั้นได้ใช้สถานที่ไปก่อน ทำให้เจ้าหน้าที่มีเวลาในการเตรียมการน้อย ต้องดำเนินงานด้วยความเร่งรีบ ทำให้การจัดอบรมนั้นอาจไม่สมบูรณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ต้องขังไม่ได้รับความรู้หรือคำแนะนำที่ครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ภุชงค์ มงคลสินธุ์ และคณะ (2563) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ที่พบว่า ปัญหาสำคัญหนึ่งของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย คือ การมีสถานที่สำหรับจัดโครงการที่มีความคับแคบและไม่ใช้สถานที่สำหรับการจัดโครงการโดยตรง ทำให้ในบางครั้งไม่ได้ใช้สถานที่ตามกำหนดการ และยังมีความไม่พร้อมของในด้านของตำแหน่งนักจิตวิทยา ที่เรือนจำกลุ่มตัวอย่าง เช่น เรือนจำกลางนครสวรรค์ และทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก ยังไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ใน

ตำแหน่งนี้ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญมาก เพราะก่อนที่จะเข้าสู่โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย กรมราชทัณฑ์กำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนจะต้องเข้ารับการประเมินสภาวะทางจิต ซึ่งเรือนจำกลุ่มตัวอย่างได้มอบหมายให้ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพมาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน ซึ่งเจ้าหน้าที่จากกลุ่มตัวอย่างก็ไม่เห็นด้วย เพราะการให้พยาบาลวิชาชีพมาปฏิบัติที่ตั้งกล่าวควรเป็นการทำแทนไม่ใช่ทดแทน และจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากกองบริหารทรัพยากรบุคคล กรมราชทัณฑ์ ทำให้ได้ทราบว่ายังมีเรือนจำ/ทัณฑสถานอีกมากกว่า 30 แห่ง ที่ยังไม่มีผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งนักจิตวิทยา ซึ่งในงานวิจัยของกรวรรณ คำกรเกตุ (2559) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขัง ในเรือนจำโครงสร้างเบา ก็ได้พบเช่นกันว่า ข้อจำกัดหนึ่งการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย คือ การขาดแคลนอัตรากำลังนักวิชาชีพต่างๆ เช่น นักจิตวิทยา ซึ่งหากนับจากปีของงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นเวลามากกว่า 5 ปีแล้ว ที่ปัญหานี้ยังคงอยู่ สะท้อนให้เห็นภาพชัดเจนว่า มีความไม่พร้อมของการเตรียมความพร้อมให้ผู้อื่น และเมื่อเข้าสู่ช่วงใกล้พ้นโทษทางศูนย์ฯ แคร่จะเข้ามาดูแลผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องจนถึงวันก่อนปล่อยตัวด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ผู้ต้องขังได้เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนให้ความช่วยเหลือภายหลังโทษโดยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และให้ความช่วยเหลือในด้านค่าพาหนะและการจัดหาที่อยู่ในวันปล่อยตัว รวมถึงการดูแลภายหลังปล่อยตัวโดยการติดตามของศูนย์ฯ แคร่และหน่วยงานเครือข่าย เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ โดยการให้ความช่วยเหลือด้านค่าพาหนะนั้น กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดอัตราไว้ที่ 1 กิโลเมตร = 1 บาท และหากมีระยะทางรวมเกิน 250 กิโลเมตร จะให้ค่าอาหารเพิ่มอีกมี้อละ 50 บาท

ซึ่งอัตราดังกล่าวเป็นอัตราที่กำหนดให้ใช้ตั้งแต่ปี 2561 หรือตั้งแต่เริ่มมีศูนย์ฯ แคร่ ซึ่งไม่สอดคล้องสภาพปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้ค่าโดยสารรถสาธารณะและค่าอาหารมีราคาสูงขึ้นตามไปด้วย ทำให้เงินค่าพาหนะที่ได้รับอาจไม่เพียงพอในการเดินทางกลับภูมิลำเนา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกลุ่มตัวอย่างก็เคยได้พบผู้พ้นโทษที่ไม่ยอมเดินทางกลับบ้าน และมีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดจากเหตุผลดังกล่าว ซึ่งหากกรมราชทัณฑ์ยังให้ความช่วยเหลือค่าพาหนะในอัตราเดิมท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จะทำให้มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นที่ผู้พ้นโทษจะกระทำผิดซ้ำตั้งแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินค่าอาหารและค่าเดินทางกลับบ้าน

และจากผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ แคร่ใน 4 เรือนจำ พบว่า ศูนย์ฯ แคร่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านการจัดหางานมากที่สุด ซึ่งการมีงานทำมีส่วนทำให้ผู้พ้นโทษใช้ชีวิตในสังคมได้ ซึ่งหากไม่มีงานทำก็มีแนวโน้มที่จะกลับไปกระทำผิดซ้ำ ดังเช่นงานวิจัยของสุวรรณ ใจคล้องแคล้ว (2546) ที่ได้ศึกษาเรื่อง สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษมิ้นบุรี พบว่า ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีการกระทำผิดซ้ำ 2 ครั้ง เนื่องจากเมื่อพ้นโทษแล้วไม่สามารถหางานทำได้ จึงต้องกระทำผิดซ้ำ และงานวิจัยของทัศนีย์ อมาตยกุล (2548) ที่ได้ศึกษาทัศนคติต่อการฝึกวิชาชีพและสาเหตุการกระทำ

ผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ผ่านการฝึกวิชาชีพ ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง พบว่า 1 ในสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ คือการไม่มีอาชีพ

และจากกรณีศึกษาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าครอบครัวมีส่วนสำคัญต่อผู้ต้องขัง ทั้งในช่วงการปล่อยตัวและหลังปล่อยตัว โดยกรณีศึกษาที่ 1 ได้รับคำแนะนำจากมารดาในระหว่างอยู่ที่เรือนจำให้ขอรับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ ซึ่งการขอรับความช่วยเหลือนั้นก็เหมือนจุดเปลี่ยนในชีวิตของเขา เพราะหากไม่ได้รับการติดต่อจากบริษัทให้ไปสัมภาษณ์งาน เขามีแนวโน้มจะกลับไปใช้ชีวิตในเส้นทางเดิม และอาจเป็นผู้กระทำผิดอีกครั้ง หรือในกรณีศึกษาที่ 2 และ กรณีศึกษาที่ 4 และ 5 ที่เคยรู้สึกท้อแท้ไร้หนทาง เพราะคิดว่าการกระทำผิดของตนเองทำให้ครอบครัวผิดหวัง แต่เมื่อสมาชิกในครอบครัวแสดงออกให้เห็นว่าพวกเขายังห่วงใย ปรารถนาดี และพร้อมให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวอีกครั้ง กรณีศึกษาทั้ง 2 ก็ได้กลับมาใช้ชีวิตที่มีความหวัง หรือในกรณีศึกษาที่ 5 ที่เคยประสบปัญหาความเครียดจนเกือบฆ่าตัวตายในเรือนจำ แต่เมื่อได้กำลังใจจากภรรยา เขาก็ล้มเลิกความคิดนั้นแล้วกลับมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ ซึ่งจากกรณีศึกษาทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าผู้พ้นโทษจะกระทำผิดมาในข้อใด หรือมีความรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังเพียง หากได้รับกำลังใจและการสนับสนุนจากสมาชิกในครอบครัวพวกเขาก็พร้อมจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ จึงอาจกล่าวได้ว่าครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญในการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ สอดคล้องกับการศึกษาของอายุตม์ สินธพพันธ์ (2545) ที่ได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำว่า วิธีการหนึ่งที่จะลดปัญหาอาชญากรรม คือ เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้ว สถาบันครอบครัวต้องให้ความช่วยเหลือและความอบอุ่น เพื่อให้ผู้พ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมได้และไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ

กระบวนการทำงานศูนย์แคร์มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในด้านการจัดหางาน การจัดหาที่อยู่อาศัย การขอรับทุนประกอบอาชีพ และการให้คำแนะนำปรึกษา เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถปรับตัวในการกลับเข้าสู่สังคมได้ และใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2563-2565 ด้านการส่งเสริมคนดีสู่สังคม ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับการพัฒนาให้มีการศึกษา มีอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขลดการกระทำผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินงานของศูนย์แคร์เกิดขึ้นทั้งจากภายในหน่วยงาน และภายนอกหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในหน่วยงาน

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร

เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นทุกวัน แต่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีน้อย และต้องรับผิดชอบงานในหลายส่วน ทำให้ไม่สามารถติดตามดูแลผู้พ้นโทษได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับการศึกษาของ นรภัทร พิพัฒน์นทยา (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ที่ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานของศูนย์ฯ คือ การขาดแคลนอัตรากำลัง และการที่เจ้าหน้าที่มีปริมาณงานที่รับผิดชอบมาก ทำให้ไม่มีเวลาไปติดตามผู้พ้นโทษ

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านการประชาสัมพันธ์

มีผู้พ้นโทษ ญาติ หรือครอบครัวของผู้พ้นโทษบางส่วนยังไม่ทราบถึงการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ทำให้มีคนมาขอรับความช่วยเหลือตามภารกิจของหน่วยงานจำนวนน้อย และส่งผลให้การจัดกิจกรรมหรือโครงการของศูนย์ฯ ไม่ได้ผลตอบรับเท่าที่ควร สอดคล้องกับการศึกษาของมนตรา งามวาจา (2555) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อยที่ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังปล่อยตัวมาจากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึงของหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่รู้จัก หรือรู้จัก แต่ไม่ทราบว่า จะขอรับความช่วยเหลือได้อย่างไร

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกหน่วยงาน

1) ปัญหาและอุปสรรคด้านสังคม

ทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อผู้พ้นโทษเป็นไปด้านลบ โดยยังมองว่าคนที่เคยถูกจำคุก คือ คนที่อันตราย คนที่ไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม และใช้ชีวิตอย่างปกติสุขได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ มนตรา งามวาจา ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อย (2555) ที่ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังปล่อยตัวมาจากการที่สังคมไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ เพราะไม่เชื่อมั่นว่าผู้พ้นโทษสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เป็นคนดี และสอดคล้องกับการศึกษาของ นรภัทร พิพัฒน์นทยา (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ที่ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานศูนย์ฯ มาจากการที่ผู้พ้นโทษไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

2) ปัญหาและอุปสรรคด้านข้อกฎหมาย

ผู้พ้นโทษถูกจำกัดสิทธิในการสมัครงาน เนื่องจากในบางสาขาอาชีพมีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องไม่เคยเป็นผู้ถูกจำคุกจากคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน ทำให้ผู้พ้นโทษไม่มีโอกาสเข้าทำงานดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ (2559) ที่ศึกษาเรื่อง

แนวทางการพัฒนากฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิ และสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษา พบว่า กฎหมายไทยมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป เพราะเป็นอุปสรรคในการเข้าทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในส่วนของราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

3) ปัญหาและอุปสรรคด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ

ผู้พ้นโทษได้รับข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และถูกปฏิเสธในการรับเข้าทำงานจากสถานประกอบการบางแห่ง ทั้งที่สถานประกอบการนั้นได้เคยประชาสัมพันธ์ไว้ว่ายินดีรับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน ทำให้ผู้พ้นโทษรู้สึกเหมือนถูกหลอกลวง แต่ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ได้ เพราะไม่มีกฎหมายระเบียบ หรือข้อบังคับใดให้ความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติบดี ไยพลู (2540) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พ้นโทษในการเข้าทำงาน ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ผู้พ้นโทษมักประสบกับความยากลำบากในการสมัครงานทั้งในหน่วยงานราชการและเอกชน ซึ่งในหน่วยงานเอกชนก็ไม่ปรากฏว่ามีกฎหมายใดที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองผู้พ้นโทษที่ถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมในการเข้าทำงาน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ สามารถทำได้จากภายในและภายนอกหน่วยงาน

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ภายในหน่วยงาน

1) ด้านบุคลากร

ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอต่อภารกิจของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ เพราะเป็นตำแหน่งที่มีประสบการณ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขัง และควรมีการเพิ่มพูนทักษะให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของนรภัทร พิพัฒน์นันทยา (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี ที่ผลการศึกษาพบว่า ควรมีการเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการพัฒนาศูนย์แคร์ และสอดคล้องกับนโยบายของ ดร.อายุตม์ สินธพพันธุ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในด้านที่ 3 การพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยและโปร่งใส ข้อ 3.2 พัฒนาบุคลากร ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาและสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากร เพื่อส่งเสริมองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในควบคุม ดูแล และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง

2) ด้านการประชาสัมพันธ์

ควรจัดกิจกรรมเผยแพร่ข่าวสารหรือการดำเนินงานโดยให้บุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงาน สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ 2564 ในประเด็นที่ 2 ด้านคุณภาพการให้บริการ ข้อ 2.2 ประชาสัมพันธ์เชิงรุกและสร้างภาพลักษณ์องค์กรใหม่ ที่มุ่งเน้นสร้างการรับรู้กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจกระบวนการทำงานของกรมราชทัณฑ์ได้อย่างทั่วถึงและเท่าทันต่อเหตุการณ์

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของศูนย์แคร์ภายนอกหน่วยงาน

1) ด้านสังคม

ควรนำเสนอเรื่องราวของผู้พ้นโทษที่ได้รับการโอกาสหรือการยอมรับจากสังคมจนสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้พ้นโทษ และเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมให้มองผู้พ้นโทษในเชิงบวก และให้โอกาสในการกลับคืนสู่สังคม สอดคล้องกับนโยบายของ ดร.อายุตม์ สินธพพันธุ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในด้านที่ 4 การกลับคืนสู่สังคมและการติดตามผู้พ้นโทษ ที่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขังในด้านต่างๆ ตามความถนัดของแต่ละบุคคล และการสร้างโอกาสให้ผู้พ้นโทษ โดยให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมการยอมรับผู้พ้นโทษ การให้โอกาส และการส่งเสริมให้มีงานทำภายหลังพ้นโทษ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน และลดการกระทำผิดซ้ำ

2) ด้านกฎหมาย

ควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติในการเข้าทำงานหรือการประกอบอาชีพ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีโอกาสเป็นผู้ประกอบการ และได้รับการจ้างงานจากหน่วยงานราชการและเอกชน สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 704) พ.ศ.2563 (มาตรการภาษีเพื่อสนับสนุนการจ้างงานผู้พ้นโทษเข้าทำงาน) ที่กำหนดให้ยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน 3 หมวด 3 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากร ให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่รับผู้พ้นโทษซึ่งได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำเป็นระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีนับแต่วันที่ได้รับการปล่อยตัว เข้าทำงาน

3) ด้านการเข้าทำงานในสถานประกอบการ

ควรมีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่รองรับผู้พ้นโทษโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำ และได้พัฒนาทักษะทางด้านอาชีพให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงยุติธรรม ที่มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมราชทัณฑ์ขึ้นในพื้นที่นำร่อง 4 แห่ง ได้แก่ 1) เรือนจำจังหวัดสมุทรสาคร (เรือนจำชั่วคราวบางหญ้าแพรก) 2) เรือนจำกลางชลบุรี (เรือนจำชั่วคราวบ้านบึง) 3. เรือนจำกลางสมุทรปราการ (เรือนจำชั่วคราวคลองด่าน) และ 4. เรือนจำกลางระยอง (เรือนจำ

ชั่วคราวเขาไม่แก้ว) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะอาชีพ พัฒนาระดับฝีมือแรงงาน สร้างอาชีพในอนาคต และสร้างผู้พันโทษให้เป็นผู้ประกอบการรายใหม่ เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ

4) ด้านการติดตามผู้พันโทษจากหน่วยงานเครือข่าย

ควรเพิ่มช่องทางการติดตามผู้พันโทษแบบออนไลน์ โดยให้ผู้พันโทษรายงานข้อมูลปัจจุบันในด้านที่อยู่อาศัย การมีงานทำ และการขอรับความช่วยเหลือผ่านระบบที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นการลดผลกระทบที่อาจเกิดกับผู้พันโทษ เมื่อมีเจ้าหน้าที่ไปติดตามที่บ้าน และมีความรวดเร็วในเข้าถึงและส่งต่อข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับนโยบายของ ดร.อายุตม์ สินธพพันธุ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ในด้านที่ 3 การพัฒนาองค์กรให้ทันสมัยและโปร่งใส ข้อ 3.1 พัฒนาองค์กรนวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ ที่มุ่งเน้นในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน และใช้เป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาพหุตินิสัยในการคืนคนดีสู่สังคม รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกรวดเร็ว

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ศึกษากระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์ และศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์ เพื่อนำไปสู่การค้นหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์แคร้จากเรือนจำ/ทัณฑสถาน 4 แห่ง ได้แก่ ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลก เรือนจำกลางนครสวรรค์ เรือนจำกลางคลองเปรม และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 คน และผู้แทนหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายในทำงานร่วมกับกรมราชทัณฑ์ จำนวน 7 คน รวมทั้งผู้พันโทฯ ที่ได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์แคร้ จำนวน 5 คน โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อเรียบเรียงให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 กระบวนการทำงานของ “ศูนย์แคร้” กรมราชทัณฑ์

จากการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของ "ศูนย์แคร้" กรมราชทัณฑ์ ภายใต้กรอบของทฤษฎีระบบ ซึ่งประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output) และ 4) ผลกระทบ (Outcome) โดยปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้านในการดำเนินงานของศูนย์แคร้ นั้น ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1) นโยบายการจัดตั้งศูนย์แคร้ ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561 กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์แคร้ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน 137 แห่ง เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พันโทฯ ในด้านต่างๆ ตามความประสงค์ของผู้พันโทฯ และประสานกับหน่วยงานเครือข่ายในการติดตาม เพื่อให้ผู้พันโทฯใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข 2) คณะทำงานศูนย์แคร้ กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดให้ในแต่ละเรือนจำ/ทัณฑสถานมีการแต่งตั้งคณะทำงานศูนย์แคร้ขึ้น ซึ่งในคณะทำงานประกอบด้วยที่ปรึกษาและคณะทำงาน โดยมีผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานเป็นประธานที่ปรึกษา และ 3) ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์แคร้ กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน 7 ขั้นตอน เพื่อให้ศูนย์แคร้ในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

2) กระบวนการ (Process) หมายถึง การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งในการดำเนินงานของศูนย์แครีแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง 2) กระบวนการในวันปล่อยตัวผู้ต้องขัง และ 3) กระบวนการภายหลังปล่อยตัวผู้ต้องขัง

2.1 กระบวนการก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง

ในกระบวนการนี้เริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลผู้ต้องขัง โดยเจ้าหน้าที่ศูนย์แครีจะเก็บข้อมูลผ่านการให้ผู้ต้องขังกรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มก่อนปล่อยตัว (care 01) และการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงประวัติส่วนตัว และความต้องการขอรับความช่วยเหลือในด้านการมีงานทำ ค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา และด้านอื่นๆ หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ศูนย์แครีจะบันทึกข้อมูลลงในระบบ care01 แล้วนำข้อมูลไปประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือตามที่ผู้ต้องขังได้แจ้งความประสงค์ไว้ และแจ้งญาติของผู้ต้องขังให้ทราบถึงกำหนดการในวันปล่อยตัว

2.2 กระบวนการในวันปล่อยตัวผู้ต้องขัง

ในกระบวนการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษในวันที่ได้รับการปล่อยตัว โดยศูนย์แครีจะให้ความช่วยเหลือในเรื่องของค่าพาหนะในการเดินทางกลับภูมิลำเนาของผู้พ้นโทษ โดยให้ค่าพาหนะตามระยะทาง (1 กิโลเมตร = 1 บาท) หากมีระยะทางรวมเกิน 250 กิโลเมตร จะให้ค่าอาหารเพิ่มมื้อละ 50 บาท และให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย หากผู้พ้นโทษไม่มีที่พักอาศัยทางศูนย์แครีเรือนจำกลางคลองเปรมจะส่งผู้พ้นโทษไปที่มูลนิธิบ้านพระพร ส่วนเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจะส่งผู้พ้นโทษไปที่วัดสวนแก้ว ขณะที่ทัณฑสถานหญิงพิษณุโลกและเรือนจำกลางนครสวรรค์จะประสานกับศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่งประจำจังหวัดเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ซึ่งในแต่ละแห่งนอกจากผู้พ้นโทษจะได้รับการดูแลในด้านที่พักอาศัยแล้ว ยังได้รับการฝึกอาชีพหรือการทำงานเพื่อให้มีรายได้และมีความพร้อม ในการกลับเข้าสู่สังคมต่อไป

2.3 กระบวนการภายหลังปล่อยตัวผู้ต้องขัง

ในกระบวนการนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลักที่ศูนย์แครีได้ดำเนินการภายหลังปล่อยตัวผู้พ้นโทษ คือ 1) การติดตามผู้พ้นโทษ 2) การให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ และ 3) การรายงานผล โดยในการติดตามนั้น หากเป็นผู้พ้นโทษที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันกับเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ปล่อยตัว เรือนจำ/ทัณฑสถานแห่งนั้นจะเป็นผู้ดำเนินการติดตามด้วยวิธีการไปเยี่ยมที่บ้าน ทางโทรศัพท์ และทางสื่อออนไลน์ แต่ถ้าหากเป็นผู้พ้นโทษที่มีภูมิลำเนาหรือมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดอื่น จะใช้วิธีหลักในการติดตามทั้งหมด 3 วิธี คือ การประสานกับหน่วยงานท้องถิ่นให้ช่วยในการติดตาม ทางโทรศัพท์ และทางสื่อออนไลน์ ส่วนการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษนั้น ศูนย์แครีจะให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดหางาน โดยจะแนะนำตำแหน่งงานว่างที่ผู้พ้นโทษมีความถนัดหรือมี

ความสนใจให้ผู้พ้นโทษได้รับทราบ และให้คำปรึกษา ในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีความประสงค์จะขอรับทุน ในการประกอบอาชีพ และในขั้นตอนสุดท้าย ศูนย์แคร์จะรายงานผลการเข้าใช้บริการศูนย์แคร์ของ ผู้ต้องขัง ผู้พ้นโทษ และญาติ (Care01- Care04) ให้กรมราชทัณฑ์ทราบเป็นประจำทุกเดือนหรือ ภายหลังการดำเนินการ และรายงานผลการติดตามผู้พ้นโทษจากการดำเนินงานของศูนย์แคร์หรือ หน่วยงานเครือข่าย (Care Support) ซึ่งจะรายงานถึงสถานะความเป็นอยู่ การมีงานทำ และ ความต้องการความช่วยเหลือของผู้พ้นโทษในปัจจุบัน โดยจะรายงานทันทีภายหลังเสร็จสิ้น การติดตาม

3) ผลผลิตหรือผลลัพธ์ (Product / Output) หมายถึง ผลที่เกิดจาก กระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ ซึ่งผลผลิตหรือผลลัพธ์ของศูนย์แคร์ก็คือ จำนวนผู้พ้นโทษ ที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ซึ่งผลการดำเนินงานตั้งแต่ปี 2561 จนถึงปี 2564 เรือนจำกลุ่ม ตัวอย่างทั้ง 4 แห่งได้ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ/ผู้ต้องขังในด้านการแนะนำแหล่งงานมากที่สุด โดยมีจำนวนรวม 2,193 ราย รองลงมาเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ที่มี จำนวน 1,210 ราย ตามมาด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านทุนประกอบอาชีพ ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 772 ราย และการให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา การจัดหาที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ที่มีผู้พ้นโทษได้รับความช่วยเหลือรวม 626 ราย และจากกรณีศึกษาผู้พ้นโทษ 5 ราย ปรากฏผลลัพธ์ ว่า ปัจจัยที่มีผลให้ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคมได้มาจากการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การได้รับ โอกาสจากสังคม การได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ รวมถึงการมีงานทำและมีรายได้ที่เพียงพอ

4) ผลกระทบ (Outcome) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากผลผลิตที่ได้ ซึ่ง ในการดำเนินงานของศูนย์แคร์นั้นมีทั้งผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ โดยผลกระทบในเชิงบวกมี 2 ประการ คือ 1. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยศูนย์แคร์ได้ส่งเสริมให้หน่วยงานเครือข่าย ตัวแทน สถานประกอบการ และบุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแนะนำตำแหน่งงานว่าง การติดตาม และการเป็นสื่อกลางในการติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษได้รวดเร็วและ ตรงตามความต้องการ แล 2. การกระทำผิดซ้ำมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการกระทำผิดซ้ำส่วนหนึ่งมี สาเหตุมาจากการที่ผู้พ้นโทษไม่มีงานทำ ไม่มีที่อยู่อาศัย และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ซึ่งเมื่อ ศูนย์แคร์ได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษตามความต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้พ้นโทษ สามารถกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างปกติสุข จึงมีส่วนช่วยให้การกระทำผิดซ้ำลดลง ส่วน ผลกระทบในเชิงลบนั้นจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานลดลง เนื่องจากครอบครัว คนใกล้ชิด หรือญาติของผู้พ้นโทษ เกิดความคาดหวังว่าผู้พ้นโทษจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคม แต่เมื่อ ผู้พ้นโทษของคนในครอบครัว ไม่สามารถกลับตัวได้ หรือได้รับทราบว่ามีผู้พ้นโทษรายอื่นกระทำผิดซ้ำ ทำให้เกิดความผิดหวังต่อการดำเนินงาน และจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นที่มีต่อหน่วยงานลดลงใน ท้ายที่สุด

5.1.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์ มีทั้งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เมื่อวิเคราะห์แต่ละปัญหาพบว่า

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลากร เนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้น แต่มีจำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับภารกิจ รวมถึงขาดแคลนตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ ทำให้การปฏิบัติงานในบางขั้นตอนมีความล่าช้า และการดูแลติดตามผู้พ้นโทษไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ และปัญหาด้านการให้ข้อมูลของผู้ต้องขัง เนื่องจากมีผู้ต้องขังที่ให้ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัยและเบอร์โทรศัพท์ที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำให้ในการติดตามภายหลังพ้นโทษของหน่วยงานเครือข่ายไม่พบตัวหรือไม่สามารถติดต่อผู้พ้นโทษได้ ส่งผลให้หน่วยงานไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ รวมทั้งมีปัญหาในด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากยังมีผู้พ้นโทษหรือญาติของผู้พ้นโทษที่ยังไม่ทราบถึงการดำเนินงานของศูนย์แคร์ ทำให้มีผู้มาขอรับความช่วยเหลือที่ตรงตามภารกิจของหน่วยงานจำนวนน้อย และส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของหน่วยงานไม่ได้ผลตอบรับเท่าที่ควร

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นภายนอกองค์กร ได้แก่ ปัญหาด้านสังคม เนื่องจากทัศนคติของคนในสังคมยังไม่มีความเชื่อมั่นในตัวผู้พ้นโทษว่าจะกลับตัวเป็นคนดีได้ โดยยังมองว่าบุคคลกลุ่มนี้คือคนที่มีความอันตรายและไม่น่าไว้วางใจ ทำให้ผู้พ้นโทษไม่ได้รับโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมตามมาด้วยปัญหาด้านข้อกฎหมาย เนื่องจากมีกฎหมายบางฉบับที่ปิดกั้นโอกาสในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ โดยจำกัดสิทธิในการสมัครงานในหน่วยงานราชการ และการเป็นผู้ประกอบการของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ และปัญหาด้านการเข้าทำงานสถานประกอบการ เนื่องจากมีสถานประกอบการให้ข้อมูลตำแหน่งงานไม่ครบถ้วนหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง และปฏิเสธการจ้างงานผู้พ้นโทษ รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคการติดตามผู้พ้นโทษจากหน่วยงานเครือข่าย เนื่องจากมีผู้พ้นโทษขอยกเลิกติดตาม เพราะรู้สึกไม่สบายใจที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐไปติดตามที่บ้าน และการส่งข้อมูลผลการติดตามของหน่วยงานเครือข่ายให้กับศูนย์แคร์ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนของหน่วยงาน ซึ่งอาจไม่ทันต่อการขอรับความช่วยเหลือของผู้พ้นโทษ

5.1.3 แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์

จากการศึกษาวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์” มีผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่ามีทั้งแนวทางการพัฒนาภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ดังนี้

แนวทางการพัฒนาการดำเนินการภายในองค์กร ด้านบุคลากรควรมีการเพิ่มอัตราของเจ้าหน้าที่ให้เหมาะสมกับภารกิจของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังให้ครบทุกเรือนจำ/ทัณฑสถาน

รวมทั้งมีการเพิ่มพูนทักษะให้กับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบัน ส่วนด้านการให้ข้อมูลผู้ต้องขัง ควรมีการนำผู้พันโทษที่ยินยอมให้ติดตามและเปิดเผยข้อมูลด้วยความเป็นจริง แล้วได้รับการช่วยเหลือจากศูนย์แคร์หรือหน่วยงานเครือข่ายมาเป็นตัวอย่างให้ผู้ต้องขังได้ทราบถึงข้อดีหรือประโยชน์ที่จะได้รับ หากให้ข้อมูลด้วยความเป็นจริง และด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงาน หรือมีการจัดกิจกรรมโดยให้กลุ่มเป้าหมาย หรือบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงาน

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานภายนอกองค์กร ในด้านสังคม ควรจัดทำสื่อหรือกิจกรรมเผยแพร่ตัวอย่างของผู้พันโทษที่ได้รับโอกาสจากครอบครัวข้างให้มีงานทำให้การยอมรับจนสามารถเลี้ยงตนเองและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อเปลี่ยนทัศนคติของสังคมให้มองผู้พันโทษในแง่บวก ส่วนในด้านข้อกฎหมาย ควรมีการแก้ไขข้อกฎหมาย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พันโทษสามารถเป็นเจ้าของกิจการหรือมีโอกาสเข้าทำงานในหน่วยงานรัฐและเอกชน ขณะที่ในด้านการเข้าทำงานสถานประกอบการ ควรจัดตั้งโรงงานที่รับผู้พันโทษเข้าทำงานโดยเฉพาะ เพื่อให้ผู้พันโทษได้มีงานทำ และได้พัฒนาทักษะทางด้านอาชีพให้สามารถเลี้ยงตนเองได้ และใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข และในด้านการติดตามผู้พันโทษจากหน่วยงานเครือข่าย ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการติดตาม โดยให้ผู้พันโทษกรอกข้อมูลในระบบที่สร้างขึ้นเพื่อรายงานสถานะปัจจุบันในด้านความเป็นอยู่ การมีงาน และความต้องการความช่วยเหลือ พร้อมแนบรูปภาพประกอบ เมื่อผู้พันโทษกรอกข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล แล้วส่งต่อข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ให้กับศูนย์แคร์

5.2 ปัญหาและข้อจำกัดที่พบจากการวิจัย

1) การให้ของข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้คำถามแบบปลายเปิด เปิดโอกาสกลุ่มตัวอย่างสามารถตอบคำถามได้โดยอิสระ จึงทำให้ข้อมูลบางส่วนอาจไม่ได้ถูกกล่าวถึง เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างบางรายเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานศูนย์แคร์ในเรือนจำ/ทัณฑสถานโดยตรง จึงอาจมีความกลัวจะเกิดผลกระทบต่อตนเองหากเปิดเผยข้อมูลภายในหรือแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์แคร์ในเชิงลบ

2) ความไม่สะดวกของกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้พันโทษบางรายพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความห่างไกลจากเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูล ทำให้ต้องเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ ส่งผลให้ผู้วิจัยไม่สามารถเห็นสีหน้า ปฏิกริยา หรือท่าทางในการตอบคำถาม และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่

ผู้ปฏิบัติศูนย์แคร์มีงานที่รับผิดชอบจำนวนมาก มีเวลาให้ข้อมูลน้อย ทำให้บางรายผู้วิจัยต้องติดต่อขอสัมภาษณ์หลายครั้งส่งผลให้ข้อมูลขาดความต่อเนื่อง

5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการศึกษาวิจัย แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ ศูนย์แคร์” กรมราชทัณฑ์” ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

1) **ควรประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์แคร์ผ่านช่องทางออนไลน์ให้มีความหลากหลาย** เนื่องจากพบว่า การดำเนินงานศูนย์แคร์ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฉพาะแอปพลิเคชันเฟซบุ๊กของเรือนจำ และแอปพลิเคชันไลน์ในกลุ่มของญาติผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ที่ไม่ได้เล่นทั้ง 2 แอปพลิเคชัน หรือไม่ได้อยู่ในกลุ่มดังกล่าว และบุคคลภายนอกไม่ทราบถึงการดำเนินงาน กรมราชทัณฑ์จึงควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์แคร์ผ่านทางออนไลน์ให้มีความหลากหลายและครอบคลุมทุกภารกิจของศูนย์แคร์ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกได้ทราบซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษ

2) **ควรแก้ไขกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ** เนื่องจากพบว่าผู้พ้นโทษถูกจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพทั้งในส่วนของการเป็นผู้ได้รับจ้างและการเป็นผู้ประกอบการ จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่จำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษ โดยเปลี่ยนเป็นออกเป็นใบรับรองความประพฤติจากเรือนจำหรือสถานประกอบการที่ผู้พ้นโทษเคยไปฝึกอาชีพด้วย เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถเป็นเจ้าของกิจการหรือมีโอกาสได้รับการจ้างงานมากขึ้น

3) **ควรเปิดโอกาสให้สถานประกอบการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ** เนื่องจากพบว่าสถานประกอบการมีความประสงค์ที่จะจ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงาน แต่มีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลคุณสมบัติของผู้พ้นโทษ ซึ่งอาจเกิดจากความไม่มั่นใจในตัวผู้พ้นโทษ กรมราชทัณฑ์จึงควรเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากสถานประกอบการเข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขัง หรือมีส่วนในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าไปฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการจ้างงานของผู้พ้นโทษ

4) **ควรเพิ่มบุคลากรในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา** เนื่องจากพบว่าเรือนจำ/ทัณฑสถาน ขาดแคลนอัตรากำลังในด้านวิชาชีพเฉพาะ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือผู้ต้องขังในด้านการให้คำปรึกษา คำแนะนำ และการประเมินสุขภาพจิต กรมราชทัณฑ์จึงควรเพิ่มบุคลากรในตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยาในเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ยังไม่มีผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

5) ควรนำเสนอเรื่องราวของผู้พ้นโทษในทางบวก เนื่องจากพบว่าสังคมยังมีทัศนคติว่าผู้พ้นโทษคือบุคคลอันตราย ทำให้ผู้พ้นโทษไม่ได้รับโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม รัฐบาลจึงควรเผยแพร่เรื่องราวของผู้พ้นโทษที่กลับตัวเป็นคนดีผ่านสื่อโทรทัศน์หรือสื่อออนไลน์เป็นประจำ เนื่องจากที่ผ่านมาสถานีโทรทัศน์มีแต่การรายงานข่าวการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษ ทำให้ผู้พ้นโทษถูกมองในด้านลบ จึงควรนำเสนอข้อมูลอีกด้านให้สังคมได้รับทราบว่า มีผู้พ้นโทษจำนวนไม่น้อยที่สามารถกลับตัวได้ เพื่อให้สังคมเปลี่ยนทัศนคติไปในทางบวก และให้โอกาสผู้พ้นโทษในการเริ่มต้นใหม่

6) **ควรจัดทำฐานข้อมูลผู้ต้องขังเพื่อประสานความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ** เนื่องจากพบว่ากรมราชทัณฑ์ต้องจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังเพื่อประสานกับหน่วยงานเครือข่ายในการขอรับการสนับสนุนเงินค่าพาหนะในการเดินทางกลับภูมิลำเนาให้กับผู้พ้นโทษ และมีผู้พ้นโทษบางส่วนได้รับเงินค่าพาหนะไม่เพียงพอ จึงมีข้อเสนอแนะว่ากระทรวงยุติธรรมควรประสานความร่วมมือกับกระทรวงคมนาคมในการจัดทำบัตรโดยสารสำหรับผู้พ้นโทษในการเดินทางกลับภูมิลำเนา โดยให้ผู้พ้นโทษใช้บริการผ่านทางรถไฟหรือรถโดยสารประจำทาง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาผู้พ้นโทษได้รับค่าพาหนะไม่เพียงพอ และเป็นการลดขั้นตอนการทำงานของศูนย์แคร์ในการจัดทำข้อมูลเพื่อประสานขอความช่วยเหลือเงินค่าพาหนะ

7) **ควรนำช่องทางออนไลน์มาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ** เนื่องจากพบว่าผู้พ้นโทษมีความไม่สบายใจในการต้องเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ที่มาติดตามภายหลังพ้นโทษ และการส่งต่อข้อมูลที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนของระบบราชการทำให้มีความล่าช้าในกรณีที่ผู้พ้นโทษต้องการความช่วยเหลือโดยเร่งด่วน กรมราชทัณฑ์จึงควรนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการติดตามผู้พ้นโทษ โดยให้ผู้พ้นโทษรายงานสถานะปัจจุบันในด้านการมีงานทำ ด้านที่อยู่อาศัย และความต้องการความช่วยเหลือในกรณีที่ผู้พ้นโทษมีข้อจำกัดในการใช้ระบบออนไลน์ ให้ผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนชุมชนที่ผู้พ้นโทษอาศัยอยู่เป็นผู้ดำเนินการแทน เพื่อหลีกเลี่ยงความกลัวหรือความไม่สบายใจของผู้พ้นโทษในการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ และความสะดวกรวดเร็วในการได้รับหรือส่งต่อข้อมูลเพื่อนำไปสู่ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษต่อไป

8) **ควรจัดตั้งสถานประกอบการที่รับผู้พ้นโทษทำงานครอบคลุมทุกจังหวัด** เนื่องจากพบว่าผู้พ้นโทษประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากข้อกฎหมายที่จำกัดสิทธิ และบุคคลในสังคมที่ไม่ให้โอกาสในการเริ่มต้นใหม่ จึงควรมีการจัดตั้งบริษัทหรือโรงงานที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงาน

โดยเฉพาะให้ครบทุกจังหวัด เพื่อให้ผู้พ้นโทษทุกคนได้รับโอกาสในการมีงานทำ และให้มีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นมาควบคุมบริษัทหรือโรงงานดังกล่าว เพื่อที่จะสามารถดูแลผู้พ้นโทษได้อย่างเต็มที่

9) **ควรเพิ่มบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง** เนื่องจากพบว่าในกระบวนการทำงานไม่มีการแยกการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ระหว่างผู้ต้องขังที่ เคยกระทำผิดกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก และหากผู้ปฏิบัติงานจำแนกย้ายออกไปจะเกิดปัญหาความต่อเนื่องของงาน กรมราชทัณฑ์จึงควรแยกการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังประเภทดังกล่าว เพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการพัฒนาพฤตินิสัยที่ตรงจุดตั้งแต่แรก และควรให้เจ้าหน้าที่ได้มีการเรียนรู้งานจำแนกให้พร้อมปฏิบัติงานแทนได้ทันทีในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานเดิมย้ายออกไป

10) **ควรจัดสถานที่สำหรับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยเฉพาะ และหลักสูตรที่เป็นภาคปฏิบัติ** เนื่องจากพบว่า การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยยังขาดความพร้อมในด้านสถานที่ในการจัดอบรม เพราะสถานที่ที่ใช้ในปัจจุบันต้องใช้เพื่อกิจกรรมอื่นในเรือนจำด้วย และหลักสูตรที่เน้นภาคทฤษฎีเป็นหลัก กรมราชทัณฑ์จึงควรมีการจัดสถานที่เพื่อใช้สำหรับการจัดอบรมโดยตรงเพื่อความสะดวกในการจัดเตรียมอุปกรณ์และรองรับผู้ต้องขังจำนวนมาก และควรเพิ่มหลักสูตรในภาคปฏิบัติเข้ามาเพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีส่วนร่วมทั้งกิจกรรมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

11) **การสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญต่อการยินยอมเปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องขัง** เนื่องจากพบว่าการยินยอมเปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องขังมีความสำคัญมากในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ผู้ปฏิบัติงานส่วนที่เกี่ยวข้องในเรือนจำ/ทัณฑสถานไม่ควรปล่อยผ่านไปกรณีที่ผู้ต้องขังไม่ยินยอมเปิดเผยข้อมูล แต่ควรมีการอธิบายให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับหากยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูล

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยในประเภทเรือนจำที่ยังไม่ได้มีการศึกษาในครั้งนี้ เช่น เรือนจำจังหวัด เรือนจำอำเภอ หรือทัณฑสถานวัยหนุ่ม เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้นว่าเรือนจำแต่ละประเภทมีสภาพปัญหาในการดำเนินการแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร อันจะนำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุงการดำเนินการที่เหมาะสมกับเรือนจำแต่ละประเภท

2) ควรมีการศึกษาวิจัยในกรณีศึกษาของผู้พ้นโทษที่ได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์แคร์ แล้วไม่ประสบความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม ว่าเกิดจากปัจจัยใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการของ “ศูนย์แคร์” จากผู้ใช้งานอีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. พันธมิตรภาคประชาสังคมกับการปลดปล่อยให้ผู้ต้องขังคืนสู่สังคม. นนทบุรี: ราชทัณฑ์, 2552.
- . ศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการมีงานทำ (ศูนย์แคร์) [Online]. 2561. แหล่งที่มา: <http://www.correct.go.th/care/care/>
- กรวรรณ คำกรเกิด. "แนวทางการพัฒนาโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังในเรือนจำ โครงสร้างเบา," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559).
- ฉนิศา งานสกริ. "กระบวนการนำนโยบายคืนคนดีสู่สังคมไปสู่การปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ : การเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังก่อนปล่อย," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553).
- จันทรานี สงวนนาม. ทฤษฎีแนวปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: บூค พอยท์, 2545.
- จุฬาร กระเทศ. "การพัฒนาระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาจารย์พยาบาลโดยใช้แนวคิด การประเมินแบบหลักฐานเชิงประจักษ์," (วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2556).
- ทวี ชูทรัพย์. การสงเคราะห์ผู้ต้องขังกับผู้พ้นโทษในต่างประเทศ ในรายงานการสัมมนาการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำผิดหลังปล่อย. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ธีระ สิ้นเดชารักษ์ และคณะ. "การพัฒนากระบวนการจำแนกผู้กระทำผิด โครงการวิจัย," (คณะสังคม วิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563).
- นริศร์ พรรณพัฒน์. "กฎหมายบังคับโทษ : ปัญหาเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย," (นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559).
- นริศร์ พรรณพัฒน์ และ ธาณีวรภัทร์. กฎหมายบังคับโทษ : ปัญหาเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย [Online]. 2560. แหล่งที่มา: <https://grad.dpu.ac.th/>
- นันทนา ชัยจิตวนิช. "ความเป็นไปได้ในการพิจารณาบทบาทขององค์กรเอกชนในการสงเคราะห์หลัง ปล่อย ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).
- นิมิตร จันท์จาร์. "การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษพัทยา จังหวัดชลบุรี," (วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2551).

- นิตสาร อุบลวรรณ. "การกระทำผิดซ้ำคดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำกลางนครศรีธรรมราช," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2557).
- บุญช่วย แจ้งเวชฉาย. ปัจจัยสนับสนุนและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการการนำนโยบาย สาธารณะสู่การปฏิบัติ : กรณีศึกษาโครงการคืนคนดีสู่สังคม. วารสารสังคมศาสตร์ (2559): 113-122.
- เบญจวัฒน์ ศิวะบวร. หลักการในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ในรายงานการสัมมนาการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลังปล่อย โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, 2528.
- ปกรณ์ มณีปกรณ์. ทฤษฎีอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เวิลด์เทรต ประเทศไทย, 2555.
- ประเสริฐ เมฆมณี. การสงเคราะห์ผู้ต้องขังภายหลังปล่อย. ใน รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหลังปล่อย. กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์ และคณะ. "การพัฒนาเครื่องมือเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย," (โครงการวิจัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563).
- พยนต์ สินธุนาวา. การศึกษาเรื่องการสืบเสาะและพินิจเชิงเปรียบเทียบ. ใน เอกสารประกอบผลงาน. กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, 2555.
- พรทิพย์ เคนเหลื่อม. "ความต้องการรับการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้ต้องขังกลุ่มเรือนจำคลองไผ่," (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา, 2551).
- พรประภา แก้วกล้า และคณะ. "การพัฒนาคุณภาพการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยระบบการดูแล ต่อเนื่อง และการส่งต่อข้อมูลจากสถานที่ ควบคุมตัวสู่มาตรการคุมประพฤติ และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย," (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, 2558).
- พีชานิกา สว่างผล. "ความคาดหวังในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ ศึกษาเฉพาะกรณี : ทัณฑสถานหญิงชลบุรี," (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549).
- มนตรา งามวาจา. "แนวทางการพัฒนาการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดหลังปล่อย," (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม), มหาวิทยาลัยมหิดล, 2555).
- มูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด กรมคุมประพฤติ. ประวัติมูลนิธิ [Online]. 2555. แหล่งที่มา: <http://210.246.159.136/fraso/MainNav/aboutHistory.html>

- ยศพนต์ สุธรรม. "รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชน และเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา," (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, 2561).
- วรสุตา พาณิษฐ์พิศาล. "ปัญหาและความต้องการการสงเคราะห์หลังปล่อยของผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่," (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544).
- วันวิสา เพ็งอุดม. การส่งผู้ต้องขังคืนสู่สังคมของราชทัณฑ์สิงคโปร์ [Online]. 2559. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/647951>
- วิมล ฉวีวงศ์พงษ์เดช. "ความพร้อมในการดำรงชีวิตภายนอกของผู้ต้องขังเรือนจำกลางคลองเปรมก่อนได้รับการปลดปล่อย," (วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2545).
- วิวิทย์ จตุปารีสุทธิ. "วิวัฒนาการว่าด้วยการลงโทษและปฏิบัติต่อผู้ถูกกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา," (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2512).
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การศึกษารูปแบบการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ต้องขังโอกาสเฉพาะกลุ่มผู้พ้นโทษ. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. การเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมเพื่อฟื้นฟู [Online]. 2561. แหล่งที่มา: <https://www.tijthailand.org/> [8 พฤษภาคม 2563].
- สมนึก พงษ์เพชร และปราณี ทองคำ. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดนราธิวาส. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 13, 1 (ม.ค. -มี.ค.) (2550).
- ส่วนส่งเสริมวิชาการสังคมสงเคราะห์สำนักสังคมสงเคราะห์ กรมราชทัณฑ์. จดหมายข่าวยุติธรรม. มกราคม (2553).
- สาธิต บุชยากุล. "สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร," (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. การสร้างพันธมิตรราชทัณฑ์เพื่อ "คืนคนดีสู่สังคม" [Online]. 2559. แหล่งที่มา: <https://www.trf.or.th>
- สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. ทฤษฎีระบบ (System Theory) [Online]. 2561. แหล่งที่มา: <https://www.km.mhesi.go.th/>
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

- อรรถชนะ บูรณธร. "การติดคุกซ้ำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด : ศึกษากรณีเรือนจำจังหวัดภาคใต้," (วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, 2549).
- อัณณพ ชูบำรุง. อาชญาวิทยาและอาชญากรรม. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.
- อานนท์ ฉัตรเงิน และเกษมศานต์ โชติชาครพันธ์. ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดซ้ำหญิง. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต 2, พฤษภาคม - สิงหาคม (2559).
- Andrews, C. "Community Attitudes toward the Reintegration of Exprisoners Doctoral Dissertation," (Faculty of Psychology, Deakin University, 2015).
- Brand, S. "Lived Experiences of Reintegration: A Study of How Former Prisoners Experienced Reintegration in a Local Context," (Doctoral dissertation Technological, University Dublin, 2016).
- Hirschi, T. Causes of Delinquency. Berkeley, CA: University of California Press, 1969.
- Lemert, E. M. Social Pathology. New York: McGraw-Hill, 1951.
- Mead, G. H. Mind, Self, and Society: From the Standpoint of a Social Behaviorist [Online]. 1967.
- Norway, P. F. Prison Fellowship Norway [Online]. n.d. Available from: <http://www.pfn.no/2011-2013/www.pfn.no/english.html>
- Rocha, A. E. "The Successful Reintegration from Prison to Community Experienced by Men of Color," (Master's thesis. Faculty of Social Work, California State University, 2014).
- Yellow Ribbon Singapore. Who We Are [Online]. 2563. Available from: <https://www.yellowribbon.gov.sg/>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปิยะวัฒน์ ปิ่นเจริญ
วัน เดือน ปี เกิด	30 ตุลาคม 2528
สถานที่เกิด	กรุงเทพฯ
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2551 นิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ที่อยู่ปัจจุบัน	79 ซ.ถนนอมจิตร ถ.สุทธิสาร ดินแดง กรุงเทพฯ 10400

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY